

เอกสารประกอบการสอนรายวิชา EGH0403

มนุษย์กับความงาม

(Human and Aesthetics)

รวบรวมและเรียบเรียงโดย

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ไชยวุธ โภศล

นางสาววิสรา ศรีชัย

ผู้เรียบเรียง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อ้อยทิพย์ พลศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประภาส ขวัญประดับ

ดร.เกรียงศักดิ์ รักษาเดช

นางสาวศศิธร วิศพันธุ์

นายกฤษณ์ พุทธกุล

นายวิชัย มีศรี

นายยุทธพงศ์ ช่วยนาเขต

นายวารี แสงสุวอ

นายพงศกร จงรักษ์

จัดรูปเล่ม

นางสาววันัฐฐา ธีญญะอุตร

ออกแบบปก

นายวงศ์วรุฒม์ อินตะนัย

(ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2561)

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนวิชา EGH0403 มนุษย์กับความงาม (Human and Aesthetics) คณะผู้จัดทำได้ปรับปรุงเนื้อหาให้สอดคล้องกับหลักสูตรปริญญาตรี โดยมุ่งเน้นการทำความเข้าใจกับแนวคิดของมนุษย์กับความงาม และทักษะทางสุนทรียศาสตร์ในฐานศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และส่งผลต่อการรับรู้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้นการจัดหน่วยการเรียนรู้จึงสรุปเฉพาะสาระสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกรอบแนวคิดเชิงสุนทรียภาพ ประกอบกับการฝึกกิจกรรมที่ช่วยสร้างประสบการณ์เรียนรู้เชิงคุณค่าทางด้านความงามได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อันจะนำไปพัฒนาทั้งตนเองและสังคมในโอกาสต่อไป

คณะผู้จัดทำ

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 แนวคิด ความหมาย และประเภทของความงาม	1
ความรู้พื้นฐานด้านความงาม	1
ทัศนศาสตร์ด้านความงาม	2
การแบ่งประเภทของความงาม	6
การรับรู้ความงามของมนุษย์	7
ความหมายของศิลปะ	10
ประเภทของศิลปะ	11
ความหมายของดนตรี	16
ประเภทของดนตรี	17
ความหมายของศิลปะการแสดง	19
ประเภทของศิลปะการแสดง	23
2 องค์ประกอบและหลักการทางศิลปะ	33
ความหมายองค์ประกอบทางศิลปะ	33
ส่วนประกอบขององค์ประกอบทางศิลปะ	33
หลักการออกแบบ	48
การนำองค์ประกอบและหลักการทางศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน	54
องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาใช้ในการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัย	64
องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาเกี่ยวข้องในการจัดอาหาร	69
3 องค์ประกอบของดนตรีและดนตรีในชีวิตประจำวัน	83
องค์ประกอบของดนตรีสากล	88
หลักการจัดองค์ประกอบของดนตรี	93
องค์ประกอบของดนตรีไทย	93
ดนตรีกับชีวิตประจำวัน	100
ประโยชน์ของดนตรีต่อสังคมมนุษย์	103

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ศิลปะการแสดง	109
ความหมายของศิลปะการแสดง	109
โครงสร้างศิลปะการแสดง	109
ประเภทของศิลปะการแสดง	110
องค์ประกอบของศิลปะการแสดง	115
องค์ประกอบของนาฏศิลป์สากล	123
นาฏศิลป์ไทย	125
นาฏศิลป์พื้นเมือง	133
โนรา	135
5 คุณค่าของความงามที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน	161
คุณค่าของความงามที่ปรากฏในธรรมชาติ	161
คุณค่าของความงามที่มนุษย์สร้าง	162

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	อุดมคติด้านการแต่งกาย และค่านิยมความงามของผู้หญิงล้านนา อดีตกับปัจจุบัน	1
2	หนังสือชื่อ The Aesthetica ออกตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1750 จัดเป็นตำราวิชาการที่รวบรวมศาสตร์ด้านความงามที่ออกตีพิมพ์เผยแพร่เป็นเล่มแรก ๆ	2
3	งานสถาปัตยกรรมในยุคคลาสสิกที่ใช้หลักการของสัดส่วนทองในการออกแบบงานสร้าง การออกแบบตราสัญลักษณ์ของบริษัทแอปเปิ้ลที่เทียบเคียงได้กับค่าสัดส่วนทองในยุคคลาสสิก	4
4	การสร้างงานศิลปะโดยใช้วิธีการของการเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งเป็นอิทธิพลอย่างหนึ่งจากปรัชญาความงามในยุคคลาสสิก	4
5	ตัวอย่างการสร้างสรรค์จิตรกรรมสมัยใหม่ ที่มีความหลากหลายแตกต่างในรูปแบบ แม้จะเป็นภาพต้นไม้เหมือนกัน แต่ถ่ายทอดในสไตล์ที่ต่างกัน	5
6	ตัวอย่างภาพความงามโดยธรรมชาติ	6
7	ตัวอย่างภาพความงามจากฝีมือมนุษย์ (ศิลปะ)	6
8	ตัวอย่างการออกแบบสถาปัตยกรรมกรีก ที่ออกแบบโดยการใช้หลักของทฤษฎีสัดส่วนทอง ซึ่งเชื่อว่าสูตรนี้เป็นค่ามาตรฐานให้ความงามสมบูรณ์ที่สุด เป็นความคิดแบบวัตถุนิยมรูปแบบหนึ่ง	8
9	ตัวอย่างการออกแบบโปสเตอร์รณรงค์ให้ผู้คนยอมรับในความงามในตัวตนมากกว่ามิติด้านชาติพันธุ์หรือสีผิว ซึ่งเป็นความงามภายใน จัดเป็นความคิดแบบจิตพิสัย	9
10	ตัวอย่างผลงานของหอศิลป์ของรัฐ ในการจัดงานแสดงนิทรรศการในแต่ละปีนั้น ไม่ได้พิจารณาจากระสนิยมส่วนตัวของผู้ดูแล หรือผลงานที่ได้รับการยอมรับจากสังคมเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่พิจารณาความสัมพันธ์กัน จัดเป็นความคิดแบบสัมพัทธ์พิสัย	9
11	ผลงานทัศนศิลป์ประเภทประติมากรรมและจิตรกรรม	12

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
12 การบรรเลงดนตรี	12
13 การแสดงโขน	13
14 ผลงานวรรณกรรม	13
15 โปสเตอร์โฆษณาสินค้า	14
16 การออกแบบตกแต่งภายในและภายนอกโดยนำธรรมชาติมาผสมผสาน	14
17 ผลงานชุดอาหารเซรามิกส์	15
18 ผลงานหัตถกรรมจักสานเส้นพลาสติกและกระจูด	15
19 ผลงานศิลปหัตถกรรมเครื่องเบญจรงค์และเครื่องเงินที่เป็นอัตลักษณ์ของไทย	15
20 วาทยกรควบคุมวงดนตรี	17
21 วงดนตรีออร์เคสตรา	17
22 เครื่องดนตรีให้จังหวะในวงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้	18
23 อาจารย์ควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาดนตรีพื้นบ้านภาคใต้	19
24 ผลงานการแสดงด้านการละครเวที	20
25 การแสดงความรู้สึกรายการถ่ายทอดบทละคร	21
26 สัญลักษณ์แห่งการละครร่วมสมัย	22
27 ภาพสัญลักษณ์สื่อถึงนาฏศิลป์ไทย	23
28 ขนบธรรมเนียมของการแสดงละครไทย	23
29 พระรามตามกวาง (รำคู่)	24
30 การแสดงนาฏศิลป์ไทย	25
31 การแสดงพื้นเมืองภาคเหนือ	25
32 การแสดงพื้นเมืองภาคกลาง	26
33 การแสดงพื้นเมืองภาคอีสาน	26
34 การแสดงพื้นเมืองภาคใต้	27

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
35 จุด ที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ	33
36 จุด ที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ	34
37 จุด ที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น	34
38 ภาพผลงานศิลปะที่ใช้จุดในการสร้างสรรค์ผลงาน	34
39 เส้นตรงแนวตั้ง	35
40 เส้นตรงแนวระนาบ	35
41 เส้นตรงแนวเฉียง	35
42 เส้นโค้งของวงกลม	36
43 เส้นโค้งอิสระ	36
44 เส้นโค้งก้นหอย	36
45 เส้นคด	37
46 เส้นสลับฟันปลาหรือเส้นซิกแซก	37
47 เส้นประหรือเส้นจุดไข่ปลา	37
48 ผลงานศิลปะที่ใช้เส้นในการสร้างสรรค์ผลงาน	38
49 รูปร่าง – รูปทรง	38
50 รูปร่างตามธรรมชาติ	39
51 รูปร่าง-รูปทรงเรขาคณิต	39
52 ผลงานศิลปะที่ใช้รูปทรงเรขาคณิตในการสร้างสรรค์ผลงาน	39
53 ผลงานศิลปะที่ใช้รูปทรงเรขาคณิตในการสร้างสรรค์ผลงาน	40
54 รูปร่าง – รูปทรงอิสระ	40
55 ผลงานศิลปะที่ใช้รูปทรงอิสระในการสร้างสรรค์ผลงาน	40
56 การศึกษาการเขียนภาพให้ได้สัดส่วนที่ถูกต้อง โดยวิธีการใช้ตารางของศิลปินสมัยโบราณ	41

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
57 จิตรกรรมฝาผนัง	41
58 การไล่น้ำหนักสี	42
59 ผลงานศิลปะที่ปรากฏพื้นที่ว่างในผลงาน	42
60 พื้นผิวของต้นไม้และใบไม้	43
61 ลักษณะผิวที่ทำเทียมขึ้น	43
62 วงจรสีธรรมชาติ	44
63 วรรณะของสี	46
64 ลวดลายจากธรรมชาติ	47
65 ลวดลายจากรูปร่าง – รูปทรงเรขาคณิต	47
66 การจัดภาพแบบ สมดุลแบบซ้าย – ขวาเท่ากัน	48
67 การจัดภาพแบบ สมดุลแบบซ้าย – ขวาไม่เท่ากัน	49
68 จังหวะซ้ำกันของรูปร่าง	49
69 จังหวะซ้ำกันของสีขาว – ดำ	49
70 จังหวะซ้ำของขนาดและน้ำหนักที่ไม่เท่ากัน	50
71 การเน้นโดยใช้สี	50
72 ผลงานศิลปะที่ปรากฏการเน้นโดยใช้ขนาด	50
73 ผลงานศิลปะที่ปรากฏเอกภาพทั้งทัศนธาตุและเนื้อหา	51
74 ผลงานศิลปะที่ปรากฏการตัดกันของสี	52
75 ตัวอย่างเส้น ในเสื้อผ้าแบบต่าง ๆ	57
76 ตัวอย่างการใช้ผ้าลายต่าง ๆ ของเสื้อผ้า	61
77 ตัวอย่างการจัดอาหารในภาชนะ	77
78 ตัวอย่างการจัดอาหารในภาชนะที่มีความกลมกลืนกัน	70
79 ตัวอย่างการตัดกันของสีอาหาร	70

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
80	ตัวอย่างการจัดอาหารในงาน	71
81	ตัวอย่างการตกแต่งงานอาหารด้วยลักษณะซ้ำกัน	71
82	ตัวอย่างการจัดจังหวะในการตกแต่งอาหาร	72
83	ตัวอย่างการเน้นในการตกแต่งอาหาร	72
84	ตัวอย่างการจัดอาหารในภาชนะที่มีความสมดุล	73
85	ตัวอย่างการใช้สีตกแต่งอาหาร	74
86	การใช้ศิลปะรักษาผู้ป่วย	75
87	ยา	76
88	เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายสากล	91
89	เครื่องดนตรีกลุ่มลมไม้	91
90	เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องเป่าประเภทโลหะ	92
91	เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องคีย์บอร์ด	92
92	เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องกระทบ	92
93	ดวงตราไปรษณียากรไทย พ.ศ.2513	95
94	ดวงตราไปรษณียากรไทย พ.ศ.2513	95
95	ดวงตราไปรษณียากรไทย พ.ศ.2513	96
96	ดวงตราไปรษณียากรไทย พ.ศ.2513	96
97	วงขับไม้	98
98	วงมโหรีเครื่องสี่	98
99	วงปี่พาทย์	99
100	วงอังกะลุง	99
101	การแสดงบัลเลต์	111
102	บอลล์รูม	113

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
103 การแสดงละครสุขนานุกรม	113
104 การแสดงละครอิงนิยาย	114
105 การแสดงละครประเภทเรีงมย์	115
106 การแสดงบัลเล่ต์	120
107 การแสดงโมเดิร์น ดานซ์	121
108 การแสดงคอนเทมโพรารี ดานซ์	122
109 การแสดงระบำมาตรฐาน	129
110 การแสดงระบำเบ็ดเตล็ด	130
111 การแสดงละครแบบดั้งเดิม (มาตรฐาน)	130
112 การแสดงละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่	131
113 การแสดงโขน	131
114 การแสดงฟ้อนสาวไหม	133
115 การแสดงเซ็งสวิง	134
116 การแสดงรำเกี่ยวข้าว	134
117 การแสดงรองเง็ง	135
118 การแสดงโนรา	136
119 เครื่องดนตรีโนรา	140
120 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	145
121 เจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง	146
122 โคลิเซียมหรือทิวทัศน์จัตุรัสฟลาเวียน เป็นสนามกีฬากลางแจ้งขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงโรม ประเทศอิตาลี	147
123 สถาปัตยกรรมวัดร่องขุน จังหวัดเชียงราย	147

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
124	สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ชื่อ Montreal Casino เมืองมอนทรีออล ประเทศแคนาดา ที่เน้นลวดลายเรขาคณิตมาเป็นจุดเด่น เป็นงานออกแบบที่ดูเรียบง่าย แต่เด่นสะดุดตาด้วยผนังอาคารด้านหน้า รวมทั้ง โครงสร้าง รูปทรง หรือการตกแต่ง ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ในตัวเอง	148
125	ผลงานจิตรกรรม Street Art บริเวณถนนนางงาม เมืองสงขลา	148
126	ผลงานจิตรกรรมของเยาวชนไทย	149
127	ลูควิก ฟาน เบโรเฟน คีตกวีที่มีชื่อเสียงก้องโลก	150
128	เสียงหัวเราะและดนตรี ช่วยลดความดันโลหิตได้	151
129	การแสดงออกของตัวโขนที่แฝงวัฒนธรรมและแสดงถึงวิถีชีวิตของคนไทยไว้อย่างมากมาย	151
130	ศิลปะการเต้นบัลเลต์ในยุคแรกเริ่ม ถือเป็นกิจกรรมทางสังคมของราชสำนักอิตาลี ที่นิยมจัดการแสดงโดยเหล่าขุนนางชายเป็นส่วนใหญ่	152
131	การรำผีฟ้า ตามความเชื่อของคนในสังคม	152
132	ขบวนรำแก้เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี	153
133	รำอวยพรในงานต่าง ๆ	154
134	การเต้นรำพื้นเมือง	154
135	การเต้นรอกเงี้ยวสมัยโบราณ เป็นที่นิยมกันในบ้านขุนนางหรือเจ้าเมืองในสี่จังหวัดชายแดน	155

บทที่ 1

แนวคิด ความหมาย และประเภทของความงาม

ตั้งแต่ห้วงเวลาที่มนุษย์เกิดตราบจนวันตาย ในห้วงชีวิตเรามีความสัมพันธ์กับความงาม ความไพเราะ จากเรื่องของศาสตร์ด้านความงามทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่งผลกับเราไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ เพราะเราทุกคนล้วนเป็นหนึ่งในผู้ขับเคลื่อนค่านิยม รสนิยม อุดมคติทางด้านความงาม ตามบริบททางสังคม ที่เรานั้นดำรงอยู่ ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสตร์เรื่องความงาม จะทำให้เราเข้าใจเรื่องปรัชญาความงาม อย่างพินิจพิเคราะห์มากขึ้น

ความรู้พื้นฐานด้านความงาม

ความงามเป็นหนึ่งในรูปแบบความคิดที่มนุษย์สร้างขึ้น และสืบทอดผ่านยุคสมัยต่าง ๆ ทัศนคติด้านความงามในบางแ่งมุ่มมีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ไปจนถึงเรื่องอุดมคติ มายาคติ ของผู้คนในสังคมที่มีต่อความงามก็แตกต่างกัน ความงามยังเป็นหนึ่งในรูปแบบความคิดที่มีความผันแปร และพัฒนาการไปตามยุคสมัย ยกตัวอย่าง ค่านิยมของความงามของผู้หญิงซึ่งผันแปรไปตามอุดมคติของยุคสมัย เช่น

- ค่านิยมความงามเรื่องการแต่งกาย เช่น ในอดีตผู้หญิงในสยามนิยมแต่งกายตามจารีตวิถี แต่ปัจจุบันแต่งกายตามยุคสมัย เป็นต้น
- ค่านิยมความงามเรื่องสัดส่วนร่างกาย เช่น ในอดีตความงามของผู้หญิงยุโรปนิยมรักษารูปร่างให้มีลักษณะของคนเจ้าเนื้อเพื่อให้ดูภูมิฐาน แต่ปัจจุบันนิยมผู้คนนิยมความงามของผู้หญิงในรูปร่างแบบผอมเพรียว เป็นต้น

ภาพที่ 1 อุดมคติด้านการแต่งกาย และค่านิยมความงามของผู้หญิงล้านนา อดีตกับปัจจุบัน

ที่มา : [https://www.thailandtref.com/the-buddha-the-jungle-kamala-](https://www.thailandtref.com/the-buddha-the-jungle-kamala-tiyavanich-tino-kuis/)

<https://pantip.com/topic/31947299>

ในด้านขององค์ความรู้ มีความพยายามที่จะอธิบายความคิดที่สัมพันธ์กับความงามออกมาเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง เพื่อศึกษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความงาม เราเรียกว่า “สุนทรียศาสตร์” เดิมเคยถูกเรียกว่า วิทยาศาสตร์ของเยอรมัน (The German Science) เนื่องจากการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับปรัชญาความงามในยุคแรก ๆ เริ่มอย่างเป็นระบบที่เยอรมัน โดยเบอร์ทกาเดนท์ (17 July 1714 – 27 May 1762) ผู้เขียนและตีพิมพ์หนังสือชื่อ “The Aesthetica” ในปี ค.ศ. 1750

สุนทรียศาสตร์ จัดว่าเป็นปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) มีการนำปรัชญาบริสุทธิ์ (Pure philosophy) มาใช้ในการสอบสวน (Inquiry) วิเคราะห์ (Analysis) และการวิจัย (Research)

ภาพที่ 2 หนังสือชื่อ The Aesthetica ออกตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1750 จัดเป็นตำราวิชาการที่รวบรวมศาสตร์ด้านความงามที่ตีพิมพ์เผยแพร่เป็นเล่มแรก ๆ

ที่มา : <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/9/9a/Aesthetica.png>

ทัศนศาสตร์ด้านความงาม

ในแง่ของปรัชญา นักปรัชญา และนักการศึกษาด้านศิลปะ ได้ให้ความหมายของความงามในแง่ปรัชญา หรือทฤษฎีไว้หลายแง่มุม ซึ่งพอจะแบ่งออกเป็นยุคสมัยต่างๆ พอสังเขปได้ ดังนี้

1. ทัศนศาสตร์ความงามในยุคคลาสสิก

ในแง่ของปรัชญาศิลปะ ศิลปะกรีกและศิลปะโรมันเป็นรากเหง้าของศิลปะตะวันตกที่สำคัญ และจัดได้ว่าเป็นปรัชญาศิลปะมีอิทธิพลมากที่สุดยุคสมัยหนึ่ง ศิลปะทั้งสองยุคนี้นิยมเรียกโดยทั่วไปว่า “ศิลปะคลาสสิก” (Classical Art) ตัวอย่างนักปรัชญาในยุคคลาสสิกที่ได้ให้ทัศนะในด้านความงาม เช่น

โฮเมอร์ (HOMER, 400-300 B.C)

จินตกรวิสมัยกรีกโบราณ กล่าวว่า ความงาม คือ ความมหัศจรรย์ อาจเป็นเพราะว่าความงามเป็นความรู้สึกเฉพาะตัวอันลึกซึ้งภายในจิตใจที่อธิบายให้คนอื่นเข้าใจได้ยากยิ่ง

โสเครติส (SOCRATES, 469-399 B.C)

นักปรัชญาสมัยกรีกโบราณ กล่าวว่า ความงาม คือ ความเหมาะสมของสัดส่วน เช่น ความงามของคนจะต้องมีสัดส่วน 8 ส่วน โดยยึดเอาสัดส่วนของศีรษะเป็นหลัก สัดส่วนของอาคารจะต้องมีสัดส่วนเป็น 1:3:5 คือ สูง 1 ส่วน กว้าง 3 ส่วน ยาว 5 ส่วน โดยยึดส่วนสูงเป็นหลัก

อริสโตเติล (ARISTOTLE, 348-322 B.C)

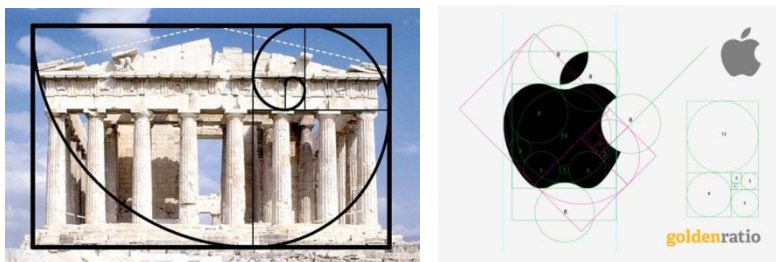
นักปรัชญาสมัยกรีกโบราณ กล่าวว่า ความงาม คือ การเลียนแบบธรรมชาติ และยังเชื่อว่าศิลปะคือการเลียนแบบธรรมชาติด้วย

เพลโต (PLATO, 428-347 B.C)

นักปรัชญาสมัยกรีกโบราณ กล่าวว่า ความงาม คือ การเลียนแบบ เพลโตถือว่าทุกสิ่งทุกอย่างมีแบบที่เป็นมาตรฐานของมันอยู่แล้ว ความงามก็มีแบบของความงามอยู่แล้ว

กล่าวโดยสรุป ในแง่ปรัชญาความงามในยุคคลาสสิก มีทัศนะเชื่อว่าความงามในเชิงศิลปะเป็นเรื่องของ “การเลียนแบบจากธรรมชาติ” และมีแบบอย่างทางความงามที่เป็นมาตรฐาน โดยเฉพาะการใช้หลักการของการคำนวณทางคณิตศาสตร์มาใช้ประกอบการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ ในบริบทของยุคนั้นเชื่อว่า คณิตศาสตร์เป็นภาษารูปแบบหนึ่งที่มาจกธรรมชาติ จึงมีความเชื่อเรื่อง “สัดส่วนทอง” (Golden Ratio หรือ Golden Section) ที่ใช้ในการเป็นแม่แบบทางการสร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ

ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสร้างสถาปัตยกรรม ประติมากรรม หรือศิลปะแขนงต่าง ๆ จึงมีเรื่องของ การเลียนแบบธรรมชาติ และใช้การคำนวณมาใช้เป็นมาตรฐานทางความงามและการสร้างสรรค์ ในปัจจุบันก็ยังมีอิทธิพลของปรัชญาความงามจากยุคคลาสสิก เช่น การสร้างงานศิลปะจากการเลียนแบบธรรมชาติ การออกแบบต่าง ๆ ที่ใช้หลักการสัดส่วนทองในการออกแบบ การแสดงที่เลียนแบบลักษณะท่าทางที่สมจริงของมนุษย์ เป็นต้น

ภาพที่ 3 งานสถาปัตยกรรมในยุคคลาสสิกที่ใช้หลักการของสัดส่วนทองในการออกแบบโครงสร้าง และการออกแบบตราสัญลักษณ์ของบริษัทแอปเปิ้ลที่เทียบเคียงได้กับค่าสัดส่วนทองในยุคคลาสสิก

ที่มา : <http://whereisko.com/index.php/category/life/>

<https://b-i.forbesimg.com/quora/files/2013/05/main-qimg-7494e8e0>

ภาพที่ 4 การสร้างงานศิลปะโดยใช้วิธีคิดของการเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งเป็นอิทธิพลอย่างหนึ่งจากปรัชญาความงามในยุคคลาสสิก

ที่มา : <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/originals/b6/9d/8feebfa512e305.jpg>

2. ทักษะความงามในยุคสมัยใหม่

ในแง่ของปรัชญาศิลปะสมัยใหม่ ปรัชญาความงามเริ่มให้คุณค่าความงามในทัศนะของปัจเจกบุคคล ความงามเป็นเรื่องภายในและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนบุคคล ไปจนถึงพัฒนาการในเชิงทฤษฎีทางศิลปะที่หลากหลาย เช่น

จอร์จ ซานตายานา (GEORGE SANTAYANA, 1863-1952)

นักสุนทรียศาสตร์ยุคใหม่กล่าวว่า ความงาม คือ สิ่งที่ทำให้ความเพลิดเพลิน เมื่อเรารับรู้หรือเห็นสิ่งที่ยาม และเชื่อว่าความงามกับความดีเป็นสิ่งเดียวกัน

เอมมานูเอล คานท์ (EMMANUEL KANT, 1724-1804)

นักปรัชญาชาวเยอรมัน กล่าวว่า ความงาม เป็นสิ่งที่ดี เป็นความสุข ความเพลิดเพลินและความพึงพอใจ

เฮอเบิร์ต รีด (HERBERT READ, 1893 –1968)

นักปรัชญาชาวอังกฤษ กล่าวว่า ความงามเป็นเอกภาพหรือความเป็นหน่วยที่สมบูรณ์ของมูลฐานของศิลปะ ซึ่งเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์

กล่าวโดยสรุป ในแง่ปรัชญาความงามในยุคสมัยใหม่ มีทัศนะเชื่อว่าความงามในเชิงศิลปะ เป็นเรื่องของทัศนะของปัจเจกบุคคล ความงามเป็นเรื่องภายในและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ส่วนบุคคล ไปจนถึงพัฒนาการในเชิงทฤษฎีทางศิลปะที่หลากหลาย

ดังนั้นในการสร้างสรรค์ศิลปะ หรือการชื่นชมความงามในโลกสมัยใหม่จึงเป็นเรื่องของคุณค่าส่วนบุคคล การยอมรับความแตกต่างหลากหลาย การให้คุณค่าที่มาจาก การสร้างสรรค์ของปัจเจกส่วนบุคคล

ภาพที่ 5 ตัวอย่างการสร้างสรรค์จิตรกรรมสมัยใหม่ มีจิตรกรรมสมัยใหม่ ที่มีความหลากหลายแตกต่างในรูปแบบ แม้จะเป็นภาพต้นไม้เหมือนกัน แต่ถ่ายทอดในสไตล์ที่ต่างกัน

ที่มา : <http://www.ingenuitybydesigns.com/oil--acrylic-painting>

<https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/.jpg>

<https://s-media.pinimg.com/originals/ab/a197f4b53577806a.jpg>

<http://marniepitts.com/uploads/2014/08/MarniePitts4-1-1.jpg>

การแบ่งประเภทของความงาม

โรเบิร์ต ชูมันน์ (Robert Schumann) เป็นคีตกวีและนักวิจารณ์ มีความเห็นว่าความงามนั้นจัดกลุ่มได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ความงามโดยธรรมชาติ คือ รูปแบบความงามที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และมนุษย์รับรู้สัมผัสได้ว่าธรรมชาตินั้นมีความสมบูรณ์อยู่ในตัวของมันเอง

ภาพที่ 6 ตัวอย่างภาพความงามโดยธรรมชาติ

ที่มา : <http://3.bp.blogspot.com/-vdUBuJQaPPs/VQgtYw9Dqsl/.jpg>

2. ความงามที่เกิดโดยมนุษย์ คือ รูปแบบความงามที่เกิดขึ้นโดยการสร้างสรรค์จากฝีมือมนุษย์ กลายเป็นรูปแบบความงามที่มีบริบท และกฎตามจารีตวิถีของสังคมนั้น ๆ เราเรียกการสร้างสรรค์ที่มนุษย์สร้างโดยภาพรวมว่า “ศิลปะ”

ศิลปะ คือ ความงามที่เกิดโดยมนุษย์ รูปแบบความงามที่เกิดขึ้นโดยการสร้างสรรค์ จากฝีมือมนุษย์ กลายเป็นรูปแบบความงามที่มีบริบท และกฎตามจารีตวิถีของสังคมนั้น ๆ

ดังนั้นในแต่ละสังคมจึงมีความแตกต่างด้านอุดมคติทางความงาม ตามประสบการณ์ความงาม และบริบททางความงามที่แตกต่างกัน

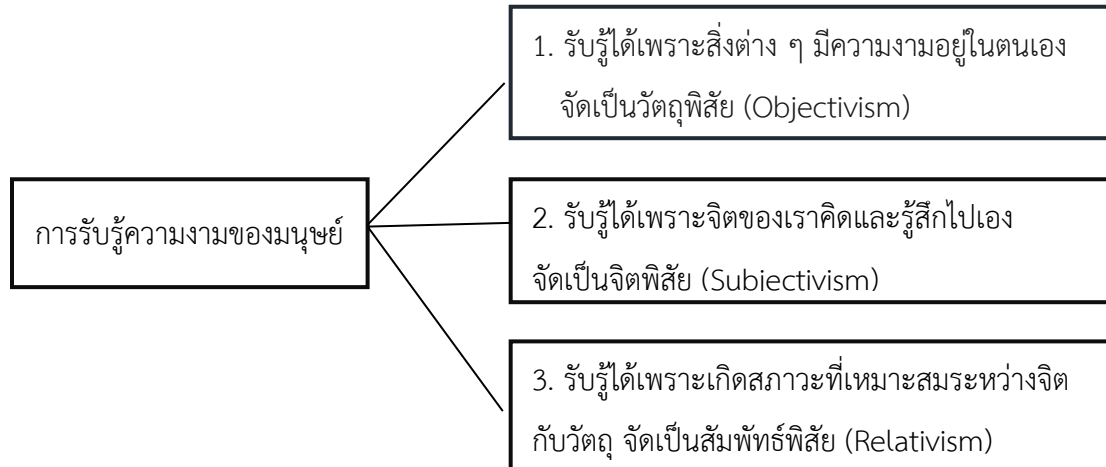

ภาพที่ 7 ตัวอย่างภาพความงามจากฝีมือมนุษย์ (ศิลปะ)

ที่มา : <https://cdn.theculturetrip.com/images/56-212122-jackson-pollock-1.jpg>

การรับรู้ความงามของมนุษย์

มนุษย์เป็นผู้ที่มีความรู้สึกด้านความงาม โดยเฉพาะความงามด้านศิลปะ เพราะการสร้างสรรคผลงานทางศิลปะทั้งหมดเกิดขึ้นจากมนุษย์ทั้งสิ้น แต่ความรู้สึกด้านความงามของมนุษย์นั้น มีความแตกต่างกันออกไป การรับรู้ความงามของมนุษย์ แบ่งรูปแบบความคิดออกได้เป็น 3 กลุ่ม ตามความคิดภายใต้อุดมคติที่แตกต่างกัน คือ

1. วัตถุพิสัย Objectivism)

มนุษย์รับรู้ความงามได้ เพราะสิ่งต่าง ๆ มีความงามอยู่ในตัววัตถุเอง ความคิดแบบนี้สัมพันธ์กับความคิดแบบวัตถุนิยม ที่เชื่อว่าในวัตถุมีสัดส่วนความงามอยู่ในตัวของมันเองที่ส่งผลต่อความคิดของมนุษย์ ความคิดข้างต้นนำมาสู่การพัฒนาทางด้านทฤษฎีทางทัศนศิลป์ ทฤษฎีการจัดวางองค์ประกอบ เช่น ทฤษฎีสัดส่วนทอง (Golden Ratio) ในการออกแบบสร้างสรรค์องค์ประกอบ สัดส่วนทางความงามที่ดูสมบูรณ์ในทางศิลปะ

ดังนั้นรูปแบบความเชื่อแบบนี้ เชื่อว่าความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ หรือ วัตถุพิสัย ปรากฏออกมาเป็นรูปร่าง รูปทรง สี สัน ลักษณะผิวที่สวยงาม และเมื่อผู้คนพ้องต้องกัน จึงมีการกำหนดลักษณะของสิ่งต่าง ๆ เป็นค่ามาตรฐานไว้ เช่น ถ้าเป็นหญิงงาม ควรมีสัดส่วน 36-22-36 และสูงกว่าไม่ต่ำกว่า 165 เซนติเมตร สุนัขพันธุ์ไทยที่ถือว่างาม ต้องหลังอาน หางดาบ แมวต้องมีลูกตาใส ขนสีเทาอ่อน หรือที่เรียกว่าสีสวาท ถ้าเป็นไก่แจ้ต้องตัวเตี้ยของสีสวยเป็นมันและยาวปกคลุมลงมาถึงขา สถาปัตยกรรมวิหารพาร์เธนอน (Parthenon) ของชาวกรีก ต้องสง่างามตั้งอยู่บนเนินเขา และควรจะมีสัดส่วน 1:3:5 เป็นต้น

ภาพที่ 8 ตัวอย่างการออกแบบสถาปัตยกรรมกรีก ที่ออกแบบโดยการใช้หลักของทฤษฎีสัดส่วนทองคำ ซึ่งเชื่อว่าสูตรนี้เป็นค่ามาตรฐานให้ความงามสมบูรณ์ที่สุด เป็นความคิดแบบวัตถุนิยม รูปแบบหนึ่ง
ที่มา : <http://www.designbyday.co.uk/uploads/2016/05 /parthenon-golden-ratio.jpg>

2. จิตพิสัย (Subjectivism)

มนุษย์รับรู้ความงามได้เพราะจิตของเราคิดและรู้สึกไปเอง จัดเป็นความคิดแบบจิตนิยม ที่มองว่าความงามเกิดจากภายในจิตใจของมนุษย์ โลกภายนอกเป็นเพียงสิ่งสมมุติขึ้น

การรับรู้ค่าความงามได้เพราะจิตของเราคิดและรู้สึกไปเอง ทั้งนี้เพราะมนุษย์เป็นผู้กำหนดทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นคุณสมบัติของจิต หรือ จิตพิสัย แม้กระทั่งคุณค่าความงาม ซึ่งมีความเห็นตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก โดยเห็นว่าความงามเป็นเรื่องของความรู้สึกที่แตกต่างกัน ถ้าความงามมีอยู่ในตัววัตถุจริง ทำไมแต่ละคนจึงเห็นวัตถุนั้นงามไม่เท่ากัน? เมื่อท่านมีโอกาสได้ไปนมัสการพระพุทธรูปปางลีลาหรือพระพุทธรูปชินราช ซึ่งเป็นศิลปะสมัยสุโขทัยที่งดงามมาก ท่านรับรู้ค่าความงาม ความประทับใจได้ หลังจากนั้นเมื่อมีโอกาสไปอีกครั้งหนึ่ง การรับรู้ค่าความงามความประทับใจ อาจจะเท่ากับครั้งแรกหรือไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้และความรู้สึกในขณะนั้นด้วย เพราะสิ่งนี้มีผลต่อการรับรู้คุณค่าความงาม ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าท่านไม่อยู่ในสภาวะที่พร้อมรับความงาม ท่านจะมองไม่เห็นความงามเลย”

กล่าวโดยสรุปคือ ประเด็นนี้ขัดแย้งกับข้อวัตถุนิยม เพราะถือว่าความงามไม่มีมาตรฐานที่กำหนดได้ แต่เกิดจากความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่มีความแตกต่างกันจากสภาพต่าง ๆ เช่น

- พื้นฐานทางศิลปะและการรับรู้ความงามแต่ละบุคคล
- ความเชื่อกับความรู้สึกของแต่ละกลุ่มคน
- พื้นฐานการศึกษา วัย และประสบการณ์
- สภาพแวดล้อมในขณะนั้น ทั้งสภาพแวดล้อมภายนอกและสภาพแวดล้อมภายใน

ภาพที่ 9 ตัวอย่างการออกแบบโปสเตอร์รณรงค์ให้ผู้คนยอมรับในความงามในตัวตนมากกว่ามิติ
ด้านชาติพันธุ์หรือสีผิว ซึ่งเป็นความงามภายใน จัดเป็นความคิดแบบจิตพิสัย

ที่มา : <https://hips.hearstapps.com/cosmouk.cdnds.net/16/03/1453223764-estee-lauder-2.jpg>

3. สัมพัทธ์พิสัย (Relativism)

การรับรู้ได้เพราะเกิดสภาวะที่เหมาะสมระหว่างจิตกับวัตถุ จัดเป็นความเชื่อแบบทวินิยม (ระหว่างจิตนิยม และวัตถุนิยม) การรับรู้ค่าความงามได้เพราะเป็นสภาวะที่เหมาะสม ระหว่างวัตถุกับจิต หรือสัมพัทธ์พิสัย กลุ่มนี้เห็นว่าการรับรู้ค่าความงามนั้น มิใช่อย่างใดอย่างหนึ่งแต่เป็นสภาวะที่สัมพันธ์กัน ระหว่างมนุษย์กับวัตถุ และการรับรู้ที่สมบูรณ์ ต้องประกอบไปด้วยวัตถุที่มีความสวยงาม ความเด่นชัด และผู้รับรู้ต้องมีอารมณ์และความรู้สึกที่ดีพร้อมที่จะรับรสคุณค่าแห่งความงามนั้นได้

แนวความคิดสัมพัทธ์วิสัย เป็นการมองปัญหาแบบสัมพันธ์กัน เทียบเคียงกับศิลปะ กล่าวคือ ถ้าศิลปินหรือนักวิจารณ์ศิลปะคนใดมองผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้าง ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งใด ๆ เป็นเรื่องของตัวมันเองโดด ๆ ความคิดแบบนี้มีคุณค่าลักษณะที่สัมพันธ์ (Relation) เป็นคุณลักษณะที่ขึ้นอยู่กับบริบท (Context) ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ทั้งจากจิตใจภายในของคน หรือจากความงามของวัตถุเอง

ภาพที่ 10 ตัวอย่างผลงานของหอศิลป์ของรัฐ ในการจัดงานแสดงนิทรรศการในแต่ละปีนั้น ไม่ได้
พิจารณาจากระสนิยมส่วนตัวของผู้ดูแล หรือผลงานที่ได้รับการยอมรับจากสังคมเพียงด้านใด
ด้านหนึ่ง แต่พิจารณาความสัมพันธ์กัน จัดเป็นความคิดแบบสัมพัทธ์พิสัย (Relativism)

ที่มา : <http://www.celestissima.org/wp-content/uploads/2010/02/bacc8.jpg>

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าว จะเห็นว่า การรับรู้ความงามทางศิลปะของมนุษย์ เป็นสถานะที่มีบริบทที่แตกต่างกัน ซึ่งการเรียนรู้ทฤษฎีความงามในประเด็นต่าง ๆ ล้วนเป็นการทำความเข้าใจ ความงามรอบตัวเราทั้งทางตรงทางอ้อม

บทสรุป

การศึกษาปรัชญาเบื้องต้นด้านความงามของมนุษย์นั้น เพื่อให้เข้าใจในความรู้พื้นฐานด้านความงาม ในแง่ที่ความงามเป็นหนึ่งในรูปแบบความคิดที่มนุษย์สร้างขึ้น มีพัฒนาการ มีความเชื่อของยุคสมัย มีความเชื่อ เฉพาะกลุ่มชนที่แตกต่างกัน และมีความรู้ที่เผยแพร่ถึงกันเป็นสากล

ทัศนะด้านความงาม ในแง่ของปรัชญาศิลปะ ทัศนะความงามในยุคคลาสสิก ศิลปะกรีกและศิลปะ โรมันเปนนรากที่สำคัญ โดยเฉพาะในเรื่องการยอมรับศิลปะที่ใช้ฐานของอุดมคติที่เลียนแบบธรรมชาติ การยึด แบบแผนเรื่องความสมดุลที่มีสูตรเชิงคณิตศาสตร์มาเกี่ยวข้อง แต่ในยุคสมัยใหม่ อุดมคติทางความงาม ถูกพัฒนาขึ้นมา โดยเริ่มให้คุณค่าความงามในทัศนะของปัจเจกบุคคล ความงามเป็นเรื่องภายในและเชื่อมโยง กับประสบการณ์ส่วนบุคคล ไปจนถึงพัฒนาการในเชิงทฤษฎีทางศิลปะที่หลากหลาย

การแบ่งประเภทของความงาม นั้นจัดกลุ่มได้เป็น 2 ประเภท คือ ความงามโดยธรรมชาติ และความงาม ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งถูกจำกัดความว่าเป็นศิลปะ

ทัศนะทางความงามสามารถแบ่งได้เป็น 3 ชุดความเชื่อ คือ ความคิดแบบแรก วัตถุพิสัย เชื่อว่า มนุษย์รับรู้ความงามได้ เพราะสิ่งต่าง ๆ มีความงามอยู่ในตัววัตถุเอง ความคิดที่ 2 แบบจิตพิสัย เชื่อว่า มนุษย์รับรู้ความงามได้เพราะจิตของเราคิดและรู้สึกไปเอง ความคิดแบบที่ 3 สัมพัทธ์พิสัย เชื่อว่า การรับรู้ได้ เพราะเกิดสถานะที่เหมาะสมระหว่างจิตกับวัตถุ

ความหมายของศิลปะ

ศิลปะเป็นคำที่มีความหมายทั้งกว้าง และจำเพาะเจาะจง ทั้งนี้แล้วแต่ทัศนะของแต่ละคนแต่ละสมัย ที่จะกำหนดแนวความคิดของศิลปะให้แตกต่างกันออกไป ความหมายของคำว่า “ศิลปะ” นั้นมี หลากหลายตามทรรศนะของบุคคลต่าง ๆ เช่น

ศิลปะ คือ ผลแห่งความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่แสดงออกมาในรูปลักษณะต่าง ๆ ให้ปรากฏ ซึ่งสุนทรีย์ภาพ ความประทับใจ หรือความสะเทือนอารมณ์ ความอัจฉริยภาพ พุทธิปัญญา รสนิยม และ ทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ ความรื่นรมย์ ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี หรือความเชื่อทางศาสนา (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน, 2530)

ศิลปะ คือ การถ่ายทอดสิ่งธรรมชาติที่ไม่ใช่การเลียนแบบธรรมชาติ ศิลปินต้องเข้าใจธรรมชาติ ศึกษาหาความจริงจากธรรมชาติ และถ่ายทอดธรรมชาตินั้นออกมา โดยอาศัยการเลือกเฉพาะส่วนที่เป็น ความงาม หรือส่วนที่ประทับใจ แม้ว่าธรรมชาติจะมีความงาม แต่ธรรมชาติจะยังคงไม่ใช่ผลงานศิลปะหากไม่มี มนุษย์นำเสนอความงามเหล่านั้น (อริสโตเติล : Aristotle, 384-322 B.C.)

ศิลปะ คือ การเลียนแบบธรรมชาติ (เพลโต : Plato, 427-347 B.C.)

ศิลปะ คือ งานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ที่ต้องใช้ความพยายามด้วยมือ และความคิดของ ศิลปิน (ศิลป์ พีระศรี, พ.ศ. 2435-2505)

ศิลปะ คือ การถ่ายทอดความรู้สึก ศิลปะเป็นวิธีสื่อสารความรู้สึกระหว่างมนุษย์ด้วยกัน (เลโอ ตอลสตอย : Leo Tolstoy, 1828-1910)

ศิลปะ คือ ผลงานการสร้างสรรค์รูปลักษณ์แห่งความพึงพอใจขึ้นมา และรูปลักษณ์ก่อให้เกิด อารมณ์รู้สึกในความงาม ซึ่งอารมณ์รู้สึกในความงามนั้นจะเป็นที่พึงพอใจได้ก็ต่อเมื่อ ประสาทสัมผัส ของเราชื่นชมในเอกภาพ หรือความประสมกลมกลืนกันในความสัมพันธ์อันมีระเบียบแบบแผน (Herbert Read, 1893-1968)

ศิลปะ คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เพื่อแสดงออกซึ่งอารมณ์ ความรู้สึก สติปัญญา ความคิด และหรือความงาม (ชลูต นีมเสมอ, 2545)

จากตัวอย่างความหมายของคำว่า “ศิลปะ” ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าศิลปะมีความหมายที่ หลากหลาย เป็นผลงานที่เกิดจากการแสดงออกของอารมณ์ ปัญญา และทัศนคติ รวมทั้งทักษะ ความชำนาญของมนุษย์ เป็นงานที่สื่อให้ผู้ชมเกิดจินตนาการ นอกจากนั้น งานศิลปะที่ดีควรมีคุณค่า ทางความงามที่เกิดจากการใช้องค์ประกอบของสุนทรียภาพ จึงอาจสรุปได้ว่า "ศิลปะเป็นสิ่งที่มนุษย์ สร้างขึ้น จากความคิดสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความงาม และความพึงพอใจ" โดยมีการสร้างสรรค์ พัฒนา รูปแบบต่าง ๆ ออกไปอย่างมากมายไม่มีที่สิ้นสุด

ประเภทของศิลปะ

1. **วิจิตรศิลป์ (Fine Art)** หมายถึง ผลงานศิลปะที่สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา ความรู้สึกที่ประณีต ละเอียดอ่อน โดยมุ่งให้เกิดความนึกคิด จินตนาการ การเสริมสร้างสติปัญญา มากกว่าเพื่อประโยชน์ใช้สอย แบ่งออกได้ ดังนี้

1.1 ทักษะศิลป์ หมายถึง ศิลปะที่รับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทางตา หรือศิลปะที่เกิดจากการมองเห็น เป็นผลงานเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจและอารมณ์มุ่งหวังให้เกิดความสุนทรีย์หรือความรู้สึกสะเทือนใจแก่ผู้พบเห็น มากกว่าประโยชน์ใช้สอย

ภาพที่ 11 ผลงานทักษะศิลป์ประเภทประติมากรรมและจิตรกรรม
ที่มา เขียน ยิ้มศิริ, ศศิธร วิศพันธ์ุ

1.2 โสตศิลป์ เป็นศิลปะที่ต้องการให้สัมผัสรับรู้ทางหูเป็นหลัก โดยได้ยินเสียงร้องและเสียงดนตรี ได้แก่ แขนงดุริยางคศิลป์หรือดนตรีและการขับร้อง

ภาพที่ 12 การบรรเลงดนตรี

ที่มา : <http://yongyut4640.blogspot.com> และ <http://classicalmusic.siam2web.com>

1.3 โสตทัศนศิลป์ เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นมาสามารถสัมผัสรับรู้ทางหูและสายตาเป็นหลัก
ได้แก่ แขนงนาฏศิลป์

ภาพที่ 13 การแสดงโขน

ที่มา : <http://www.pickmeeasy.com/th/tour/Khon-Masked-Dance-SalaChalemkrung.html>

1.4 มโนศิลป์ เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นไม่มีรูปทรงให้ได้มองเห็น ไม่มีเสียง มีตัวอักษรเป็นสื่อ
ได้แก่ แขนงวรรณกรรม

ภาพที่ 14 ผลงานวรรณกรรม

ที่มา : <http://www.tlcthai.com>

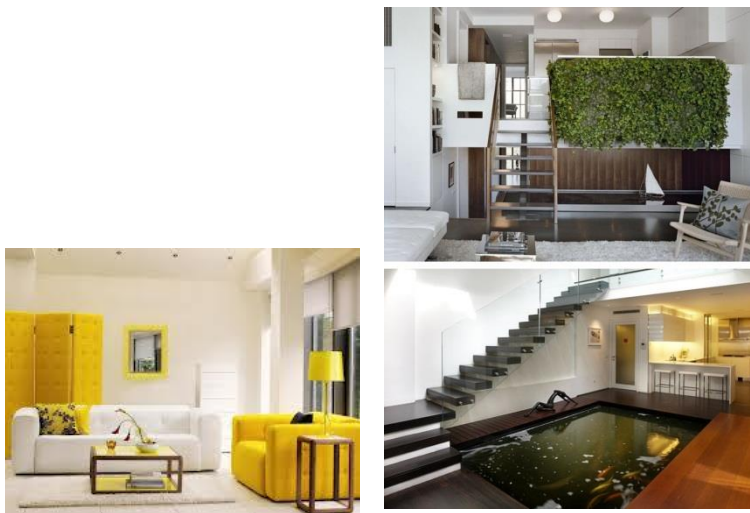
2. ประยุกต์ศิลป์ (Applied Art) การนำศิลปะไปประยุกต์สร้างกับสิ่งของวัสดุต่าง ๆ ที่จำเป็น
ในชีวิตประจำวัน มุ่งเน้นประโยชน์ใช้สอย ได้แก่

2.1 พาณิชยศิลป์ ศิลปะที่มุ่งประโยชน์ทางการค้าเป็นหลัก เช่น ภาพโฆษณา การทำ
บัตรอวยพรต่าง ๆ เป็นต้น

ภาพที่ 15 โปสเตอร์โฆษณาสินค้า
ที่มา : <http://thai.alibaba.com>

2.2 มัณฑนศิลป์ เป็นงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบตกแต่งภายในและภายนอกอาคาร

ภาพที่ 16 การออกแบบตกแต่งภายในและภายนอกโดยนำธรรมชาติมาผสมผสาน
ที่มา : <http://www.fpdecor.com> และ <http://www.scgbuildingmaterials.com>

2.3 อุตสาหกรรมศิลป์ ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการอุตสาหกรรม มีประโยชน์ใช้สอยในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 17 ผลงานชุดอาหารเซรามิกส์

ที่มา : <http://www.bangkokbiznews.co>

2.4 หัตถกรรมศิลป์ เป็นงานอุตสาหกรรมย่อยในครัวเรือนโดยอาศัยฝีมือและความชำนาญ

ภาพที่ 18 ผลงานหัตถกรรมจักสานเส้นพลาสติกและกระจูด

ที่มา <http://news.phuketindex.com> และ <http://www.truelookpanya.com>

2.5 ประณีตศิลป์ เป็นงานที่คล้ายกับหัตถกรรมศิลป์ แต่มีความละเอียดประณีตมากกว่า และตัวผลงานมักจะมีราคาสูงกว่า (มัย ตะติยะ, 2549 : 17-21)

ภาพที่ 19 ผลงานศิลปหัตถกรรมเครื่องเบญจรงค์และเครื่องเงินที่เป็นอัตลักษณ์ของไทย

ที่มา : <http://www.l3nr.org/posts/503296>

ความหมายของดนตรี

ในภาษกรีก หมายถึง ศิลปะประเภทหนึ่ง ไม่เฉพาะแต่การเล่นเครื่องดนตรี การร้องเพลง หรือ ลีลาศเท่านั้น แต่ยังหมายรวมไปถึงอักษรศาสตร์ทุกประเภท โดยเฉพาะบทกวี นาฏกรรม วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

สุกรี เจริญสุข กล่าวถึงความหมายของดนตรีว่า ดนตรีเป็นงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยอาศัยเสียงเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้สึกของศิลปิน เสียงดนตรีเป็นเสียงที่มีความงาม นำมาเรียบเรียงอย่างมีศิลปะ กลายเป็นบทเพลง ความแตกต่างระหว่างเสียงดนตรีกับเสียงอื่น ๆ คือ เสียงดนตรีเป็นเสียงที่ประดิษฐ์ขึ้น โดยอาศัยความงามของเสียง ศิลปินผู้สร้างเสียงได้สอดใส่อารมณ์ลงไปในเสียง เพื่อให้เสียงมีความรู้สึกทางศิลปะ ส่วนเสียงอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เสียงดนตรี เป็นเพียงเสียงที่ขาดคุณสมบัติทางศิลปะ กล่าวคือ ขาดความรู้สึกทางศิลปะในเสียง ขาดวิญญาณศิลปินในเสียงอารมณ์ ความรู้สึก สิ่งที่มากระทบค้นหา หรือความอยาก สิ่งเหล่านี้จะถูกบันทึกลงไปในดนตรี เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของศิลปะ อารมณ์ในดนตรีก็เหมือนกับอารมณ์ชีวิต ซึ่งศิลปินถ่ายทอดลงไปในการเล่นของตน ดนตรีที่มีอารมณ์ก็จะสื่อไปกระทบความรู้สึกต่อผู้ชมหรือผู้ฟังได้ ศิลปินเก่งหรือผลงานดี ย่อมมีโอกาสถ่ายทอดอารมณ์ไปสู่ผู้ฟังได้ดี ดนตรีเป็นศิลปะที่ถูกนำไปแปลความหมายต่าง ๆ มากมาย การค้นหาความหมายในเสียงดนตรี นักภาษาศาสตร์ได้พยายามนำเสียงดนตรีมาตีความ ให้นิยามที่ได้ยินทั่วไปว่า “ดนตรีเป็นภาษาสากล” หรือบางครั้งอาจได้ยินว่า “ดนตรีเป็นภาษาของอารมณ์”

ดนตรี (Music) คือ เสียงที่จัดเรียงอย่างเป็นระเบียบ และมีแบบแผนโครงสร้าง เป็นรูปแบบของกิจกรรมเชิงศิลปะของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับเสียง โดยดนตรีนั้นแสดงออกมาในด้านระดับเสียง (ซึ่งรวมถึงท่วงทำนองและเสียงประสาน) จังหวะ และคุณภาพเสียง (ความต่อเนื่องของเสียง พื้นผิวของเสียง ความดัง - ค่อย) ดนตรีสามารถนำมาใช้ในด้านศิลปะหรือสุนทรียศาสตร์ การสื่อสาร ความบันเทิง รวมถึงใช้ในงานพิธีการต่าง ๆ

ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน "ดนตรี" หมายถึงเสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง เครื่องบรรเลงซึ่งมีเสียงดังทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน หรือเกิดอารมณ์รัก โศก หรือรื่นเริงได้ตามทำนองเพลง เป็นต้น

ประเภทของดนตรี

การแบ่งแยกประเภทของดนตรีและเครื่องดนตรีของกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ของโลกในภาพรวม ซึ่งมีลักษณะและรูปแบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่นนั้น เราสามารถแบ่งแยกประเภทของดนตรีในแต่ละวัฒนธรรมออกได้ดังนี้

1. ดนตรีศิลป์ (Art Music)

ภาพที่ 20 วาทยกรควบคุมวงดนตรี

ที่มา : <http://www.yalacity.go.th/success/detail/6>

ดนตรีศิลป์ เป็นดนตรีที่ประพันธ์ขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผน โดยผู้ประพันธ์มีความตั้งใจและได้ศึกษาดนตรีอย่างลึกซึ้ง ดนตรีประเภทนี้เป็นการสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อให้เห็นถึงความสวยงามของศิลปะดนตรี ซึ่งเป็นสไตล์ศิลป์ และเป็นดนตรีที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อการฟังอย่างมีอารมณ์เพียงอย่างเดียว มิได้นำไปประกอบกิจกรรมอื่น ๆ แต่อย่างใด เช่น ดนตรีในวัฒนธรรมตะวันตก เรียกว่า Western Art Music หรือที่ทราบกันในนามว่าดนตรีคลาสสิก ซึ่งมีรูปแบบและการพัฒนาที่แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัย

ภาพที่ 21 วงดนตรีออร์เคสตรา

ที่มา : <http://www.yalacity.go.th/success/detail/6>

สำหรับในวัฒนธรรมอื่น ๆ ดนตรีประเภทนี้รวมถึงดนตรีประจำชาติที่เรียกว่า Traditional Music ซึ่งเป็นดนตรีที่ประพันธ์ขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผนเช่นกัน แสดงถึงอารยธรรมและเอกลักษณ์ของแต่ละเชื้อชาติ อาจเป็นดนตรีที่ใช้บรรเลงในราชสำนักหรือดนตรีที่ใช้บรรเลงเพื่อการฟัง เช่น ดนตรีงากากุ (Gagaku) ในราชสำนักของญี่ปุ่น ดนตรีฮินดูสถานและดนตรีกานาตัก (Carnatic) ของอินเดีย ดนตรีกาเมลัน (Gamelan) ของอินโดนีเซีย ดนตรีไทยเดิมของไทย เป็นต้น

2. ดนตรีพื้นบ้าน (Folk Music)

ภาพที่ 22 เครื่องดนตรีให้จังหวะในวงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้

ที่มา : <https://pantip.com/topic/32148541>

ลักษณะของดนตรีพื้นบ้าน คือ ดนตรีที่มีมาแต่ดั้งเดิมในทุกกลุ่มวัฒนธรรมทั่วโลก แม้แต่ในประเทศเดียวกันอาจจะมีดนตรีพื้นบ้านที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้านมีทั้งลักษณะที่เป็นการบรรเลงของเครื่องดนตรีเพียงอย่างเดียว หรือการขับร้องประกอบการบรรเลง หรือการขับร้องเพียงอย่างเดียว โดยปกติดนตรีพื้นบ้านมีลักษณะดังนี้

2.1 บทเพลงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็วิธีการบรรเลงหรือการขับร้อง มักจะได้รับการถ่ายทอดด้วยปากเปล่า (Oral Transmitted) โดยไม่มีการบันทึกโน้ตที่เป็นลายลักษณ์อักษร

2.2 เพลงพื้นบ้านมักเป็นบทเพลงที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ มิได้แต่งขึ้นมาเพื่อการฟังเพียงอย่างเดียว หรือเพื่อให้รู้สึกถึงศิลปะของดนตรีเป็นสำคัญ ตัวอย่างเช่น เพลงกล่อมเด็กที่แต่งขึ้นมาเพื่อต้องการใช้ร้องกล่อมให้เด็กนอนหลับ เพลงเกี่ยวข้าวแต่งขึ้นมาเพื่อการรื่นเริงหลังจากเสร็จภารกิจในเทศกาลเกี่ยวข้าว ฯลฯ

2.3 เพลงพื้นบ้านจะไม่มีควมซับซ้อนในรูปแบบของการประพันธ์ ส่วนมากมักจะมีทำนองหลักเพียงทำนองเดียวหรือไม่ก็ทำนอง โดยเป็นการบรรเลงทำนองเดิมรวมทั้งจังหวะที่ซ้ำไปซ้ำมา แต่อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงเนื้อร้องบ้าง

2.4 ลักษณะของทำนองและจังหวะของเพลงพื้นบ้านจะเป็นไปตามลักษณะของกิจกรรม หรือ การละเล่น เช่น เพลงกล่อมเด็กจะมีทำนองที่เรียบง่าย สงบ เยือกเย็น มีจังหวะที่ช้า เพราะจุดมุ่งหมาย ของเพลงกล่อมเด็กต้องการให้เด็กผ่อนคลายและหลับในที่สุด ซึ่งตรงกันข้ามกับเพลงเต้นรำที่มีทำนองและ จังหวะสนุกสนานเร้าใจ เพราะต้องการให้ทุกคนออกมาร่ายรำเพื่อความครึกครื้น

2.5 สีสากการร้องเพลงพื้นบ้านมักเป็นโดยธรรมชาติ มิได้เน้นในด้านคุณภาพของเสียง สีสากการร้อง และไม่ได้ใช้เทคนิคมากมายนัก โดยปกติเสียงที่ใช้ร้องเพลงพื้นเมืองไม่ว่าชาติใดภาษาใดมักจะเป็นเสียงที่ ออกมาจากลำคอ มิใช่เป็นเสียงที่ออกมาจากท้องหรือศีรษะ ซึ่งเป็นสีสากการร้องของพวกเพลงศิลปะ

2.6 เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเพลงพื้นบ้านเป็นเครื่องดนตรีที่ทำขึ้นเอง และมีลักษณะเฉพาะของ ท้องถื่นนั้น ใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถื่นนั้นๆ ซึ่งอาจจะตีความไม่ได้ว่าดนตรีพื้นเมืองที่ได้ยินได้ชมเป็นดนตรี ของท้องถื่นใด หรือของชนเผ่าใดภาษาใด ตัวอย่างเช่น ดนตรีพื้นเมืองของชาวอีสานจะมีแคน โปงกลาง ทางภาคเหนือจะมี ซึง และสะล้อ เป็นต้น

ภาพที่ 23 อาจารย์ควน ทวนยก ศิลปินแห่งชาติ สาขาดนตรีพื้นบ้านภาคใต้

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=dNzw2wNgoi8>

ความหมายของศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดง เป็นคำที่ใช้เทียบคำภาษาอังกฤษว่า “Performance Arts” หมายถึง ศิลปะที่เกี่ยวข้อง กับการแสดง ซึ่งเป็นได้ทั้งแบบดั้งเดิมหรือประยุกต์ ได้แก่ การละคร การดนตรี และการแสดงพื้นบ้าน นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่าศิลปะการแสดงอีกหลายรูปแบบ อาทิ อริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีก ให้คำนิยามคำว่า "ศิลปะการแสดง คือ การเลียนแบบธรรมชาติ

เลโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) ให้คำจำกัดความว่า เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งระหว่าง มนุษย์ ด้วยการใช้อำนาจถ่ายทอดความคิด และศิลปะของการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก

สดใส พันธุมโกมล ผู้ก่อตั้งภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ระบุว่า ศิลปะการแสดง คือ ศิลปะที่เกิดขึ้นจากการนำภาพจากประสบการณ์และจินตนาการของมนุษย์ มาผูกเป็นเรื่อง และจัดเสนอในรูปแบบของการแสดง โดยมีผู้แสดงเป็นผู้สื่อความหมายและเรื่องราวต่อผู้ชม

ศิลปะการแสดง เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งระหว่างมนุษย์ ด้วยการใช้คำพูดถ่ายทอดความคิด และศิลปะของการแสดงออกทางอารมณ์ความรู้สึก (เลโอ ตอลสตอย, 2528, น.3) ศิลปะการแสดงจึงเปรียบเสมือน เป็นเครื่องมือที่มนุษย์เราใช้เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดของตน เพื่อถ่ายทอด ให้บุคคลอื่นได้เข้าใจรับรู้ถึงสิ่งที่ตนต้องการจะแสดงออก การแสดงถือเป็นศิลปะของการสื่อสารที่ปรากฏ ภาพเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้ชมสามารถรับรู้และเข้าใจได้ง่ายโดยไม่ยุ่งยากในการตีความ ส่วนอารมณ์ความรู้สึก แม้จะอยู่ในรูปลักษณะที่เป็นนามธรรม แต่ผู้ชมทั่ว ๆ ไปสามารถสื่อสัมผัสได้โดยตรงจากผู้แสดง

ภาพที่ 24 ผลงานการแสดงด้านการละครเวที

ที่มา : <https://jajar11162.wordpress.com>

ศิลปะการแสดง คือ การแสดงออกถึงจินตนาการ ความปรารถนาในจิตใจของมนุษย์ชาติ (W.H. Parker, น.12) ในขณะที่การแสดงเป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ เราทุกคนมีความปรารถนาอยากเป็นนักแสดงเสมอ บางครั้งความรู้สึกนี้อาจถูกเก็บซ่อนไว้ภายในใจ ความรู้สึกอยากเป็นนักแสดงเกิดขึ้นกับทุก ๆ คน เป็นความรู้สึกที่อยากแสดงออก อยากถ่ายทอดระบายความรู้สึกในสิ่งที่ตนประทับใจอย่างเปี่ยมล้น หรือบางครั้งเพียงเพื่อต้องการสื่อสารให้ผู้อื่นได้รับรู้ เป็นความจริงว่าความรู้สึกอยากแสดงออกของเรานั้น ไม่มีในงานศิลปะแขนงอื่น ไม่ใช่ที่เราทุกคนอยากจะเป็นนักดนตรี จิตรกร ประติมากร สถาปนิก นักประพันธ์ ด้วยเหตุนี้เอง ความเป็นนักแสดงจึงได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษ มนุษย์เราทุกคนเป็นนักแสดงได้ทั้งนั้น ไม่ว่าจะมากหรือน้อยก็ตาม เพราะการแสดงไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบใด ลักษณะใด จะเป็นการกระทำที่ช่วยวนจิตใจมนุษย์ได้มากที่สุด เราสนใจพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกัน และพร้อมที่จะแสดงออกเช่นกัน

ภาพที่ 25 การแสดงความรู้สึกการถ่ายทอดบทละคร

ที่มา : <https://jajar11162.wordpress.com>

การแสดง คือ ศิลปะของการทิ้งบุคลิกของตนเอง แล้วนำเอาบุคลิกความรู้สึกของตัวละครมาสวมใส่ และทำให้การสวมใส่นั้นดูเป็นจริงเป็นจังสำหรับผู้ชม (Edward A. Wright, 1972, p.128) การแสดงจึงเหมือนการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร ผู้แสดงต้องสวมใส่บุคลิกนั้นอย่างมีชีวิต ต้องรู้สึกในบทบาทการแสดง หากการแสดงเป็นเพียงการเสแสร้งแกล้งทำและเพียงให้ดูเหมือนจริง ผู้ชมก็จะสังเกตเห็นถึงข้อบกพร่องเหล่านั้นได้ ผู้แสดงมีหน้าที่ในการควบคุมร่างกาย จิตใจ น้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึก ด้วยจิตสำนึกและรู้สึกในสิ่งที่ตนเองกระทำอย่างจริงจัง นอกจากนั้น ผู้แสดงต้องจำบท คำพูด ต้องศึกษาถึงบุคลิกตัวละครนั้น โดยทิ้งบุคลิกความเป็นตนเองตลอดเวลาที่สวมบท เพื่อให้ผสมกลมกลืนกันไปกับการแสดงของตัวละครอื่น การแสดงจึงคล้ายกับ "การเล่นสมมติ" เป็นความเพลิดเพลินที่มนุษย์เราทุกคนเล่นมาตั้งแต่วัยเด็ก ประสบการณ์เช่นนี้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์เราเกือบทุกคน ในความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงจากความเป็นตัวเอง ไปเป็นผู้อื่นไปมีชีวิตอยู่ในจินตนาการใหม่ ในสถานการณ์ใหม่ที่เราไม่อาจจะหาพบในชีวิตประจำวัน เราพยายามเสแสร้งคิดว่าเป็นผู้อื่น ในขณะที่มีจิตสำนึกปกติดีอยู่ทุกประการ การเสแสร้งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่เราสามารถนำมาใช้เพื่อประเมินผลของความเป็นนักแสดงได้ แต่ในที่สุดเราต้องไม่ลืมไม่ว่า ศิลปะการแสดงเป็นผลผลิตที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของศิลปินนักแสดง และจากมันสมองของความเป็นมนุษย์ นอกจากผลงานแล้ว สิ่งที่ติดตามมาในความเป็นศิลปะก็คือ ความคิด ทักษะคติ ศิลปินนักแสดงสร้างขึ้นมาจากอารมณ์ และความรู้สึกจากจินตนาการ บางครั้งเป็นความกดดันอย่างรุนแรงด้วยความเจ็บแค้น ความทุกข์ยาก ความอยุติธรรม ผลงานจึงไม่ได้แสดงออกแต่ในเรื่องของความสุข ความสมหวัง ความเอื้ออาทร หากแต่เป็นความรู้สึกที่อัดอั้นจากภายในที่ทรงพลัง รุนแรง บ่อยครั้งที่งานแสดงงานศิลปะเหล่านี้มีอิทธิพลหรืออำนาจอย่างน่ามหัศจรรย์ สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ชม ผู้เสพงานศิลปะเหล่านี้ได้ และบ่อยครั้งอีกเช่นกันที่งานศิลปะได้สร้างจิตสำนึกที่ดีและไม่ดีได้

ภาพที่ 26 สัญลักษณ์แห่งการละครร่วมสมัย
ที่มา : <https://jajar11162.wordpress.com>

ศิลปะการแสดงจึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือที่มนุษย์เราใช้เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงอารมณ์ความรู้สึก ความคิดของตน เพื่อถ่ายทอดให้บุคคลอื่นได้เข้าใจรับรู้ถึงสิ่งที่ตนต้องการจะแสดงออก การแสดงถือเป็นศิลปะของการสื่อสารที่ปรากฏภาพเป็นรูปธรรม ซึ่งผู้ชมรับรู้และเข้าใจได้ง่ายโดยไม่ยุ่งยากในการตีความ ส่วนอารมณ์ความรู้สึกแม้จะอยู่ในรูปลักษณะที่เป็นนามธรรมก็จริง แต่ผู้ชมทั่ว ๆ ไปสัมผัสผัสได้โดยตรงจากผู้แสดง ส่วนนาฏศิลป์ ถือเป็นแหล่งรวมศิลปะและการแสดงไว้ด้วยกัน เป็นสาขาหนึ่งของศิลปะสาขาวิจิตรศิลป์ ที่ประกอบด้วย จิตรกรรม สถาปัตยกรรม วรรณคดี ดนตรีและนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ หมายถึง ศิลปะของการฟ้อนรำ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความประณีตงดงาม เพื่อให้ความบันเทิง หรือให้ผู้ที่ได้ดูมีความรู้สึกคล้อยตาม การร่ายรำนี้ต้องอาศัยเครื่องดนตรีและการขับร้องการแสดง เช่น ฟ้อนรำ ระบำ โขน ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมีชื่อเรียกและมีลีลาทำการแสดงที่แตกต่างกันไป สาเหตุหลักมาจากภูมิอากาศ ภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่น ความเชื่อ ศาสนา ภาษานิสัยใจคอของผู้คน ชีวิตความเป็นอยู่ ที่มาของของนาฏศิลป์ไทย มาจาก 1.การเลียนแบบธรรมชาติที่ประยุกต์นำเอากริยาท่าทางต่าง ๆ มาเรียบเรียงสอดคล้องติดต่อกันเป็นขบวนฟ้อนรำให้สวยงาม 2.การเช่น สรวงบูชา การฟ้อนรำบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่ถูกพัฒนามาเป็นการฟ้อนรำถวายกษัตริย์ในฐานะเป็นสมมติเทพ กระทั่งกลายมาเป็นการฟ้อนรำเพื่อความบันเทิงของคนทั่วไป 3.การรับอารยธรรมมาจากอินเดีย ที่สืบทอดมายังชนชาติมอญและขอม ซึ่งเป็นชนชาติที่ติดต่อกันใกล้ชิดกับไทย ทำให้ไทยพลอยได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมของอินเดียไปในตัว อาทิ ภาษา ประเพณี และศิลปะการละคร ได้แก่ ระบำ ละคร และโขน

ประเภทของศิลปะการแสดง

แบ่งออกตามลักษณะของรูปแบบการแสดงเป็นประเภทใหญ่ ๆ 4 ประเภท คือ

1. โขน

ภาพที่ 27 ภาพสัญลักษณ์สื่อถึงนาฏศิลป์ไทย

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

เป็นการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยที่มีเอกลักษณ์ ผู้แสดงจะต้องสวมหัวที่เรียกว่า หัวโขน และใช้ลีลาท่าทางการแสดงด้วยการเดินไปตามบทพากย์ การเจรจาของผู้พากย์ และตามทำนองเพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ เรื่องที่นิยมนำมาแสดง คือ พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ มีการแต่งการเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ที่เป็นเครื่องต้น เรียกว่าการแต่งกายแบบ “ยี่นเครื่อง” มีจารีตขั้นตอนการแสดงที่เป็นแบบแผน นิยมจัดแสดงเฉพาะพิธีสำคัญได้แก่ งานพระราชพิธีต่าง ๆ

2. ละคร

ภาพที่ 28 ขนบธรรมเนียมของการแสดงละครไทย

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

เป็นศิลปะการรำรำที่เล่นเป็นเรื่องราว มีพัฒนาการมาจากการเล่นนิทาน ละครมีเอกลักษณ์ในการแสดง และการดำเนินเรื่องด้วยกระบวนลีลาท่ารำ เข้าบทร้อง ทำนองเพลง และเพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ มีแบบแผนการเล่นที่เป็นทั้งของชาวบ้านและของหลวงที่เรียกว่า ละครโนราชาตรี ละครนอก ละครใน เรื่องที่นิยมนำมาแสดงคือ พระสุธน สังข์ทอง คาวี อิเหนา อุณรุท นอกจากนี้ยังมีละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่อีกหลายชนิด การแต่งกายของละครจะเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ เรียกว่า การแต่งกายแบบยืนเครื่อง นิยมเล่นในงานพิธีสำคัญ และงานพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์

3. รำ และ ระเบ้า

เป็นศิลปะแห่งการรำรำประกอบเพลงดนตรีและบทขับร้อง โดยไม่เล่นเป็นเรื่องราว ในที่นี้หมายถึงรำและระเบ้าที่มีลักษณะเป็นการแสดงแบบมาตรฐาน ซึ่งมีความหมายที่อธิบายได้พอสังเขป ดังนี้

ภาพที่ 29 พระรามตามกวาง (รำคู่)

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

3.1 รำ หมายถึง ศิลปะแห่งการรำรำที่มีผู้แสดง ตั้งแต่ 1 - 2 คน เช่น การรำเดี่ยว การรำคู่ การรำอาวุธ เป็นต้น มีลักษณะการแต่งกายตามรูปแบบของการแสดง ไม่เล่นเป็นเรื่องราว อาจมีบทขับร้องประกอบการรำเข้ากับทำนองเพลงดนตรี มีกระบวนท่ารำ โดยเฉพาะการรำคู่จะต่างกับระเบ้า เนื่องจากท่ารำจะมีความเชื่อมโยงสอดคล้องต่อเนื่องกัน และเป็นบทเฉพาะสำหรับผู้แสดงนั้น ๆ เช่น รำเพลงช้า เพลงเร็ว รำแม่บท รำเมขลา - รามสูร เป็นต้น

ภาพที่ 30 การแสดงนาฏศิลป์ไทย

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

3.2 ระบำ หมายถึง ศิลปะแห่งการรำรำที่มีผู้เล่นตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีลักษณะการแต่งกายคล้ายคลึงกัน กระบวนท่ารำรำคล้ายคลึงกัน ไม่เล่นเป็นเรื่องราว อาจมีบทขับร้องประกอบการรำเข้าทำนองเพลงดนตรี ซึ่งระบำแบบมาตรฐานมักบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ การแต่งกายนิยมแต่งกายยืนเครื่องพระ - นาง หรือแต่งแบบนางในราชสำนัก เช่น ระบำสี่บท ระบำกฤดาภินิหาร ระบำฉิ่ง เป็นต้น

4. การแสดงพื้นเมือง

เป็นศิลปะแห่งการรำรำ ที่มีทั้งรำ ระบำ หรือการละเล่นที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนตามวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค สามารถแบ่งออกเป็นภูมิภาคได้ 4 ภาค ดังนี้

ภาพที่ 31 การแสดงพื้นเมืองภาคเหนือ

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

4.1 การแสดงพื้นเมืองภาคเหนือ เป็นศิลปะการรำ และการละเล่น หรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า “ฟ้อน” การฟ้อนเป็นวัฒนธรรมของชาวล้านนา และกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ เช่น ชาวไต ชาวลื้อ ชาวยอง ชาวเงิน เป็นต้น ลักษณะของการฟ้อน แบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบดั้งเดิม และแบบที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ แต่ยังคงมีการรักษาเอกลักษณ์ทางการแสดงไว้คือ มีลีลาท่ารำที่เข้มซ้า อ่อนช้อย มีการแต่งกายตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สวยงามประกอบกับการบรรเลงและขับร้องด้วยวงดนตรีพื้นบ้าน เช่น วงสะล้อ ซอ

ซึ่ง วงปี่จ๊ะ วงกลองแหว เป็นต้น โอกาสที่แสดงมักเล่นกันในงานประเพณีหรือต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ได้แก่ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนครุฑทวน ฟ้อนสาวไหม และฟ้อนเจิง

ภาพที่ 32 การแสดงฟ้อนเมืองภาคกลาง

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

4.2 การแสดงฟ้อนเมืองภาคกลาง เป็นศิลปะการร่ายรำและการละเล่นของชนชาวพื้นบ้านภาคกลาง ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม ศิลปะการแสดงจึงมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และเพื่อความบันเทิงสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนหย่อนใจจากการทำงาน หรือเมื่อเสร็จจากเทศกาลฤดูเก็บเกี่ยว เช่น การเล่นเพลงเกี่ยวข้าว เต็น้ำรำเคียว รำโทนหรือรำวง รำเถิดเทิง รำกลองยาว เป็นต้น มีการแต่งกายตามวัฒนธรรมของท้องถิ่น และใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลองยาว กลองโทน ฉิ่ง ฉาบ กรับ และโหม่ง

ภาพที่ 33 การแสดงฟ้อนเมืองภาคอีสาน

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

4.3 การแสดงพื้นเมืองภาคอีสาน เป็นศิลปะการรำและการเล่นของชาวพื้นบ้านภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย แบ่งออกได้เป็น กลุ่มวัฒนธรรมใหญ่ ๆ คือ กลุ่มอีสานเหนือ มีวัฒนธรรมไทย-ลาว ซึ่งมักเรียกการละเล่นว่า “เซิ้ง ฟ้อน และหมอลำ” เช่น เซิ้งบั้งไฟ เซิ้งสวิง ฟ้อนภูไท ลำกลอนเกี้ยว ลำเต้ย ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านประกอบ ได้แก่ แคน พิณ ซอ กลองยาว อีสาน ฉิ่ง ฉาบ ฆ้อง และกรับ ต่อมาภายหลังจึงเพิ่มเติมโปงลางและโหวดเข้ามา ส่วนกลุ่มอีสานใต้ได้รับอิทธิพลไทย-เขมร มีการละเล่นที่เรียกว่า เรือม หรือ เรือม เช่น เรือมลุดอันเร หรือรำกระหนาบสาก รำกระเนียบดิงต้อง หรือระบำตึกแตงตำข้าว รำอาโย หรือรำตัด หรือเพลงอีแซวแบบภาคกลาง วงดนตรีที่ใช้บรรเลง คือ วงมโหรีอีสานใต้ มีเครื่องดนตรี คือ ซอด้วง ซออู้แฉก กลองกันตรึม พิณ ระนาด เอกไม้ ปี่สไล กลองรำมะนา และเครื่องประกอบจังหวะ การแต่งกายประกอบการแสดงเป็นไปตามวัฒนธรรมของพื้นบ้าน ลักษณะท่ารำและท่วงทำนองดนตรีในการแสดงค่อนข้างกระชับ รวดเร็ว และสนุกสนาน

ภาพที่ 34 การแสดงพื้นเมืองภาคใต้

ที่มา : <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>

4.4 การแสดงพื้นเมืองภาคใต้ เป็นศิลปะการรำและการละเล่นของชาวพื้นบ้านภาคใต้ อาจแบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมได้ 2 กลุ่มคือ วัฒนธรรมไทยพุทธ ได้แก่ การแสดงโนรา หนังตะลุง เพลงบอก เพลงนา และวัฒนธรรมไทยมุสลิม ได้แก่ ร่องเง็ง ซัมเปง มะโย่ง (การแสดงละคร) ลิเกฮูลู (คล้ายลิเกภาคกลาง) และซิดะ มีเครื่องดนตรีประกอบที่สำคัญ เช่น กลองโนรา กลองโพน กลองปัด โทน ทับ กรับพวง โหม่ง ปี่กาหลอ ปี่ไหน รำมะนา ไวโอลิน อัครคอร์เดียน ต่อมาภายหลังจึงมีระบำที่ปรับปรุงจากกิจกรรมในวิถีชีวิต และศิลปะการแสดงต่าง ๆ เช่น ระบำร่อนแร่ ระบำกริดยาง ระบำปาเต๊ะ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤตย์ เวียงอำพล. (2540). **การออกแบบเขียนแบบ**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- ความงาม**. (2559). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <https://cdn.theculturetrip.com/images/56-212122-jackson-pollock-1.jpg>
- ความงามโดยธรรมชาติ**. (2558). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560. จาก <http://3.bp.blogspot.com/-vdUBuJQaPPs/VQgtYw9Dqsl/.jpg>
- ความหมายของศิลปะ**. (2551). สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2551 จาก <http://www.thaigoodview.com>
- ความหมายและความสำคัญของศิลปะ**. (2551). สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2551 จาก <http://library.uru.ac.th>
- ชลุด นิมเสมอ. (2545). **องค์ประกอบศิลป์**. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์
- ดนตรีพื้นบ้านภาคใต้**. (2560). สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2560 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=dNzw2wNgoi8>
- น้ำกับการตกแต่งภายใน**. (2560). สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2560. จาก <http://www.scgbuildingmaterials.com>
- นาฏศิลป์ไทย**. (2556). สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.phattayakulschool.com/webpages/typeofthaidance.html>
- โปสเตอร์**. (2559). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <https://hips.hearstapps.com/cosmouk.cdnds.net/16/03/1453223764-estee-lauder-2.jpg>
- มนัทพงศ์ แซ่ฮวด. (2557). **ออกแบบอนาคต กระจุไทย**. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.trueplookpanya.com>
- มัย ตะตียะ. (2549). **ประติมากรรมพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ : ลีปประภา
- ละครเวที**. (2560). สืบค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2560 จาก <https://jajar11162.wordpress.com>
- วงดนตรีพื้นบ้านภาคใต้**. (2560). สืบค้นเมื่อ 14 พฤษภาคม 2560 จาก <https://pantip.com/topic/32148541>
- สกนธ์ ภู่งามดี. (2545). **ศิลปะเพื่อการสื่อสาร**. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์
- สมใจ ภัตติศิริ. (2557). **พื้นฐานงานออกแบบ**. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2557 จาก <http://www.trangis.com>
- สำนักข่าวแห่งชาติ กรมประชาสัมพันธ์**. (2560). สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2560 จาก <http://nwnt.prd.go.th>

- เสื้อผ้าพื้นเมืองประยุกต์.** (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560. จาก <https://pantip.com/topic/31947299>
- สมิทธิ บุญชูติมา.** (2552). **เอกสารประกอบรายวิชาคอมพิวเตอร์กราฟิก.** สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2557 จาก <http://www.commarts.chula.ac.th>
- ออคเตสตรา.** (2560). สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.yalacity.go.th/success/detail/6>
- Art paintings.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 <https://s-media.pinimg.com/originals/ab/a197f4b53577806a.jpg>
- B : Apple voert strijd om apple leaf.** (2014). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.rechtbuigen.nl/bizar-apple-voert-strijd-om-apple-leaf/>
- Drawings.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 <https://www.pinterest.com/madamvd/drawings/>
- Explore Amazing Friends.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <http://marniepitts.com/uploads/2014/08/MarniePitts4-1-1.jpg>
- In search of a golden ratio.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <http://whereisko.com/index.php/category/life/>
- Oil & Acrylic Paintings.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.ingenuitybydesigns.com/oil--acrylic-painting>
- Paredes pintadas de verde.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/736x/.jpg>
- Vally's diray.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <http://vallysdiary.blogspot.com/2014/07/film-aesthetics-2.html>.
- Westerse verbazing over siamese vrouwen.** (2017). สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2560 จาก <https://www.thailandtref.com/the-buddha-the-jungle-kamala-tiyavanich-tino-kuis/>

บทที่ 2

องค์ประกอบและหลักการทางศิลปะ

ความหมายขององค์ประกอบทางศิลปะ

องค์ประกอบทางศิลปะ (Composition of Art) หมายถึง การนำ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ลักษณะผิว สี มาจัดประสานสัมพันธ์กัน ตามสัดส่วน ตรงตามคุณสมบัติของสิ่งนั้น ๆ ให้เกิดคุณค่าทางความงาม องค์ประกอบทางศิลปะ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญอันเป็นพื้นฐาน ในการสร้างสรรค์งานศิลปะประเภทงาน ประยุกต์ศิลป์ ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้

ส่วนประกอบขององค์ประกอบทางศิลปะ

1. จุด (Point, Dot) จุด เป็นทัศนธาตุ พื้นฐานในการออกแบบทุกแขนง อาจเกิดจากการกด การแต้ม หรือเกิดจากธรรมชาติ จุดเมื่อนำมาสร้างสรรค์ และวางในตำแหน่งที่เหมาะสมแล้วจะทำให้เกิด องค์ประกอบ อื่น ๆ ขององค์ประกอบศิลป์ตามมา ลักษณะของจุดแบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.1 จุดที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ ได้แก่ จุดในส่วนของพืช เช่น ใบ ดอก ผล ลำต้น จุดในลายของ สัตว์ เช่น แมว เสือ กวาง ผีเสื้อ เป็นต้น

ภาพที่ 35 จุดที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ

ที่มา : <http://guru.sanook.com/526> และ http://www.cpss.ac.th/learnonline/art_say/unit_1.html

ภาพที่ 36 จุดที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติ

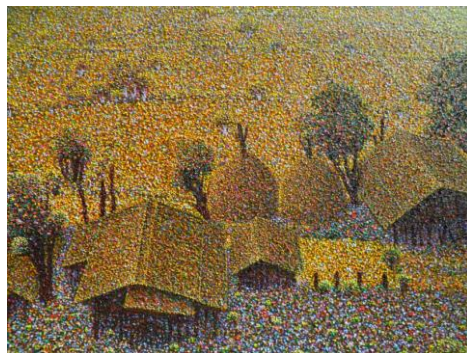
ที่มา : <http://dnp.go.th/parkreserve/asp/style1/default.asp?npid=193>

1.2 จุดที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ด้วยวิธีการกด ต้ม จี้ม ด้วยวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น ดินสอ ปากกา พู่กัน วัสดุปลายแหลม หรือเครื่องมืออื่น ๆ

ภาพที่ 37 จุดที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ์

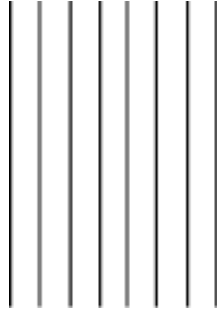
ภาพที่ 38 ภาพผลงานศิลปะที่ใช้จุดในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลงานโดย บุญนำ สาสุด

ที่มา : <http://1.bp.blogspot.com/-1uu9Tvitlvc>

2. เส้น (Line) เป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการออกแบบ ทุกสิ่งล้วนเกิดจากการนำเส้นมาประกอบกัน เส้นแต่ละชนิดให้ความรู้สึกของเส้นต่างกัน ดังนี้

2.1 เส้นตรง มี 3 ลักษณะได้แก่

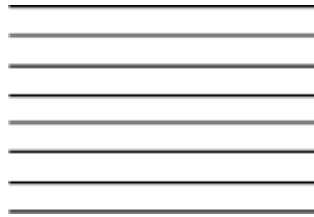
- เส้นตรงแนวตั้ง (ตั้ง) ให้ความรู้สึก มั่นคง แข็งแรง สง่างาม เป็นระเบียบ

ภาพที่ 39 เส้นตรงแนวตั้ง

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

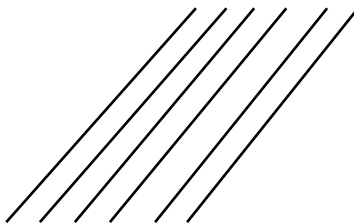
- เส้นตรงแนวระนาบ ระดับ (แนวนอน) ให้ความรู้สึก ราบเรียบ สงบ นิ่ง

ภาพที่ 40 เส้นตรงแนวระนาบ

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

- เส้นตรงแนวเฉียง (เส้นทแยง) ให้ความรู้สึก ไม่มั่นคง ไม่แน่นอน เคลื่อนไหว

ภาพที่ 41 เส้นตรงแนวเฉียง

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

2.2 เส้นโค้ง มี 3 ลักษณะ ได้แก่

- เส้นโค้งของวงกลม ให้ความรู้สึก อ่อนโยน อ่อนช้อย นุ่มนวล

ภาพที่ 42 เส้นโค้งของวงกลม

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

- เส้นโค้งอิสระ ให้ความรู้สึก เจริญก้าวหน้า เต็มโต งอกงาม

ภาพที่ 43 เส้นโค้งอิสระ

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

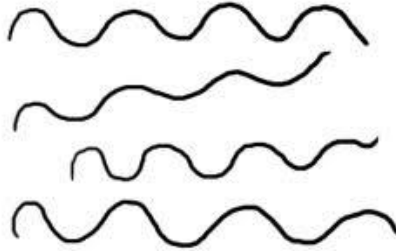
- เส้นโค้งก้นหอย ให้ความรู้สึก มีพลัง หมุน รุนแรง มึนงง คลี่คลาย ขยายตัว

ภาพที่ 44 เส้นโค้งก้นหอย

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

2.3 เส้นคด ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ต่อเนื่อง นุ่มนวล

ภาพที่ 45 เส้นคด

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ์

2.4 เส้นสลับฟันปลาหรือเส้นซิกแซก ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ตื่นเต้น แปลกใหม่ น่าสนใจ

ภาพที่ 46 เส้นสลับฟันปลาหรือเส้นซิกแซก

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ์

2.5 เส้นประหรือเส้นจุดไข่ปลา ให้ความรู้สึก ไม่ราบเรียบ ไม่ราบรื่น ชวนให้น่าติดตาม

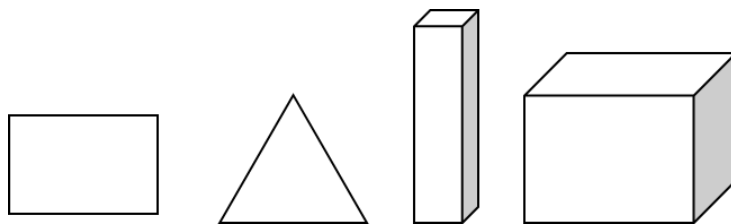
ภาพที่ 47 เส้นประหรือเส้นจุดไข่ปลา

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ์

ภาพที่ 48 ผลงานศิลปะที่ใช้เส้นในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลงานโดย อัฐพร นิมมาลัยแก้ว
ที่มา : <http://www.lib.su.ac.th/ArtNowAndThen/tha/news-2011/2011-Seiji/pic6.jpg>

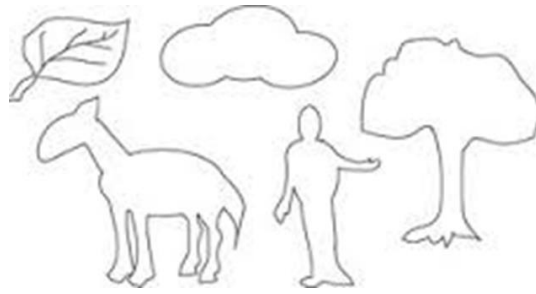
3. รูปร่าง- รูปทรง (Shape - Form) รูปร่าง -รูปทรง เกิดจากการนำเส้นลักษณะต่างๆ มาประกอบกัน รูปร่างมีลักษณะ 2 มิติ คือ ประกอบด้วยส่วนกว้างและส่วนยาว ส่วนรูปทรงมีลักษณะ 3 มิติ ประกอบด้วยส่วนกว้าง ส่วนยาว และส่วนหนาหรือลึก

ภาพที่ 49 รูปร่าง - รูปทรง
ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ์

รูปร่างและรูปทรงมีลักษณะแตกต่างกันแบ่งออกได้ดังนี้

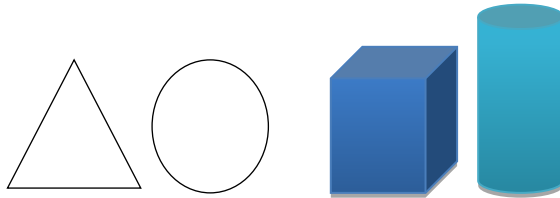
3.1 รูปแบบตามธรรมชาติ คือ รูปลักษณะที่ถ่ายทอดรูปแบบมาจากธรรมชาติ เช่น คน สัตว์ สิ่งของ พืช แร่ธาตุ เป็นต้น มนุษย์นำมาดัดแปลง ต่อเติม ตัดทอน สร้างสรรค์เป็นงานศิลปะ

ภาพที่ 50 รูปร่างตามธรรมชาติ

ที่มา : <http://www.prc.ac.th/newart/webart/element04.html>

3.2 รูปแบบเรขาคณิต คือ รูปแบบที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น ประกอบด้วยเส้นตรงและเส้นโค้ง มีโครงสร้างที่แน่นอน ได้แก่ รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงรี วงกลม เป็นต้น

ภาพที่ 51 รูปร่าง-รูปทรงเรขาคณิต

ที่มา : ศศิธร วิศพันธุ์

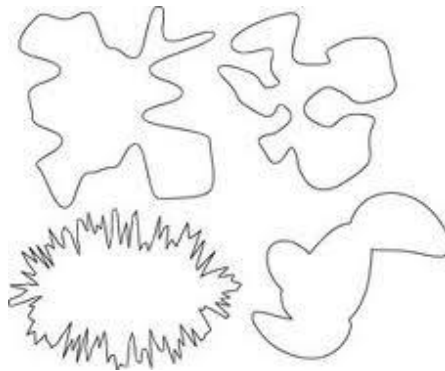
ภาพที่ 52 ผลงานศิลปะที่ใช้รูปทรงเรขาคณิตในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลงานโดย Matt Shlian

ที่มา : <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/564x/08/70.jpg>

ภาพที่ 53 ผลงานศิลปะที่ใช้รูปทรงเรขาคณิตในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลงานโดย ประสงค์ ปัทมานุช
ที่มา : <http://www.rama9art.org/prasong/pic2.jpg>

3.3 รูปแบบอิสระ เป็นรูปแบบที่มนุษย์ดัดแปลง ตัดทอน เพิ่มเติม มาจากรูปร่าง - รูปทรงธรรมชาติ และรูปร่าง - รูปทรงเรขาคณิต ได้แก่ เปลวไฟ คลื่น น้ำไหล ก้อนเมฆ เป็นต้น ไม่มีโครงสร้างที่แน่นอน เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ภาพที่ 54 รูปร่าง - รูปทรงอิสระ
ที่มา <http://www.prc.ac.th/newart/webart/element04.html>

ภาพที่ 55 ผลงานศิลปะที่ใช้รูปทรงอิสระในการสร้างสรรค์ผลงาน ผลงานโดย สุรศักดิ์ แสนโหน่ง
ที่มา : <http://www.bangkokartnews.com/the%2015th%/12.%20surasuk%20Sannong.jpg>

4. ขนาด – สัดส่วน (Size - Proportion)

4.1 ขนาด (Size) คือ ลักษณะของรูปที่สังเกตได้ว่า เล็ก ใหญ่ กว้าง ยาว หนัก เบา เท่าไหร่ ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ หากขนาดเล็กเกินไป หรือใหญ่เกินไป ก็จะทำให้ภาพไม่สวยงามเท่าที่ควร

4.2 สัดส่วน (Proportion) คือความสัมพันธ์ ของขนาด ความกว้าง ยาว สูง ลึก ของสิ่งต่าง ๆ ที่เหมาะสม ด้วยการเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ของ สิ่งต่าง ๆ ได้แก่ คน สัตว์ สิ่งของ พืช เป็นต้น สัดส่วนนับว่ามีความสำคัญเท่า ๆ กับความเล็กใหญ่ของขนาด ทั้งสองส่วนต้องสัมพันธ์กันอย่างลงตัว สัดส่วนแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะได้แก่

4.2.1 สัดส่วนที่สมบูรณ์ด้วยตัวเอง เป็นสัดส่วนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ คน สัตว์ ต้นไม้ เป็นต้น

4.2.2 สัดส่วนที่สมบูรณ์ด้วยองค์ประกอบอื่นๆ เป็นสัดส่วนที่มนุษย์สร้างสรรค์มาเพื่อความสวยงามหรือเพื่อประโยชน์ใช้สอย ได้แก่ สัดส่วนของเก้าอี้ โต๊ะ ตู้เสื้อผ้า ความสูงความกว้างของประตูหน้าต่าง ต้องสัมพันธ์กับสัดส่วนมนุษย์ เป็นต้น

ภาพที่ 56 การศึกษาการเขียนภาพให้ได้สัดส่วนที่ถูกต้อง โดยวิธีการใช้ตาราง (Grid)
ของศิลปินสมัยโบราณ

ที่มา : <https://2ch.hk/pa/src/360740/14824219702731.png>

ภาพที่ 57 จิตรกรรมฝาผนัง School of Athens โดย Raphael

ที่มา : <https://s3.amazonaws.com/classconnection/729/flashcards/6489729.png>

5. **น้ำหนัก (Value)** คือ ความอ่อนแก่ของบริเวณที่สว่างและบริเวณที่มืด หรือความอ่อนแก่ของสีดำ หรือสีอื่นที่ระบายลงไป น้ำหนักทำให้รูปทรงมีปริมาตร และให้ระยะแก่ภาพ

ภาพที่ 58 การไล่ค่าน้ำหนักสี

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์

6. **บริเวณว่าง (Space)** คือ ระยะห่างของรูปร่าง รูปทรงในงานจิตรกรรม ช่องว่างของรูปทรงในงานประติมากรรม บริเวณว่างจะช่วยให้ดึงดูดในงานน่าสนใจ รู้สึกสบายโล่งปลอดโปร่ง แต่ถ้าบริเวณที่คับแคบจะให้ความรู้สึกอึดอัด ไม่สบาย

ภาพที่ 59 ผลงานศิลปะที่ปรากฏพื้นที่ว่างในผลงาน ผลงานโดย นนทิวรรณ จันทนะพะลิน

ที่มา : <https://nakoi.files.wordpress.com/2011/11/ajarnnontiwat2.jpg?w=474>

7. **พื้นผิว (Texture)** คือ ลักษณะภายนอกของวัตถุ ที่มองเห็นและสัมผัสได้ มีผลต่อความรู้สึก ความงาม และประโยชน์ใช้สอย ลักษณะของพื้นผิวมีอิทธิพลต่ออารมณ์และความรู้สึก เช่น ถ้าลักษณะพื้นผิวหยาบ จะให้ความรู้สึกน่ากลัว หยาบ น่าขยะแขยง ไม่น่าจับต้อง ซึ่งเราสามารถมองเห็น

และสัมผัสได้ การนำพื้นผิวมาใช้ในงานศิลปะ จะช่วยให้เกิดความเด่นในส่วนที่สำคัญ และยังทำให้เกิดความงามสมบูรณ์ เราอาจแยกพื้นผิวได้ 2 ลักษณะดังนี้

7.1 ลักษณะผิวที่เราจับต้องได้ เป็นลักษณะผิวที่มองเห็นได้ด้วยตาและสามารถสัมผัสได้จริงด้วยมือหรือร่างกาย ว่าเป็นพื้นผิว เรียบ ขรุขระ หยาบ เป็นต้น

ภาพที่ 60 พื้นผิวของต้นไม้และใบไม้

ที่มา : <http://teelamb.deviantart.com/art/Nature-Texture-184030680> และ
<http://www.wallsave.com/wallpaper/1024x768/nature-pack-leaf-495892.html>

7.2 ลักษณะผิวที่ทำเทียมขึ้น สามารถมองเห็นได้ด้วยตา แต่สัมผัสได้ด้วยความรู้สึกว่าเป็นพื้นผิวที่เรียบ หยาบ มัน ขรุขระแต่เมื่อได้สัมผัสก็จะเป็นพื้นระนาบเรียบธรรมดาเท่านั้น

ภาพที่ 61 ลักษณะผิวที่ทำเทียมขึ้น

ที่มา : <http://graphicdesignjunction.com/2011/03/pattern-and-texture-designs/>

8. สี (Color)

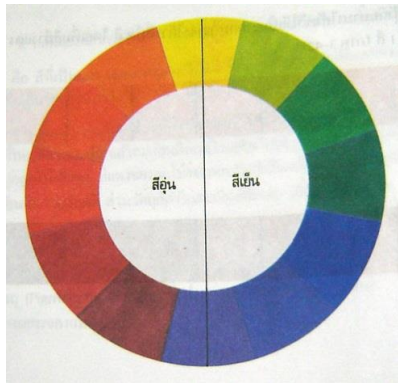
สี หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงสว่างที่ปรากฏต่อสายตา มีอิทธิพลต่อจิตใจ สีแต่ละสีให้ความรู้สึกแตกต่างกัน สีแบ่งออกเป็น 2 ชนิดใหญ่ๆ คือ

1. สีที่เป็นวัตถุ (Pigment) สีที่มีอยู่ในตัวตนของวัตถุหรือสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ ได้แก่ จากพืช สัตว์ แร่ธาตุ เป็นต้น

2. สีที่เป็นแสง (Spectrum) เป็นสีที่เกิดจากแสงส่องกระทบวัตถุ แล้วเกิดการดูดซับ การสะท้อน หรือการหักเหของแสง เช่น แสงรุ้ง 7 สี เกิดจากแสงส่องกระทบละอองน้ำในอากาศ แล้วเกิดการหักเหของแสง ทำให้เรามองเห็น 7 สี ได้แก่ แดง ส้ม เหลือง เขียว น้ำเงิน คราม ม่วง

วงจรสีธรรมชาติ

ถ้าเอาแถบสีของสีรุ้งมาโค้งเข้าให้เป็นวงกลม จะได้วงที่มี 8 สี โดยเพิ่มสีม่วงแดง ซึ่งเป็นรอยบรรจบกันของม่วงกับแดงเข้าไป 1 สี ถ้าเพิ่มเขียวเหลือง เหลืองส้ม แสด และน้ำเงินเขียว เข้าไปอีก 4 สี จะได้วงจรสีธรรมชาติ 12 สี ที่มีความสมดุลกัน

ภาพที่ 62 วงจรสีธรรมชาติ

ที่มา : ชลุด นิมเสมอ

แม่สี หรือสีขั้นต้น (Primary Colors)

ในจำนวน 12 สีนี้มีอยู่ 3 สี ที่เราไม่สามารถผสมขึ้นได้ คือ แดง เหลือง และน้ำเงิน เรียกว่า แม่สี ซึ่งสามารถนำมาผสมกันให้เกิดเป็นสีใดก็ได้

สีขั้นที่ 2 (Secondary Colors)

ถ้านำแม่สีทั้ง 3 มาผสมเข้ากันทีละคู่ เราจะได้สีขั้นที่ 2 หรือลูกสีเพิ่มขึ้นอีก 3 สี คือ ส้ม เขียว และม่วง

สีขั้นที่ 3 (Tertiary Colors)

ถ้านำสีขั้นที่ 2 ผสมกับแม่สีทีละคู่ เราจะได้สีเพิ่มขึ้นอีก 6 สี คือ เหลืองส้ม แดงส้ม เขียวเหลือง เขียวน้ำเงิน ม่วงแดง และม่วงน้ำเงิน

สีกลาง (Neutral Colors)

ถ้านำสีทุกสีมาผสมรวมเข้ากัน จะได้สีเทาแก่ ๆ เกือบดำ เรียกว่า สีกลาง แม้สี 3 สีมาผสมรวมกันก็ได้สีกลางเช่นเดียวกัน

คู่สี (Complementary Colors)

สีที่อยู่ตรงกันข้ามกันในวงจรสีธรรมชาติเป็นสีคู่กัน ถ้านำมาวางเคียงกันจะให้ความสดใสให้พลังความจัดของสีซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการตัดกันหรือขัดแย้งกันอย่างมาก เป็นสีที่ตัดกันอย่างแท้จริง ถ้านำมาผสมกันจะได้เป็นสีกลาง แต่ถ้านำสีหนึ่งเจือลงไปนสีคู่ของมันเล็กน้อยจะทำให้สีนั้นหม่นลง

สีข้างเคียง (Analogous Colors)

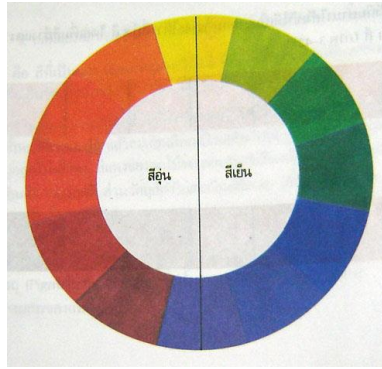
สีที่อยู่เคียงกันในวงสีธรรมชาติ เช่น เหลืองกับเหลืองส้มจะกลมกลืนกัน ถ้ายิ่งห่างกันออกไป ความกลมกลืนจะลดน้อยลง ความขัดแย้งหรือความตัดกันจะเพิ่มมากขึ้น ถ้าวางกันไปจนถึงจุดตรงข้ามกันก็กลายเป็นคู่สี หรือสีตัดกัน

การใช้สี

การใช้สี มีอยู่ 2 วิธีใหญ่ ๆ คือ การใช้สีกลมกลืน กับการใช้สีตัดกัน การใช้สีก็เช่นเดียวกับการใช้ทัศนธาตุอื่น ๆ ถ้ากลมกลืนจนเกินไปก็จืดชืดและน่าเบื่อ ถ้าตัดกันมากเกินไปก็เกิดความขัดแย้งสับสน

สีอุ่น - สีเย็น (Warm Tone-Cool Tone)

ถ้าเราแบ่งวงจรสีธรรมชาติออกเป็น 2 ซีก ซีกซ้ายมือซึ่งมีสีเหลือง (ครึ่งหนึ่ง) เหลืองส้ม ส้ม แดงส้ม แดง ม่วงแดง และม่วง (ครึ่งหนึ่ง) จะเป็นสีที่อยู่ในวรรณะอุ่น ซีกทางขวาซึ่งมีสีเหลือง (อีกครึ่งหนึ่ง) เหลืองเขียว เขียว น้ำเงินเขียว น้ำเงิน ม่วงน้ำเงิน และม่วง (อีกครึ่งหนึ่ง) จะอยู่ในวรรณะเย็น สีม่วงและเหลืองเป็นสีที่อยู่ในวรรณะกลาง ๆ ถ้าอยู่ในกลุ่มสีอุ่นก็อุ่นด้วย ถ้าอยู่ในกลุ่มสีเย็นก็จะเย็นด้วย (ชูลูด นิรมเสมอ. 2545 : 58-62)

ภาพที่ 63 วรรณะของสี

ที่มา : ชลุด นิมเสมอ

จิตวิทยาการใช้สี

ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ สีมีอิทธิพลต่อจิตใจมนุษย์ เป็นอย่างมากดูได้จาก มนุษย์นำสีมาผูกโยงกับความเชื่อในเรื่องต่างๆ มีผลต่อการดำเนินชีวิต และวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชน เช่น ชาวจีนชอบสีแดง เพราะเชื่อว่าสีแดงเป็นสีแห่งความยิ่งใหญ่ เจริญงอกงาม ชาวตะวันตกชอบสีแดง เลือดนก เพราะเชื่อว่าสีแดงเลือดนกเป็นสี สื่อถึงความเป็นผู้ดีสูงศักดิ์ มีอารยะธรรม กลุ่มคนในเขตร้อนนิยมใช้เสื้อผ้าสีสด การใช้สีเป็นความเชื่อส่วนหนึ่งและเป็นรสนิยมตามยุคสมัยส่วนหนึ่ง เมื่อสีมีอิทธิพลมากเช่นนี้ ฉะนั้นในการสร้างสรรค์งานศิลปะต้องคำนึงถึงจิตวิทยาในการใช้สีดังนี้

สีน้ำเงิน	ให้ความรู้สึก	สงบ หนักแน่น เจียบขรึม
สีเขียว	ให้ความรู้สึก	สดชื่น มีชีวิตชีวา ร่มเย็น
สีแดง	ให้ความรู้สึก	ตื่นเต้น โอ้อ่า มั่งคั่ง ร้อน รุนแรง
สีเหลือง	ให้ความรู้สึก	ร่าเริง สดใส น่าเหลื่อมใส ศรัทธา
สีส้ม	ให้ความรู้สึก	สนุกสนาน เบิกบาน อบอุ่น
สีม่วง	ให้ความรู้สึก	ความเร้นลับ มีเสน่ห์
สีดำ	ให้ความรู้สึก	ลึกลับ น่ากลัว โศกเศร้า
สีขาว	ให้ความรู้สึก	บริสุทธิ์ สะอาด
สีชมพู	ให้ความรู้สึก	อ่อนโยน อ่อนหวาน บางเบา
สีเทา	ให้ความรู้สึก	อ่อนเพลีย ท้อเหี่ยว ไม่มีพลัง
สีน้ำตาล	ให้ความรู้สึก	อบอ้าว แห้งแล้ง ทрудโทรม
สีฟ้า	ให้ความรู้สึก	สดใส อิศระ สดชื่น

9. ลวดลาย (Pattern) เป็นส่วนประกอบที่ปรากฏแก่สายตา มีลักษณะคล้ายกับพื้นผิว ลวดลายมีการออกแบบในการจัดวาง ตามลักษณะของงานนั้น ให้สวยงามเหมาะสม แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

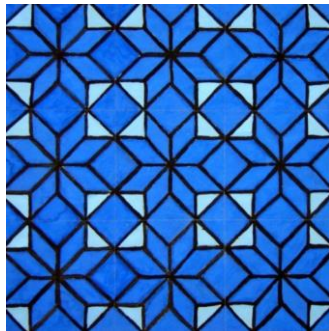
9.1 ลวดลายจากธรรมชาติ มนุษย์ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ มาสร้างสรรค์งานออกแบบ โดยการเลียนแบบ ตัดทอน เพิ่มเติม ให้เป็นไปตามความต้องการของตนเอง

ภาพที่ 64 ลวดลายจากธรรมชาติ

ที่มา : <http://www.be2hand.com>

9.2 ลวดลายจากรูปร่าง – รูปทรงเรขาคณิต เป็นลวดลายที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ได้แก่ รูปวงกลม วงรี และรูปเหลี่ยมต่าง ๆ เป็นต้น มาใช้ในงานออกแบบ ตามความคิดสร้างสรรค์

ภาพที่ 65 ลวดลายจากรูปร่าง – รูปทรงเรขาคณิต

ที่มา : ศศิธร วิศพันธุ์

หลักการออกแบบ (Principle of design)

การออกแบบมีหลักการพื้นฐาน โดยอาศัยส่วนประกอบขององค์ประกอบศิลป์ คือ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก สี และพื้นผิว นำมาจัดวางเพื่อให้เกิดความสวยงาม โดยมีหลักการ ดังนี้

1. ความกลมกลืน (Harmony) ความกลมกลืน คือ นำองค์ประกอบต่างๆ มาจัดให้ประสานกลมกลืน สอดคล้องกัน ไม่ขัดแย้ง แตกแยก เกิดความนุ่มนวล เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ความกลมกลืนกันเกิดขึ้นได้จากหลายลักษณะได้แก่ กลมกลืนด้วยทิศทางของเส้น กลมกลืนด้วยขนาดและสัดส่วน กลมกลืนด้วยรูปทรง และรูปร่าง กลมกลืนด้วยวัสดุ และพื้นผิว กลมกลืนด้วยน้ำหนักอ่อนแก่ กลมกลืนด้วยสี และกลมกลืนด้วยเนื้อหา

2. ความสมดุล (Balance) ความสมดุล หมายถึง ความรู้สึกเท่ากันทั้ง 2 ด้าน เช่น รูปร่างของมนุษย์ที่เท่ากันทั้งซ้ายและขวา การออกแบบให้มีความสมดุลต้องอาศัยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางศิลปะต่างๆ เช่น รูปร่าง ขนาด เส้น มวล ทิศทาง สี เป็นต้น ความสมดุลแบ่งออกเป็น 2 ชนิดคือ

2.1 ความสมดุลแบบเหมือนกันทั้งสองข้าง คือ ทั้งซ้ายและขวาเท่ากัน การสมดุลแบบนี้จะทำให้ดูมั่นคง หนักแน่น

ภาพที่ 66 การจัดภาพแบบ สมดุลแบบซ้าย-ขวาเท่ากัน ผลงานชุด “ธรรมปรัชญา : เทวานุภาพ”

ที่มา : สุวัฒน์ แสนชัยรัตน์

2.2 ความสมดุลแบบสองข้างไม่เหมือนกัน ทั้งซ้ายและขวาจะไม่เหมือนกัน แต่ดูแล้วเกิดสมดุลหรือ มีความถ่วงหรือน้ำหนักเท่ากันด้วยความรู้สึกจากการมองเห็น เช่น สมดุลด้วยน้ำหนัก และขนาดของรูปร่างรูปทรง สมดุลด้วยค่าน้ำหนักความแก่อ่อนของสี

ภาพที่ 67 การจัดภาพแบบ สมดุลแบบซ้าย - ขวาไม่เท่ากัน ผลงานโดย สหเทพ เทพบุรี
ที่มา : <https://1.bp.blogspot.com/1O9eTDoUeBM/s320/550000013376701.jpg>

3. จังหวะ (Rhythm)

จังหวะ คือ การซ้ำที่เป็นระเบียบ จังหวะในงานศิลปะ คือ การซ้ำอย่างมีเอกภาพและความหมาย เป็นกฎอันหนึ่งของเอกภาพที่เกิดจากการซ้ำของรูปทรง (ชูลูด นิมเสมอ : 148) การออกแบบแบ่งจังหวะออกเป็น 3 แบบคือ

3.1 จังหวะแบบเหมือนซ้ำกัน (Repetition) เป็นการนำเอาองค์ประกอบ หรือรูปที่เหมือน ๆ กันมาจัดวางเรียงต่อกัน ทำให้ดูมีระเบียบ (Order) แต่ถ้ามากเกินไปก็น่าเบื่อ

ภาพที่ 68 จังหวะซ้ำกันของรูปร่าง

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ์

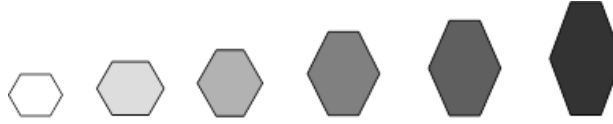
3.2 จังหวะแบบสลับกันไป (Alternation) เป็นการนำเอาองค์ประกอบที่ต่างกันมาสลับกันอย่างต่อเนื่อง ทำให้สนุก มีรสชาติดีกว่าแบบแรก

ภาพที่ 69 จังหวะซ้ำกันของสีขาว - ดำ

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ์

3.3 จังหวะซ้ำจากเล็กไปใหญ่หรือใหญ่ไปเล็ก (Gradation) เป็นการนำเอาองค์ประกอบ หรือรูปที่เหมือนกันมาเรียงต่อกัน อาจเรียงจากใหญ่มาเล็ก หรือจากเล็กไปหาใหญ่ ทำให้ภาพดูมีมิติขึ้น

ภาพที่ 70 จังหวะซ้ำของขนาดและน้ำหนักไม่เท่ากัน

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

4. การเน้น (Emphasize)

การเน้น คือ การแสดงจุดต่าง ๆ ให้เห็นเด่นชัด เป็นการสร้างจุดเด่นเพื่อดึงดูดใจ ทำได้หลายลักษณะ เช่น การเน้นโดยใช้สี เส้น รูปร่าง ขนาด เป็นต้น

ภาพที่ 71 การเน้นโดยใช้สี

ที่มา : ศศิธร วิศพันธ์ุ

ภาพที่ 72 ผลงานศิลปะที่ปรากฏการเน้นโดยใช้ขนาด ผลงานโดย ธงชัย ศรีสุขประเสริฐ

ที่มา : <http://s1329.photobucket.com/user/loveyaya7/media.jpg.html>

5. เอกภาพ (Unity)

เอกภาพ คือ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความกลมกลืนกลมเกลียวเข้ากันได้ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่เกิดจากการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน (ชลูด นิ่มเสมอ. 2545 : 101) เป็นใจความหลักใจความเดียวของความคิด เป็นสภาพที่อยู่ร่วมกันไม่สามารถแยกออกได้ การออกแบบที่ขาดเอกภาพจะทำให้ขาดการจูงใจในการคิด ขาดความสนใจ ขาดจุดเด่น เกิดความสับสนในความหมาย

งานออกแบบที่มีเอกภาพคือ งานที่เสนอเรื่องราว แนวความคิด จุดสนใจเพียงหนึ่งเดียว โดยมีส่วนประกอบอื่นมาช่วยสนับสนุนให้จุดเด่นที่ต้องการนำเสนอใจขึ้นมา ดังนั้นในการออกแบบผู้ออกแบบต้องอาศัยจุดมุ่งหมายไว้ให้แน่นอนว่าจะเสนอเนื้อหาในแนวใด

ภาพที่ 73 ผลงานศิลปะที่ปรากฏเอกภาพทั้งทัศนธาตุและเนื้อหา ผลงานโดย สันติ ทองสุข
ที่มา : <http://www.manager.co.th/asp-bin/Image.aspx?ID=1458290>

6. การตัดกัน (Contrast)

การตัดกัน คือ การจัดองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความแตกต่างเพื่อดึงดูดความสนใจ หรือเพื่อให้เกิดความสนุกตื่นเต้น ลดความเรียบ น่าเบื่อ เช่น การใช้สีเหลืองกับสีดำ เส้นตั้งตัดกับเส้นนอน เป็นต้น การตัดกันสามารถตัดกันด้วยลักษณะที่ต่างกันดังนี้ ขนาด รูปร่าง ทิศทาง ค่าความเข้ม เป็นต้น

ภาพที่ 74 ผลงานศิลปะที่ปรากฏการตัดกันของสี ผลงานโดย เกรียงไกร ประทุมชัย

ที่มา : <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=3&theater>

องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน มีองค์ประกอบทางศิลปะที่สำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้ในปัจจัย 4 ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันที่สำคัญ มีดังนี้

1. ขนาดและสัดส่วน (Size and Proportion)

ในการทำงานศิลปะขนาดและสัดส่วน เป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจ เพราะขนาดและสัดส่วนเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบที่สัมพันธ์กัน โดยขนาดจะทำหน้าที่กำหนดขอบเขตของงาน และสัดส่วนจะทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบนั้นให้ดูสวยงาม

2. ความกลมกลืน (Harmony)

ความกลมกลืนเป็นการกระทำโดยการจัดองค์ประกอบของสิ่งต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์กลมกลืน และนุ่มนวล ความกลมกลืน สามารถแบ่งได้หลายประการ เช่น ความกลมกลืนของเส้น สี ขนาด หรือรูปทรง การใช้ความกลมกลืนขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของงาน

3. การตัดกัน (Contrast)

การทำงานศิลปะ หากมีความเรียบง่ายเกินไปบางครั้งจะทำให้ขาดจุดเด่น หรือจุดสนใจ ดังนั้นการตัดกัน จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผลงานดูโดดเด่น น่าสนใจ และสดตา แต่ในการตัดกัน ควรพิจารณาถึงปริมาณที่เหมาะสม เช่น ตัดกันในปริมาณ 60 – 40 เปอร์เซ็นต์ หรือ 80 – 20 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของงาน

4. เอกภาพ (Unity)

หากการออกแบบมีความสับสน วุ่นวาย หรือกระจัดกระจาย ผลงานนั้นจะหาจุดเด่นหรือจุดสนใจไม่ได้ แต่หากนำสิ่งยุ่งเหยิงนั้นมารวมกันอย่างมีเอกภาพ ก็จะเกิดมวลที่ปรากฏชัดเจน เอกภาพจึงเป็นการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่กระจัดกระจายทั่วไปให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

5. การซ้ำ (Repetition)

การซ้ำสามารถทำได้โดยการซ้ำกันตลอด โดยใช้รูปแบบเดิม หรือวัสดุเดิม หรือซ้ำที่เปลี่ยนรูปแบบหรือวัสดุใหม่ ในการซ้ำวัตถุประสงค์ เพื่อถ่ายทอดความรู้สึกให้ต่อเนื่องกันได้เป็นอย่างดี ในการออกแบบการซ้ำสามารถทำได้โดยการซ้ำที่เหมือนกันตลอดของรูปแบบ เพื่อเกิดความเรียบง่าย และลดการขัดแย้ง กับการซ้ำที่แปรเปลี่ยนคือ การซ้ำกันที่มีรูปแบบเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพื่อเพิ่มความแตกต่างให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

6. จังหวะ (Rhythm)

จังหวะกับการซ้ำ มีความคล้ายคลึงกันมาก และทั้งสองประการนี้จะทำควบคู่กันเสมอ จังหวะเปรียบเสมือนขั้นตอน หรือช่วงทำนองของการเกิด การซ้ำกันคือ รูปแบบของท่วงทำนอง จังหวะยังใช้ในการเชื่อมโยงสายตาไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี

7. ความสมดุล (Balance)

ความสมดุล หรือดุลยภาพเป็นกระบวนการของน้ำหนักที่เกิดจากการถ่วงน้ำหนักของวัตถุให้เกิดความรู้สึกที่ถ่วงดุลซึ่งกันและกัน สิ่งสำคัญในการถ่วงดุล คือเส้นแกน ดังนั้นในการหาความสมดุลจะต้องรู้เส้นแกนขององค์ประกอบทั้งหมดเสียก่อนความสมดุลเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ ดังนั้นในการใช้จะต้องศึกษาให้รอบคอบมิเช่นนั้นผลงานอาจขาดความสมบูรณ์ได้

8. สี (Color)

สีเป็นปัจจัยสำคัญในงานศิลปะ เพราะสีมีอิทธิพลต่อการมองเห็น และสียังสามารถกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกได้ในทันทีที่พบเห็น สีจึงเป็นสิ่งสำคัญในงานศิลปะทุกประเภท

บทสรุป

องค์ประกอบทางศิลปะ (Composition of Art) หมายถึง การนำ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ลักษณะผิว สี มาจัดประสานสัมพันธ์กัน ตามสัดส่วน ตรงตามคุณสมบัติของสิ่งนั้น ๆ ให้เกิดคุณค่า ทางความงาม เป็นส่วนประกอบที่สำคัญพื้นฐาน ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ ประเภทงานประยุกต์ศิลป์ ซึ่งมีส่วนประกอบดังนี้ จุด เส้น รูปร่าง รูปทรง ขนาด สัดส่วน น้ำหนัก บริเวณว่าง พื้นผิว สี และลวดลาย ส่วน การออกแบบมีหลักการพื้นฐาน (Principle of design) โดยอาศัยส่วนประกอบขององค์ประกอบทางศิลปะนำมาจัดวางเพื่อให้เกิดความสวยงาม โดยมีหลักการ ดังนี้ ความกลมกลืน ความสมดุล จังหวะ การเน้น เอกภาพ และการตัดกัน องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน มีองค์ประกอบที่สำคัญที่นำมาประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน 4 ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันที่สำคัญ มีดังนี้ ขนาด สัดส่วน สี ความกลมกลืน ความสมดุล จังหวะ เอกภาพ การตัดกัน และการซ้ำ

การนำองค์ประกอบและหลักการทางศิลปะมาใช้ในชีวิตประจำวัน

ศิลปะมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเรา มีความผูกพันตั้งแต่เช้าจรดค่ำ จะเห็นว่าคนเราได้นำ ศิลปะไปใช้ในเรื่องการออกแบบตกแต่งที่อยู่อาศัย ออกแบบตกแต่ง สำนักงาน ภัตตาคาร ศูนย์การค้า ตลอดจนการเลือกซื้อเสื้อผ้า เครื่องแต่งกายเครื่องประดับ และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ล้วนต้องอาศัยศิลปะมาช่วยในการพิจารณาตัดสินใจ เพื่อเลือกตกแต่ง เลือกซื้อ เลือกสถานที่ และเลือกสิ่งของเครื่องใช้ดังกล่าวทั้งสิ้น ซึ่งสามารถสรุปศิลปะที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเรา ในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการแต่งกาย

เสื้อผ้าเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องนุ่งห่ม หรือเครื่องแต่งกาย เสื้อผ้ามีไว้ปกปิดร่างกาย และป้องกันภัยจากสิ่งแวดล้อมภายนอก เห็นได้จากการใส่เสื้อผ้าเพื่อป้องกันความหนาว การใส่เสื้อแขนยาวเพื่อป้องกันแสงแดด หรือแต่งกายเพื่อดึงดูดความสนใจ และความสวยงาม แต่งกายเพื่อแสดงฐานะทางสังคม เช่น เครื่องแบบนักศึกษา ข้าราชการตำรวจ การแต่งกายยังบ่งบอกถึงขนบธรรมเนียม และความสุขภาพ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีลักษณะแบบแผนของตนเอง และเสื้อผายังช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพให้มีภาพลักษณ์ที่ดี

1.1 ความสำคัญของการแต่งกาย

การแต่งกายเป็นการตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1) เพื่อการปกป้องร่างกาย เนื่องจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ เต็มไปด้วยสิ่งอันตราย ดังนั้น ร่างกายของเราต้องการการปกป้องดูแล เช่น การปกปิดร่างกายเพื่อรักษาระดับอุณหภูมิในร่างกาย ให้รู้สึกสบาย ป้องกันความร้อนและความหนาวเย็น ปลอดภัยจากสัตว์และแมลง เป็นต้น ปัจจุบัน เครื่องแต่งกายได้พัฒนาให้เหมาะสมกับความปลอดภัยจากการทำงานในอาชีพต่าง ๆ เช่น เสื้อป้องกัน ไฟของนักดับเพลิง เสื้อป้องกันกระสุนของทหารและตำรวจ เป็นต้น

2) เพื่อการตกแต่งร่างกาย ภายในจิตใจของมนุษย์ยังมีความต้องการเป็นที่ยอมรับในสังคม ดังนั้นการแต่งกายจึงเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้มนุษย์ เช่น การใช้เครื่องแต่งกายตกแต่ง ร่างกายเพื่อปกปิดรูปร่างที่ไม่สมส่วน หรือ การตกแต่งร่างกายด้วยเครื่องแต่งกายที่พอดีตัวเพื่อดึงดูด เพศตรงข้าม เป็นต้น

3) เพื่อแสดงถึงบทบาทและสถานภาพ การแต่งกายมีส่วนช่วยแยกให้เห็นสถานภาพใน สังคมและลักษณะของวิชาชีพ เช่น เครื่องแบบนางพยาบาล เครื่องแบบทหาร และการใส่เสื้อผ้ายี่ห้อ ดังที่ทำจากวัสดุราคาแพงของเศรษฐี เป็นต้น

4) เพื่อแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ มนุษย์บางกลุ่มมีความต้องการแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองหรือกลุ่มของตน โดยการใช้เครื่องแต่งกายที่แตกต่างจากกลุ่มอื่น ๆ เช่น ชุนัข ฟุตบอลสโมสรชื่อดัง ชุนัขดนตรีฮิปฮอป เป็นต้น

5) เพื่อแสดงออกทางวัฒนธรรม

การแต่งกายเป็นสัญลักษณ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยเป็นที่ ยอมรับจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งเป็นการหล่อหลอม พฤติกรรมทางสังคมและมีลักษณะพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน การแต่งกายมีการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลง ตามยุคสมัยสิ่งแวดล้อม และความเจริญก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี นอกจากนั้นการแต่งกายเป็นการถ่ายทอด ทางสังคมที่บ่งบอกถึงความเจริญในด้านจิตใจสังคม และวัตถุ

1.2 การใช้หลักศิลปะในการแต่งกาย

การใช้หลักศิลปะในการแต่งกาย ใช้องค์ประกอบทางศิลปะต่าง ๆ ดังนี้

1. เส้น (Line)

1.1 เส้นกรอบนอก หรือเส้นโครงร่างของเสื้อผ้า เป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นในระยะไกลและสามารถสร้างความประทับใจในครั้งแรกที่มองเห็น เช่น การใช้เส้นกรอบนอกทรงทางกระบอก ทรงกระดิ่ง นิยมใช้ในโอกาสพิเศษได้แก่ ชุดวิวาห์ ชุดราตรี เส้นกรอบทรงตรงใช้ทั่วไปในเสื้อผ้าปัจจุบัน เส้นกรอบนอกของร่างกายผู้หญิง แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ ตามรูปทรงเรขาคณิตเพื่อให้สื่อความหมายได้ง่ายและมองเห็นรูปทรงได้ชัดเจน คือ รูปร่างสามเหลี่ยม รูปร่างสามเหลี่ยมคว่ำ รูปร่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า และรูปร่างนาฬิกาทราย ส่วนรูปร่างของผู้ชายไม่ได้โค้งเว้าเหมือนผู้หญิงจึงพิจารณาจากส่วนสูงและความกว้างของลำตัว

1.2 เส้นภายในเสื้อผ้า เส้นภายในเสื้อผ้าอาจเกิดจากลวดลายผ้าหรือเกิดจากเทคนิคการตัดเย็บ เกล็ด ตะเข็บ จีบ เป็นต้น เส้นภายในเสื้อผ้าให้ความรู้สึกที่แตกต่างกัน ซึ่งช่วยพรางรูปร่างของผู้สวมใส่ได้ ดังนั้นการเลือกใช้เส้นภายในเสื้อผ้าควรคำนึงถึงรูปร่างและเหมาะสมกับบุคลิกผู้สวมใส่ ดังนี้

1.2.1 เส้นตรงแนวตั้ง การใช้เส้นตรงแนวตั้งภายในเสื้อผ้า ทำให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรงมีระเบียบ สามารถพรางให้รูปร่างดูสูงขึ้นหรือดูผอมลงได้

1.2.2 เส้นตรงแนวนอนให้ความรู้สึกกว้างสงบและพักผ่อน เส้นนี้เหมาะสมสำหรับคนผอมสูงจะทำให้ดูเพิ่มขนาดลำตัว เส้นตรงตามแนวนอนจะทำให้สายตามองไปตามความกว้างของ ร่างกายทำให้ดูมีขนาดกว้างมากขึ้น

1.2.3 เส้นเฉียง ทำให้รู้สึกเคลื่อนไหว มีชีวิตชีวา ช่วยทำให้รูปร่างดูสูงขึ้นหรือเตี้ยลงได้ นอกจากนี้ยังเพิ่มหรือลดขนาดของรูปร่างได้ ซึ่งอยู่กับความเอียงของเส้น การใช้เส้นทแยงก็สามารถ เรียกความน่าสนใจได้ไปยังบริเวณที่ต้องการเน้น

1.2.4 เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนช้อย ทำให้ดูกลมกลืนเหมาะสมสำหรับเสื้อผ้าที่ต้องการความอ่อนหวาน

ภาพที่ 75 ตัวอย่างเส้น ในเสื้อผ้าแบบต่าง ๆ

ที่มา : <http://siambrandname.com> / <http://www.prshopping24.com>

2. สี (Color)

การใช้สีของเครื่องแต่งกายเป็นศิลปะที่สร้างสรรค์มีความสำคัญต่อผู้สวมใส่ เนื่องจากทำให้เกิดความสวยงามและสามารถดึงดูดความสนใจต่อผู้พบเห็น ทั้งนี้การเลือกใช้สีของเครื่องแต่งกาย จำเป็นต้องทราบหลักการพื้นฐานต่างๆ ดังนี้

2.1 วรรณะของสี (Tone of color) สีแบ่งได้ 2 วรรณะ ดังนี้

2.1.1 สีวรรณะร้อน (Warm tone) หมายถึง สีที่มีส่วนผสมของสีแดง และสีเหลือง สีวรรณะร้อนให้ความรู้สึกอบอุ่น ตื่นเต้น เร้าร้อน และมีพลัง สีในกลุ่มสีวรรณะร้อน ให้ความรู้สึกเพิ่ม ขนาดของรูปร่าง

2.1.2 สีวรรณะเย็น (Cool tone) หมายถึง สีที่มีส่วนผสมของสีน้ำเงินและสีเหลืองสีวรรณะเย็นให้ความรู้สึกร่มรื่น ผ่อนคลาย ชุ่มชื้น สบายตา สีในกลุ่มสีวรรณะเย็น ให้ความรู้สึกลดขนาดของรูปร่าง

2.2 สีกับการแต่งกาย การใช้สีเสื้อผ้าที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมบุคลิกภาพของผู้สวมใส่ ให้ดูงดงามมีเสน่ห์ยิ่งขึ้น โดยการใช้สีของเครื่องแต่งกายจำเป็นต้องให้เหมาะสมถูกต้องตามฤดูกาล และโอกาสที่ใช้ มีหลักการเลือกใช้สี มีรายละเอียดดังนี้

2.2.1 สีกับความสัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะ การใช้สีให้สัมพันธ์กับบุคลิกลักษณะของผู้สวมใส่จะช่วยเน้นบุคลิกภาพผู้นั้นให้โดดเด่นขึ้น ซึ่งสีแต่ละสีมีลักษณะ และให้ความรู้สึกเฉพาะตัว เช่น สีแดง ให้ความรู้สึกกว้างไกล กระฉับกระเฉง ตื่นตัวอยู่เสมอ สีเขียว ให้ความรู้สึกสงบ สีขาว ให้ ให้ความรู้สึกสะอาดบริสุทธิ์ เป็นต้น

2.2.2. สีกับขนาดกับสัดส่วนของบุคคล ตามหลักทฤษฎีสี สีวรรณะร้อนและสีวรรณะเย็น มีวิธีการใช้แตกต่างกันดังนี้

1) การใช้สีอยู่ในวรรณะร้อนช่วยให้ขนาดและสัดส่วนแลดูเพิ่มขึ้นกว่าปกติ เช่น ผู้แต่งกายด้วยสีส้มจะแลดูมีขนาดใหญ่กว่าปกติ

2) การใช้สีอยู่ในวรรณะเย็นจะทำให้ขนาดและสัดส่วนแลดูเล็กกว่าปกติ เช่น ผู้แต่งกายด้วยสีน้ำเงินจะแลดูมีขนาดเล็กกว่าปกติ

3) การใช้สีกลาง สีที่อยู่ระหว่างวรรณะร้อนและเย็นได้แก่ สีเขียวจะทำให้ขนาดคงที่ การใช้สีควรคำนึงถึงขนาดและสัดส่วนเพื่อให้รักษาสัดส่วนให้เหมาะสมเกิดความสวยงามการใช้สีของเสื้อผ้าควรใช้เป็นชุด โดยเฉพาะคนที่มีรูปร่างหรือสัดส่วนผิดปกติ เช่น ร่างกายช่วงบนใหญ่ไม่สมดุลกับช่วงล่าง หรือร่างกายช่วงล่างใหญ่กว่าช่วงบน ไม่ควรใส่เสื้อผ้าที่เสื้อและกระโปรงคนละสีเพราะจะทำให้ส่วนสัดส่วนต่าง ๆ ที่ต้องการจะปิดบังไว้กลับแลดูเด่นชัดขึ้น ควรใช้สีเข้มเป็นชุดเดียวกัน กลมกลืนกันช่วยอำพรางสัดส่วนที่ไม่งดงามได้

2.2.3 สีกับสีผิว สีผิวของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน แต่ไม่มีการตั้งกฎเกณฑ์แน่นอนว่าคนมีผิวขาวหรือผิวคล้ำต้องแต่งสีอะไร แต่ควรเลือกให้เหมาะสมกับกาลเทศะและบุคลิกภาพจะดีกว่า (นุจิรา รัศมิ์ไพบุลย์ และสุกัญญา จันทราภรณ์. 2557 : ออนไลน์)

2.2.4 การเลือกเสื้อผ้าตามสีผิว

1) คนที่ใบหน้าแดงแปลงปลั่ง เหมาะที่จะสวมเสื้อผ้าสีเขียวชาหรือสีเขียวแก่ ไม่เหมาะที่จะสวมใส่เสื้อสีเขียวสด มิฉะนั้นจะดูไม่ทันสมัย

2) คนที่ใบหน้าออกเหลือง เหมาะที่จะสวมใส่เสื้อสีน้ำเงินหรือสีฟ้า ไม่เหมาะที่จะสวมใส่สีน้ำเงินแก่ สีคราม สีกรมท่า มิฉะนั้นจะทำให้ใบหน้าดูเหลืองมากยิ่งขึ้น

3) คนที่มีสีหน้าอิดโรยผิดปกติ เหมาะที่จะสวมเสื้อสีขาว เพื่อให้ดูมีสุขภาพดี ไม่เหมาะที่จะสวมเสื้อสีเทา สีม่วง จะทำให้ดูเหมือนอ่อนเพลียยิ่งขึ้น

4) คนที่มีสีผิวขาวเหลือง เหมาะที่จะสวมเสื้อผ้าโทน สีอบอุ่นแลดูอ่อนโยน เช่น สีชมพู สีส้ม ไม่เหมาะที่จะสวมใส่เสื้อผ้าสีเขียวและสีเทาอ่อน มิฉะนั้นจะดูเหมือนเป็นคนขี้โรค

5) คนที่มีสีผิวคล้ำ เหมาะที่จะสวมเสื้อผ้าสีอ่อน สว่าง เช่น สีเหลืองอ่อน สีชมพูอ่อน สีขาว เป็นต้น ซึ่งจะสะท้อนความสว่างของสีผิว

6) คนที่มีผิวไม่ละเอียด เหมาะที่จะสวมเสื้อที่ทำจากสิ่งทอที่มีหลากสี มีลายฉลุแว้งบ้าง (เช่น ผ้าสักหลาดหยาบ เป็นต้น) ไม่เหมาะที่จะสวมเสื้อทำจากสิ่งทอสีอ่อนที่มีลวดลายประณีต

2.2.5 สีกับรสนิยม การใช้สีของเครื่องแต่งกายสามารถบ่งบอกรสนิยม นิสัย ใจคอ รวมทั้งค่านิยมพฤติกรรมบางอย่างของผู้แต่งกายได้ เช่น ผู้ที่ชอบแต่งกายสีตัดกันแสดงว่าเป็นบุคคลที่มีจิตใจเด็ดเดี่ยว มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ผู้ชอบแต่งกายสีกลมกลืนจนดูเป็นสีกลางมักเป็นบุคคลสุขุมเยือกเย็นสุภาพเรียบร้อย ผู้ที่ชอบใช้สีอ่อนและสว่างมักมีนิสัยร่าเริง ใจไม่อ่อนไหวง่าย เป็นคนเปิดเผย

2.3 การแต่งกายที่เกี่ยวข้องกับการใช้สีทางจิตวิทยา

สีของเสื้อผ้าจะช่วยเน้นสีผิว และสีจะมีปฏิกิริยาต่ออารมณ์ของการแต่งกาย ดังนี้

สีแดง เป็นสีที่กระตุ้นจิตใจเป็นอย่างดี เข้ายวน ร้อนแรง ผู้ที่ใส่สีแดงจะต้องเป็นคนที่มีความมั่นใจในตัวเอง เปิดเผย และเป็นผู้นำ

สีเหลือง เป็นสีที่บ่งบอกถึงความเป็นคนมีอารมณ์ดี ร่าเริง อ่อนโยน มีพลัง ความฉลาด และจินตนาการ สนใจงาน การใส่สีเหลืองอาจลดความสดใสลงหรือใส่เป็นเสื้อคลุมจะทำให้ลดความเจิดจ้าลง

สีเขียว เป็นสีที่แสดงออกถึงความสุขุม เยือกเย็น เหมาะสำหรับงานที่ต้องใช้พลัง หรือความคิด เมื่อใส่สีเขียวจะดูเป็นคนกระฉับกระเฉงและพัฒนาตนเอง

สีฟ้า เป็นสีของความสงบและพักผ่อน มักใส่ในวันหยุดในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ดูสดชื่น ควรเลี่ยงสีฟ้าหากรู้สึกหดหู่ว่าจะทำให้เหงามากขึ้น ควรใส่คู่กับสีส้มอ่อน

สีม่วง เป็นสีที่ขริบ สง่า เกิดความศรัทธาและความสงบ หากเป็นคนที่เปิดกว้าง จะยอมรับสีม่วงได้ สีม่วงปนแดงจะสร้างความมั่นใจได้ดี

สีขาว เป็นสีที่ใสสะอาด เข้าได้กับทุกสี ชอบค้นหาความจริงของชีวิต

สีดำ เป็นสีที่แสดงออกถึงความมั่นใจในตัวเอง ผู้ที่ใส่สีดำจะแสดงถึงการให้ผู้อื่นนับถือ เป็นสีที่ชอบอยู่อย่างโดดเดี่ยว

สีน้ำเงิน เป็นสีที่ควบคุมตนเองได้ดี มีความลึกซึ้ง รับผิดชอบ สนุกกับทุกเรื่อง ควรใช้สีน้ำเงินกับสีสดใสต่าง ๆ จะทำให้ดูดีขึ้น

สีสามารถนำมาปรับใช้ร่วมกันได้ในการเลือกเสื้อผ้าได้หลายทาง

1. เสื้อผ้าในกลุ่มสีเดียว โดยยึดกลุ่มสีใดสีหนึ่งเป็นหลัก และมีสีจาง หรือเข้ม เป็นส่วนประกอบ เช่น ชุดสูทสีน้ำเงินเข้ม เข้ด หรือเบลล่าสีฟ้าอ่อน เนคไท หรือผ้าพันคอมี เส้นลายสีน้ำเงินระดับต่าง ๆ กัน การแต่งกายด้วยสีกลุ่มเดีวนี้ จะเน้นที่ความเข้มจาง หากใช้สีระดับ เดียวกันทั้งตัวจะจัดซื้อไม่ชวนมอง

2. สีตัดกัน หมายถึง สีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงสี เช่น สีน้ำเงินตรงข้ามกับสีส้ม สี ตัดกันจะเพิ่มความเข้มให้ซึ่งกันและกันโดยมีสีตัดกันเป็นส่วนเน้น

3. สีใกล้เคียงกัน หมายถึง สีที่อยู่ถัดกันในวงสีการผสมสีที่ชวนมองที่สุดจะเป็นสี ที่อยู่ระหว่างกลางของแม่สี เช่น สีน้ำเงินจะไปได้ดีกับสีเขียว

4. สีตัดกันสามสี หมายถึง สีสามสีที่อยู่ตรงข้ามกันในวงสี เช่น สีเหลือง แดง และ น้ำเงินซึ่งเป็นแม่สี ในการแต่งกายโดยใช้สีตัดกันสามสี จะยึดสีหนึ่งเป็นหลัก และให้อีกสองสีเป็น จุดเน้น เช่น สูทเป็นสีน้ำเงินเข้ม เสื้อเชิ้ตขาว เนคไทที่มีเส้นลายสีน้ำเงิน เหลือง แดง จะไป ด้วยกันได้ดี

3. ลวดลาย (Motif)

ลวดลายผ้าเป็นการเพิ่มรายละเอียดบนผ้าพื้นที่เป็นสีเดียวหรือหลายสีมา โดยใช้เส้น รูปร่าง รูปทรงต่าง ๆ หรือแม้กระทั่งสีมาจัดองค์ประกอบทางศิลปะใหม่บนผ้าพื้นนั้น เพื่อให้ผ้ามี ความน่าสนใจ ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกันดังนี้

3.1 ลักษณะลวดลายตกแต่ง ลวดลายที่นำมาใช้ออกแบบผืนผ้าให้มีลักษณะแปลก ตา ลวดลายที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งได้เป็น 5 ลักษณะดังนี้

3.1.1 ลวดลายดอกไม้และพืชพรรณธรรมชาติ (Floral Motif) เป็นลวดลายที่เกิด จากการเลียนแบบพืชพรรณที่มีอยู่ตามธรรมชาติ โดยนำส่วนต่าง ๆ ของพืชมาใช้ในการออกแบบ ลวดลาย เช่น ใบ ผล ดอก เป็นต้น แล้วนำจุดเด่นของพืช เช่น สีเส้นและรูปทรงที่หลากหลายมา ตัดแปลง ซึ่งสีและรูปทรงของพรรณพืชที่ปรากฏในลายผ้านั้นอาจเหมือนหรือแตกต่างจาก ธรรมชาติ ลวดลายสามารถสื่อความหมายถึงความอ่อนหวาน สดใส ร่าเริง

3.1.2 ลวดลายสัตว์ (Animate Motif) เป็นลวดลายที่นำเอารูปลักษณะโครง ร่างหรือ ลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของสัตว์แต่ละชนิดมาเลียนแบบ ลวดลายสัตว์ที่เลือกใช้จะต้องเป็น สัตว์ที่ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความรับรู้ในด้านดี ประทับใจ เช่น นก ผีเสื้อ ปลา ไก่ กระต่าย ฯลฯ

3.1.3 ลวดลายเรขาคณิต (Geometric Motif) เป็นลวดลายที่กำเนิดมานาน เริ่มจาก วิธีการทอผ้าสลับสี เช่น ผ้าลายสก๊อต ผ้าตาหมากรุก ผ้าลายทาง เป็นต้น นอกจากนั้นยังเกิดจาก วิธีการพิมพ์ลาย โดยใช้ลายรูปเรขาคณิต เช่น วงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม ทั้งวางแบบเดี่ยวหรือหลายแบบ

3.1.4 ลวดลายนามธรรม (Abstract Motif) การนำลวดลายที่เกิดจากการตัดทอน รูปร่าง รูปทรง เฉพาะส่วนที่น่าสนใจ แล้วนำรูปทรงใหม่นั้นมาจัดองค์ประกอบใหม่ ลวดลายอาจชักจูง ให้เกิดแนวความคิดต่าง ๆ กันได้ ซึ่งการใช้ลายประเภทนี้จะให้ความรู้สึกที่ทันสมัย มีจินตนาการ

3.1.5 ลวดลายผสม (Combination Motif) การนำลวดลายต่าง ๆ ได้แก่ ลวดลาย ดอกไม้ ลวดลายสัตว์ ลวดลายเรขาคณิต มาผสมผสานกัน เช่น การผสมลวดลายเรขาคณิตและ ลวดลายดอกไม้

ภาพที่ 76 ตัวอย่างการใช้ผ้าลายต่าง ๆ ของเสื้อผ้า

ที่มา : <http://shopstory.biz> และ <http://www.เสื้อผ้าคนอ้วน.com/>

3.2 ขนาดของลวดลาย ลวดลายที่มีอยู่บนพื้นผ้าอาจประกอบขึ้นจากลวดลายหลายลักษณะที่ผสมกันอยู่ การแบ่งขนาดของลวดลายแบ่งตามความกว้างของลวดลายหลัก หรือ ลวดลายที่มีขนาดใหญ่ที่สุดบนพื้นผ้าซึ่งแบ่งขนาดได้เป็นหลายขนาดซึ่งแต่ละขนาดให้ความรู้สึกแตกต่างกัน เช่น ขนาดลายใหญ่มองเห็นชัดเจน ทำให้รูปร่างดูใหญ่ขึ้น ลายขนาดเล็ก - กลางเป็นลวดลายที่นิยมใช้กัน เนื่องจากไม่มีผลต่อขนาดของรูปร่างมากเกินไป

4. ผิวสัมผัส (Texture)

ผิวสัมผัสเป็นลักษณะภายนอกของผ้าที่สามารถมองเห็นด้วยตาและสัมผัสด้วยมือได้ ลักษณะสัมผัสได้แก่ กระด้าง – ลื่นแข็ง – นุ่มหยวบ – ละเอียดหนัก – เบาหนา – บางด้าน – มันวาว ฯลฯ ซึ่งเกิดจากคุณสมบัติของเส้นใย เส้นด้าย กระบวนการผลิตผ้า ตลอดจนกระบวนการตกแต่งผ้า โดยแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ น้ำหนักและความหนาบางของผ้า

4.1 ความหนาบางของผ้า การผลิตผ้าที่ทำให้เกิดผิวสัมผัสมาจากคุณสมบัติของเส้นใย โดยผิวสัมผัสที่แบ่งตามความหนาบางของผ้าแบ่งได้เป็น 5 ระดับ ผ้าบางมาก บาง ปานกลาง หนา และหนามาก ซึ่งความหนาบางที่ต่างกันนั้นช่วยเสริมลักษณะเด่นและพรางส่วนด้อยของรูปร่างผู้สวมใส่ได้

4.2 น้ำหนัก ผ้าที่มีน้ำหนักมากหรือน้อยสัมพันธ์กับความหนาบางของผ้า กล่าวคือ ผ้าที่มี น้ำหนักเบามากก็จะมีเนื้อบางตามไปด้วย เช่น ผ้าชีฟองเนื้อละเอียด ผ้าลูกไม้ชนิดโปร่ง ผ้าเจอร์ซี ผิวสัมผัสแบ่งตามน้ำหนักได้เป็น 5 ระดับคือ น้ำหนักเบามาก เบา ปานกลาง หนัก และหนักมาก (นุจิรา รัศมีไพบูลย์ และสุกัญญา จันทราภรณ์. 2557 : ออนไลน์)

5. ขนาด และสัดส่วน (Size and Proportion)

ขนาด และสัดส่วนมีความสัมพันธ์กัน ขนาดเกี่ยวข้องกับสัดส่วน หากร่างกายมีขนาดใหญ่ สัดส่วนจะขยายใหญ่ ดังนั้นในการแต่งกาย หรือการออกแบบเสื้อผ้าที่แก้ไขข้อบกพร่องของสัดส่วนของร่างกาย เช่น คนหน้าอกใหญ่ ควรสวมเสื้อที่มีปกหรือเสื้อคอวี เพื่อช่วยให้ทรงอกเล็กลง หรือผู้ที่อ้วนควรเลือกเสื้อผ้าชุดหลวมที่ไม่เน้นบริเวณเอว หรือคัปเดตึง เพราะจะเน้นให้เห็นขนาดที่ชัดเจน

6. ความกลมกลืน (Harmony)

ความกลมกลืนในการแต่งกาย ได้แก่ ความกลมกลืนของสีเสื้อผ้าและการตกแต่ง การใช้สีตกแต่ง ควรมีความกลมกลืนกับบุคลิก อายุ เพศ และวัย ผู้สูงอายุควรใช้เสื้อผ้าที่มีสีเข้ม ไม่ฉูดฉาด เพราะจะทำให้ดูอ่อนโยน

7. การตัดกัน (Contrast)

การตัดกันในการแต่งกาย ทำได้หลายวิธี ทั้งในด้านการตัดกันด้วยขนาด ลวดลาย แบบ หรือสี การตัดกันเพื่อสร้างจุดเด่น ดังนั้นในการตัดกัน จึงควรคำนึงถึงผู้สวมใส่ ว่ามีบุคลิกภาพที่เหมาะสมอย่างไร ในการตัดกันควรพิจารณาถึงปริมาณของการตัดกัน ซึ่งไม่เกิน 80 เปอร์เซ็นต์ของผลงาน เช่น การใช้สีตัดกันของเสื้อผ้า ควรตัดกันไม่เกิน 80 เปอร์เซ็นต์

8. เอกภาพ (Unity)

เอกภาพของการแต่งกายคล้ายกับความกลมกลืน ซึ่งเน้นในด้านความสัมพันธ์ และความสอดคล้อง ในการแต่งกายควรมีความสอดคล้องในด้านแบบ สี หรือการตกแต่ง ให้ผสมกลมกลืนเป็นกลุ่มเดียวกัน หรือในลักษณะเดียวกันเพื่อดูเรียบร้อยสวยงาม เอกภาพในการแต่งกายได้แก่การแต่งกายในชุดทำงานที่มีสีเดียวกัน ตกแต่งในแบบเรียบง่าย แต่ดูคล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน

9. การซ้ำ (Repetition)

ในการแต่งกายการเรียงกระดุมของเสื้อผ้านี้คือการซ้ำ เช่นกัน การซ้ำทำในลักษณะของการตกแต่ง เช่น การติดลูกไม้รอบคอเสื้อ หรือชายกระโปรง หรือการตกแต่งด้วยลวดลายของผ้า และสีของการตกแต่ง เหตุที่ต้องทำซ้ำก็เพื่อดึงดูดความสนใจ หรือเบี่ยงเบนความสนใจของส่วนบกพร่องต่าง ๆ ของร่างกาย

10. จังหวะ (Rhythm)

ในการแต่งกาย จังหวะเปรียบเสมือนช่วงระยะเวลาของการนำสายตาที่เชื่อมโยงหรือต่อเนื่องกัน หรือการประสานต่อเนื่องกันของสายตาวงมีจังหวะของส่วนประกอบเครื่องแต่งกาย เช่น ปกเสื้อ เข็มขัด กระโปรงหรือรองเท้า การออกแบบเสื้อผ้าอย่างมีจังหวะก็เพื่อสานองค์ประกอบย่อยเข้าเป็นองค์ประกอบใหญ่ เพื่อสร้างจุดเด่นที่ชัดเจน การเชื่อมโยงสายตาวงมีจังหวะสามารถทำได้โดยการซ้ำของวัสดุที่คล้ายกัน หรือต่างกัน โดยทำเป็นจังหวะที่เหมือนกันหรือต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสร้างจุดสนใจนั้น ๆ

11. การเน้น (Emphasis)

เมื่อจังหวะสร้างจุดเด่น จุดเด่นนั้นจะทำให้เกิดการเน้น ในการเน้นของการแต่งกายเป็นการอำพรางข้อบกพร่อง โดยเบี่ยงเบนความสนใจไปยังส่วนอื่น หรือในขณะเดียวกันการเน้นอาจเรียกร้องหรือสร้างจุดสนใจให้กับการออกแบบนั้น ๆ ในการเน้นอาจเน้นด้วยเครื่องประดับ ลวดลาย หรือสีสันทึบของลวดลายผ้า

12. ความสมดุล (Balance)

ความสมดุลในการแต่งกายทำได้หลายวิธี ในการสร้างความสมดุลของการแต่งกายจะจัดแบ่งเป็นด้านบน และด้านล่าง เช่น เสื้อและกระโปรง หรือเสื้อกับกางเกง การทำให้สมดุลอาจใช้ลวดลายหรือน้ำหนักของสีเสื้อผ้าช่วยในการแบ่งน้ำหนักได้ เช่น ใส่กระโปรงสีดำ และใส่เสื้อสีขาวสลับดำ เป็นต้น

บทสรุป

ศิลปะการแต่งกาย หมายถึง การแสดงออกในการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ ทางด้านการตกแต่งร่างกายด้วยเสื้อผ้าและเครื่องประดับ โดยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ รสนิยมและทักษะของแต่ละคน เพื่อความพอใจ การแต่งกายเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยเสริมบุคลิกภาพ ดังนั้นการเลือกใช้ให้เหมาะสมนั้น ต้องมีหลักการในการพิจารณาเลือกเนื่องจากการแต่งกายเป็นการใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ ต้องเรียนรู้และเข้าใจหลักศิลปะพื้นฐานจึงจะนำมาประยุกต์ใช้กับการแต่งกายในชีวิตประจำวันได้

2. ด้านการตกแต่งที่อยู่อาศัย

ที่อยู่อาศัยเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ มนุษย์จึงมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยเพื่อสนองความต้องการและความพอใจของแต่ละบุคคล ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันถูกพัฒนาให้ทันสมัยกว่าในอดีต เนื่องจากต้องปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ และสิ่งแวดล้อมของโลกที่เปลี่ยนแปลง การจัดตกแต่งภายในบ้านต้องนำหลักการทางศิลปะมาผสมผสานเข้ากับการตกแต่ง เพื่อให้การดำรงชีวิตภายในบ้านสะดวกทั้งกายและใจ และแสดงออกถึงความมั่งคั่ง และมีรสนิยมของผู้เป็นเจ้าของบ้าน องค์ประกอบทางศิลปะจึงถูกนำมาเกี่ยวข้องในการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัย

องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาใช้ในการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัย

1. ขนาด และสัดส่วน (Size and Proportion) ขนาดและสัดส่วนนำมาใช้ในการจัดที่อยู่อาศัยได้แก่

- ขนาดของห้อง ในการกำหนดขนาดของห้องต่าง ๆ จะขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ทำ หากเป็นห้องที่ใช้กิจกรรมมาก เช่น ห้องอาหาร ห้องครัว หรือห้องรับแขก ควรกำหนดขนาดของห้องให้มีพื้นที่รองรับกิจกรรมนั้น ๆ ให้เหมาะสม ไม่เล็กจนเกินไป เพราะจะทำให้คับแคบและไม่สะดวกต่อการทำกิจกรรม

- จำนวนของสมาชิกในครอบครัว ในการกำหนดขนาดของห้องต่าง ๆ ควรคำนึงถึงจำนวนของสมาชิกว่ามีอย่างน้อยเพียงใด เพื่อจะได้กำหนดขนาดของห้องให้เหมาะสมกับสมาชิก

- เครื่องเรือน ในการกำหนดขนาดของเครื่องเรือน ควรกำหนดให้มีขนาดพอดีกับห้องและสมาชิก หรือขนาดพอเหมาะกับสมาชิกไม่สูงหรือเตี้ยจนใช้งานไม่

2. ความกลมกลืน (Harmony) ความกลมกลืนของศิลปะที่นำมาใช้ในการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัยได้แก่

- ความกลมกลืนของการตกแต่งที่อยู่อาศัย การนำธรรมชาติมาผสมผสานในการตกแต่ง จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ตรงตามการใช้ต้นไม้ตกแต่งภายในอาคารจะทำให้เกิดบรรยากาศที่ร่มรื่น เบิกบานและเป็นธรรมชาติ

- ความกลมกลืนของเครื่องเรือนในการตกแต่งภายในการเลือกเครื่องเรือนเครื่องใช้ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับการใช้สอย จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ในการใช้งาน การเลือกวัสดุที่ใช้ประกอบเครื่องเรือนภายในครัว ควรเป็นวัสดุที่แข็งแรง ทนทาน ทนร้อนและทนรอยขีดขุดได้ดี เช่น ฟอร์ไมก้า แกนนิทหรือกระเบื้องเคลือบต่าง ๆ

- ความกลมกลืนของสี ในการตกแต่ง ซึ่งต้องใช้ด้วยความระมัดระวังเพราะหากใช้ไม่ถูกต้องแล้ว จะทำให้ความกลมกลืนกลายเป็นความขัดแย้ง การใช้สีกลมกลืนภายในอาคาร ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของห้องผู้ใช้ เครื่องเรือนและการตกแต่ง การใช้สีกลมกลืนควรใช้พิจารณาณ เลือกสีให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการใช้

3. การตัดกัน (Contrast) ในการตัดกันโดยทั่วไปของการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัยนิยมทำในรูปแบบของการขัดกันในการใช้เครื่องเรือนในการตกแต่ง เพื่อสร้างจุดเด่นหรือจุดสนใจในการตกแต่ง ไม่ให้เกิดความกลมกลืนมากเกินไป การออกแบบเครื่องเรือนแบบร่วมสมัย จึงได้รับความนิยมเนื่องจากสร้างความโดดเด่นของการตกแต่งได้เป็นอย่างดี

4. เอกภาพ (Unity) ในการตกแต่งสิ่งต่าง ๆ หากขาดเอกภาพงานที่สำเร็จจะขาดความสมบูรณ์ในการตกแต่งภายใน การรวม กลุ่มกิจกรรมเข้าด้วยกัน การรวมพื้นที่ในห้องต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับกิจกรรมจึงเป็นการใช้เอกภาพในการจัดพื้นที่ ที่ชัดเจน การจัดเอกภาพของเครื่องเรือนเครื่องใช้ก็เป็นสิ่งสำคัญ หากเครื่องเรือนจัดไม่เป็นระเบียบย่อมทำให้ผู้อยู่อาศัยขาดการใช้สอยที่ดี และขาดประสิทธิภาพในการทำงาน

5. การซ้ำ (Repetition) การซ้ำและจังหวะเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันการซ้ำสามารถนำมาใช้ในงานตกแต่งได้หลายประเภทเพราะการซ้ำทำให้เกิดความสอดคล้องของการออกแบบการออกแบบตกแต่งภายในการซ้ำอาจนำมาใช้ในการเชื่อมสายตา เช่น การปูกระเบื้องปูพื้นที่เป็นลวดลายต่อเนื่อง หรือการติดภาพประดับผนัง ถึงแม้การซ้ำจะทำให้งานสอดคล้อง หรือต่อเนื่อง แต่ก็ไม่ควรใช้ในปริมาณที่มากเพราะจะทำให้ดูสับสน

6. จังหวะ (Rhythm) การจัดจังหวะของที่อยู่อาศัยทำได้หลายลักษณะ เช่น การวางผังบริเวณหรือการจัดแปลนบ้านให้มีลักษณะที่เชื่อมพื้นที่ต่อเนื่องกันเป็นระยะ หรือจังหวะ นอกจากนี้การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารนับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้เกิดระเบียบและสะดวกต่อการทำงาน และทำให้การทำงาน และทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การจัดพื้นที่ใช้สอยภายในอาคารที่นิยมได้แก่ การจัดพื้นที่การทำงานของห้องครัว โดยแบ่งพื้นที่การทำงานให้เป็นจังหวะต่อเนื่องกัน ได้แก่ พื้นที่ของการเก็บ การปรุงอาหาร การล้าง การทำอาหาร และการเสิร์ฟอาหาร เป็นต้น

7. การเน้น (Emphasis) ศิลปะของการเน้นที่นำมาใช้ในที่อยู่อาศัย ได้แก่

- การเน้นด้วยสี การเน้นด้วยสี ได้แก่ การตกแต่งภายในหรือภายนอกอาคารด้วยการใช้สีตกแต่งที่กลมกลืน หรือโดดเด่น เพื่อให้สะดุดตาหรือสดชื่นสบายตา ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดนั้น

- การเน้นด้วยแสง การเน้นด้วยแสง ได้แก่ การใช้แสงสว่างเน้นความงามของการตกแต่ง และเครื่องเรือนภายในบ้านให้ดูโดดเด่น การใช้โคมไฟหรือแสงสว่างต่าง ๆ สามารถสร้างความงามและให้บรรยากาศที่สดชื่น หรือสุนทรีย์ได้อย่างดี ในการใช้แสงไฟควรคำนึงถึงรูปแบบของโคมไฟที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับขนาดและสถานที่ ตลอดจนความกลมกลืนของโคมไฟและขนาดของห้อง

- เน้นด้วยการตกแต่ง การเน้นด้วยการตกแต่ง ได้แก่ การใช้วัสดุ เครื่องเรือน เครื่องใช้หรือของตกแต่งต่าง ๆ ตกแต่งให้สอดคล้องสวยงามเหมาะสมกับรูปแบบและสถานที่ตกแต่งนั้น ๆ

8. ความสมดุล (Balance) การใช้ความสมดุลในการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัย ได้แก่ จัดตกแต่งเครื่องเรือน หรือวัสดุต่าง ๆ ให้มีความสมดุลต่อการใช้งาน หรือเหมาะสมกับสถานที่ เช่น การกำหนดพื้นที่ใช้สอยที่สะดวกต่อการทำงาน หรือการจัดทิศทางของเครื่องเรือนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และการทำงาน โดยเฉลี่ยกิจกรรมให้เหมาะสมและสมดุล

9. สี (Color) สีมีความสัมพันธ์กับงานศิลปะ และการตกแต่งสถานที่ เพราะสีมีผลต่อสภาพจิตใจและอารมณ์ของมนุษย์ สีให้ผู้อยู่อาศัยอยู่อย่างมีความสุข เบิกบานและรื่นรมย์ ดังนั้นสีจึงเป็นปัจจัยสำคัญของการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัยในการใช้สีตกแต่งภายใน ควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของห้องหรือสถานที่

ในการใช้สีตกแต่งภายใน ควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ของห้องหรือสถานที่ตกแต่ง เพื่อจะได้ใช้สีได้อย่างเหมาะสม การใช้สีตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ ภายในบ้าน แบ่งออกเป็นห้องต่างๆ ดังนี้

ห้องรับแขก ห้องรับแขกเป็นห้องที่ใช้ในการสนทนา หรือต้อนรับผู้มาเยือน ดังนั้นห้องรับแขก ควรใช้สีอบอุ่น เช่น สีครีม สีส้มอ่อน หรือสีเหลืองอ่อน เพื่อกระตุ้นให้เบิกบาน

ห้องอาหาร ห้องอาหารควรมีสีที่ดูสบายตา เพื่อเพิ่มรสชาติอาหาร อาจใช้สีที่กลมกลืนนุ่มนวล เพราะสีนุ่มนวลจะทำให้เกิดความรู้สึกสบายใจ

ห้องครัว ควรใช้สีที่ดูสะอาดตา และรักษาความสะอาดง่าย ห้องควรเป็นห้องที่ใช้ทำกิจกรรมจึงควรใช้สีกระตุ้นให้เกิดความสนใจในการทำกิจกรรม

ห้องนอน ห้องนอนเป็นห้องที่พักผ่อน ควรใช้สีที่สบายตา อบอุ่น หรือนุ่มนวล แต่การใช้ในห้องนอนควรคำนึงถึงผู้ใช้ด้วย

ห้องน้ำ ห้องน้ำเป็นห้องที่ใช้ทำกิจกรรมส่วนตัว และต้องการความสบาย จึงควรใช้สีที่สบายตาเป็นธรรมชาติ และสดชื่น เช่น สีฟ้า สีเขียว หรือสีขาว และควรเป็นห้องที่ควรทำความสะอาดได้ง่ายทิศทาง การใช้สีตกแต่งภายในควรคำนึงถึงทิศทางของห้อง ห้องที่ถูกแสงแดดส่องควรใช้สีอ่อน เพื่อสะท้อนแสง ส่วนห้องที่อยู่ในที่มืด หรืออับ ควรใช้สีอ่อนเพื่อความสว่างเช่นกัน

เพศและวัย เพศชายหรือหญิง จะใช้สีในการตกแต่งไม่เหมือนกัน เพศชายจะใช้สีเข้มกว่าเพศหญิง เช่น สีเขียวเข้ม สีฟ้า หรือเทา ส่วนเพศหญิงจะใช้สีที่อ่อน และนุ่มนวลกว่า เช่น สีครีม สีเหลือง เป็นต้น

วัย ในแต่ละวัยจะใช้สีไม่เหมือนกัน เช่น ห้องเด็กจะใช้สีอ่อนหวานนุ่มนวล ห้องผู้ใหญ่จะมีสีที่อบอุ่น ห้องผู้สูงอายุจะใช้สีที่นุ่มนวล (ศิลปะกับที่อยู่อาศัย. 2551 : ออนไลน์)

บทสรุป

ที่อยู่อาศัย หมายถึง อาคารบ้านเรือน ตึก โรง และแพที่มนุษย์จัดสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย ภายในที่อยู่อาศัยประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการ มีทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย อุปกรณ์และสิ่งใช้สอยที่จำเป็นตามความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ การตกแต่งที่อยู่อาศัย หมายถึง การจัดหรือการออกแบบต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกของบ้าน เพื่อให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเรียบร้อยสวยงามน่าอยู่ แบ่งลักษณะของการตกแต่งออกเป็น 2 ลักษณะดังนี้ คือ การตกแต่งภายใน และการตกแต่งภายนอก

การจัดตกแต่งภายในบ้านต้องนำหลักการทางศิลปะมาผสมผสานเข้ากับการตกแต่งองค์ประกอบทางศิลปะจึงถูกนำมาเกี่ยวข้องในการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัย องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาใช้ในการจัดตกแต่งที่อยู่อาศัย ได้แก่ ขนาด สัดส่วน สี ความกลมกลืน ความสมดุล จังหวะ เอกภาพ การเน้น การตัดกัน และการซ้ำ

3. ด้านการจัดอาหาร

อาหารเป็นปัจจัยหนึ่งที่เป็นต่อชีวิตที่ช่วยทำให้ร่างกายเจริญเติบโต แข็งแรง สมบูรณ์ สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ อาหารนอกจากสนองความต้องการทางกายของมนุษย์แล้ว อาหารยังสนองความต้องการทางด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นในการบริโภคอาหารผู้จัดอาหารจึงต้องใช้ศิลปะในการสร้างสรรค์ตกแต่งอาหาร เพื่อให้อาหารเป็นเครื่องจรรโลงใจในขณะเดียวกัน ศิลปะการประกอบอาหาร เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทุกชาติต้องมีและเป็นมรดกตกทอดกันมาหลายชั่วคนจนถึงปัจจุบัน การทำอาหารที่ทีรสชาดีอร่อย และมีองค์ประกอบที่สวยงามด้วยศิลปะการจัดแต่งมีองค์ประกอบที่เต็มไปด้วยสีสัน ประณีตเหมือนงานศิลปะชิ้นสำคัญนอกเหนือไปจากการรสชาติที่อร่อย ผสมผสานเข้าด้วยกัน ช่วยเสริมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นจนเกิดความสวยงาม

อาหารเป็นเพียงชนิดเดียวที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส รูป-รส-กลิ่น-เสียง-สัมผัส ครบทุกอย่างประกอบกัน คุณสมบัตินี้ทำให้อาหารสามารถดึงดูดความสนใจ ถ่ายทอดความรู้สึก ความหมาย และก่อให้เกิดประสบการณ์ได้ดี เราสามารถออกแบบโดยคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้เพื่อสื่อสารหรือสร้างความประทับใจได้

- รูปร่างหรือรูปทรงของอาหาร ทำหน้าที่ได้หลายอย่าง – สร้างประโยชน์ทางกายภาพในการใช้สอยหรือรับประทาน สื่อถึงความคิด ความหมายที่เจาะจง โนมน์าวให้เกิดความพอใจในแง่ความงามหรือศิลปะ

- สีของอาหาร มีลักษณะการรับรู้ที่พิเศษจากผลิตภัณฑ์อื่นอยู่พอสมควร แนวโน้มของสีอาหารส่วนใหญ่จะเป็นสีที่เห็นได้ในธรรมชาติ สีร้อนพบได้มากกว่าสีเย็น สีที่หายากที่สุดคือ สีน้ำเงิน และที่พบบ่อยที่สุดคือ สีน้ำตาล อันเนื่องจากปฏิกิริยาทางเคมีในธรรมชาติของอาหารส่วนมากจะสร้างให้เกิดสีนี้ เช่น เมื่อเราปรุงเนื้อสัตว์ด้วยความร้อน ทำให้น้ำกลายเป็นสีน้ำตาล อาหารที่ประกอบด้วยไขมันหรือน้ำตาลที่ถูกความร้อนจนเกรียมก็ให้สีนี้เช่นกัน นี่เป็นข้อมูลทางประสบการณ์ที่ทำให้เราเกิดความรู้สึกโดยอัตโนมัติว่า อาหารที่มีสีน้ำตาลนั้นน่าอร่อย สำหรับสีที่แปลกไปจากปกติมักถูกตีความว่ากินไม่ได้ ไม่ปลอดภัย หรือไม่น่ากิน สีของอาหารจึงทำหน้าที่บ่ง

บอกคุณภาพของอาหาร ดึงดูดความสนใจ กระตุ้นความรู้สึก หรือทำให้คาดเดาถึงรสชาติ เช่น ขนมสีสด ๆ อาจทำให้คนคิดว่าคงจะมีรสหวานจัด ของสีขาวน่าจะมีรสอ่อน และสีดำอาจจะมีรสขม

- ผิวสัมผัสของอาหาร เป็นสิ่งที่รับรู้ได้ทั้งโดยทางสายตา และการสัมผัสเคี้ยวกลืนในขณะที่รับประทาน เราสามารถใช้ประโยชน์จากการรับรู้ที่เกิดขึ้นต่างช่วงเวลานี้สร้างผลิตภัณฑ์ ที่น่าสนใจได้

- รส รสชาติ และกลิ่น รสของอาหารที่รับรู้ด้วยประสาทรับรส โดยตัวมันเองนั้นมีอยู่เพียง 5 อย่าง คือ เปรี้ยว หวาน เค็ม ขม และอูมามิ (เป็นรสที่ได้รับการยอมรับเป็นทางการไม่นานมานี้ว่ามีประสาทรับรสอยู่) แต่กลิ่นนั้นมีประสาทรับหลายร้อยชนิด ทำให้เราสามารถได้กลิ่นที่แตกต่างกันได้นับไม่ถ้วน การที่เราทราบว่าอาหารมีรสชาติอย่างไรเป็นการประกอบกันของประสาทสัมผัส สองอย่างทำงานร่วมกัน ตัวอย่างที่ดีคือ น้ำอัดลม ที่แท้จริงแล้วทุกชนิดมีรสแท้ ๆ แทบจะเหมือนกัน รสชาติที่แตกต่างหลากหลายเกิดจากการรับรู้ร่วมกับกลิ่นและสีที่ใส่ลงไป

- อุณหภูมิ เสียง เป็นอีกองค์ประกอบที่เกิดการรับรู้ร่วมด้วยขณะกินอาหาร อุณหภูมิมีผลกับองค์ประกอบอื่นอย่างรสชาติและผิวสัมผัส รสหวานในอาหารจะจัดขึ้นเมื่ออาหารนั้นมีอุณหภูมิสูงหรือต่ำมาก ๆ ส่วนเสียงสร้างอารมณ์ความรู้สึกต่อการรับประทาน การได้เคี้ยวมันฝรั่งทอดกรอบ ๆ ทำให้รู้สึกเพลิดเพลิน ร้านอาหารฟาสต์ฟู้ดมักเปิดเพลงที่มีจังหวะคึกคักเพื่อกระตุ้นให้ลูกค้ารับประทานอาหารไวขึ้น

องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาเกี่ยวข้องในการจัดอาหาร

1. ขนาด และสัดส่วน (Size and Proportion) ในการจัดอาหาร ขนาด และสัดส่วนนำมาเกี่ยวข้องในการจัดอาหารในภาชนะ หากภาชนะมีขนาดเล็กอาหารในงานควรมีปริมาณที่พอดี ไม่มากจนล้น หรือเลอะออกมานอกภาชนะ เพราะจะทำให้ไม่น่ารับประทาน ในการจัดอาหารบนโต๊ะ หากโต๊ะมีขนาดเล็กภาชนะที่ใช้ควรมีสัดส่วนที่พอเหมาะไม่ใหญ่จนแน่นโต๊ะ หรือเล็กจนตักอาหารไม่ถนัด

ภาพที่ 77 ตัวอย่างการจัดอาหารในภาชนะ

ที่มา : <http://www.dek-d.com/board/view/2676780/>

2. ความกลมกลืน (Harmony) ความกลมกลืนในการจัดอาหารจะเกี่ยวข้องกับอาหาร และ ภาชนะ อาหารควรเหมาะสม และกลมกลืนกับภาชนะอาหาร ประเภททอดควรใส่ในจาน หรืออาหารประเภทน้ำ ควรใส่ในชาม นอกจากนี้ ผลไม้ควรใส่ตะกร้า หรือถาดไม้จะเหมาะสม กว่าใส่ในถาดโลหะ อาหารบางประเภทควรคำนึงถึงความกลมกลืนของภาชนะเช่นกัน เช่น อาหารภาคเหนืออาจเสิร์ฟในขันโตก หรืออาหารภาคกลางเสิร์ฟในจานที่ดูสวยงาม สะอาด หรือ มีขอบเป็นลวดลายไทย เป็นต้น

ภาพที่ 78 ตัวอย่างการจัดอาหารในภาชนะที่ความกลมกลืนกัน

ที่มา : <http://www.watcharaphon.com> และ <http://www.chillpainai.com>

3. การตัดกัน (Contrast) ศิลปะในการตัดกันของการจัดอาหาร ทำได้โดยการตัดกันระหว่างการตกแต่งโต๊ะอาหาร และการจัดอาหาร สีของอาหารหรือการตกแต่งอาหาร แต่ในการตัดกันไม่ควรตัดกันในปริมาณที่มาก เพราะจะทำให้ขาดความน่าสนใจ ในปัจจุบันการจัดตกแต่งโต๊ะอาหารนิยมจัดดอกไม้ให้สูงเกินมาตรฐานการจัด เพื่อสร้างความสนใจ และความโดดเด่นของบรรยากาศ แต่ในการจัดควรระมัดระวังเพราะจะทำให้รกและขัดต่อการสนทนาได้ ส่วนสีของอาหารหรือการตกแต่งอาหารสามารถตัดกันได้ตามความเหมาะสมของความสวยงาม

ภาพที่ 79 ตัวอย่างการตัดกันของสีอาหาร

ที่มา : <http://www.rosdee.co.th>

4. เอกภาพ (Unity) เอกภาพในการจัดอาหาร ทำได้โดยการรวมกลุ่มของการจัดโต๊ะอาหาร เช่น การจัดจาน ซ้อนส้อม หรือชุดอาหารเข้าด้วยกัน เพื่อใช้ได้อย่างสะดวก และเหมาะสมกับอาหารที่จัดนั้น ๆ ส่วนการจัดอาหารในงานควรจัดให้พอเหมาะไม่แผ่กระจายยากต่อการรับประทาน หรือเครื่องปรุงต่าง ๆ ควรอยู่ด้วยกันกับอาหารที่เสิร์ฟนั้น ๆ

ภาพที่ 80 ตัวอย่างการจัดอาหารในงาน

ที่มา : http://food-cookings.blogspot.com/2012/04/blog-post_1530.html

5. การซ้ำ (Repetition) การซ้ำเป็นการทำในลักษณะเดิม เช่น การตกแต่งของจานด้วยลักษณะซ้ำกันแบบเดิมอย่างมีจังหวะ ได้แก่ การวางตกแต่งกวาเรียงรอบขอบจาน เพื่อเน้นการจัดอาหารให้น่ารับประทานยิ่งขึ้น

ภาพที่ 81 ตัวอย่างการตกแต่งจานอาหารด้วยลักษณะซ้ำกัน

ที่มา : <http://kruaklaiban.com/viewtopic.php?t=2927&p=46471>

6. จังหวะ (Rhythm) การจัดจังหวะในการตกแต่งอาหาร ทำให้หลายประการ ทั้งการจัดจังหวะของอาหารบนโต๊ะ การตกแต่ง หรือจัดตกแต่งอาหารในภาชนะ เช่น การวางแต่งกวาสลับกับมะเขือเทศเรียงรอบขอบจาน หรือการจัดตกแต่งบริเวณโต๊ะอาหารด้วยสิ่งตกแต่งต่าง ๆ อย่างมีจังหวะ เช่น แจกันดอกไม้ หรือเชิงเทียน เป็นต้น

ภาพที่ 82 ตัวอย่างการจัดจังหวะในการตกแต่งอาหาร

ที่มา : http://www.foodtravel.tv/recfoodShow_Detail.aspx?viewId=1121

7. การเน้น (Emphasis) ศิลปะการจัดตกแต่งอาหารให้น่าสนใจอยู่ที่การเน้น การเน้นสามารถทำได้ทั้งการตกแต่งบรรยากาศในห้องอาหาร การเน้นยังเกี่ยวข้องกับสีสรรของอาหาร การตกแต่งอาหาร เช่น การแกะสลักผัก ผลไม้ หรือการจัดบรรยากาศด้วยการจัดดอกไม้ ล้วนแล้วแต่เกิดจากการเน้นทั้งสิ้น หากต้องการให้อาหารที่จัดน่าสนใจ ควรคำนึงถึงศิลปะที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ สิ่งนั้นคือ การเน้นนั่นเอง

ภาพที่ 83 ตัวอย่างการเน้นในการตกแต่งอาหาร

ที่มา : <http://www.shineon.in.th>

8. ความสมดุล (Balance) การจัดอาหาร หรือโต๊ะอาหาร ความสมดุลจะช่วยให้พื้นที่จัดมีน้ำหนักในการจัดวางอย่างลงตัว ไม่หนาแน่นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ทำให้ง่ายต่อการใช้สอย และงดงามต่อการมองเห็น การจัดอาหารในงานเลี้ยง พื้นที่จัดไม่ควรอยู่รวมกันเพราะจะทำให้เกิดความหนาแน่นของพื้นที่ ควรกระจายพื้นที่ในการจัดให้สมดุล โต๊ะวางอาหารควรอยู่ในบริเวณที่มีพื้นที่กว้างเพื่อสะดวกต่อการตัดอาหาร ขนมหวานหรือผลไม้ควรแยกออกไปอีกบริเวณหนึ่ง เพื่อสร้างความสมดุลของพื้นที่ นอกจากนี้การจัดอาหารในงานควรคำนึง ถึงความสมดุลเช่นกันเพราะความสมดุลจะทำให้อาหารในงานดูเหมาะสม

ภาพที่ 84 ตัวอย่างการจัดอาหารในภาชนะที่มีความสมดุล

ที่มา : <http://amazingthaifood.tourismthailand.org/thai-food/symphony-flavors.html>

9. สี (Color) การใช้สีตกแต่งอาหารเป็นเรื่องง่ายกว่าการใช้สีตกแต่งในเรื่องอื่น เพราะอาหารในแต่ละอย่างจะมีสีสันทันในตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในอาหารไทย ซึ่งมีมากมายหลายสี แกงเขียวหวานสีเขียวอ่อน แกงเผ็ดสีส้ม หรือแกงเลียงสีเขียว การใช้สีตกแต่งอาหารเพียงเพื่อต้องการให้อาหารเกิดความน่ารับประทาน และสร้างจุดเด่นของอาหาร ดังนั้นการใช้สีตกแต่งอาหารจึงควรใช้สีจากธรรมชาติ เพื่อความปลอดภัยในการบริโภค เช่น สีเขียวจากใบเตย สีม่วงหรือสีน้ำเงินจากดอกอัญชัน หรือสีเหลืองจากฟักทองหรือขมิ้น เป็นต้น ถึงแม้ว่าอาหารจะมีรสอร่อยเพียงใด แต่หากขาดการปรุงแต่งด้วยสีสันทันอาหารนั้นอาจขาดความสนใจได้เช่นกัน

ภาพที่ 85 ตัวอย่างการใช้สีตกแต่งอาหาร

ที่มา : <http://www.livingresort.com> และ <http://www.see-son.com/category/53>

บทสรุป

อาหาร หมายถึง สิ่งที่เรารับประทานเข้าไปแล้วทำให้เกิดประโยชน์ต่อร่างกายในด้านต่าง ๆ อาหารนอกจากสนองความต้องการทางกายของมนุษย์แล้ว อาหารยังสนองความต้องการทางด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ดังนั้นในการบริโภคอาหารผู้จัดอาหารจึงต้องใช้ศิลปะในการสร้างสรรค์ตกแต่งอาหาร เพื่อให้อาหารเป็นเครื่องจรรโลงใจในขณะเดียวกัน ศิลปะการประกอบอาหาร เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ทุกชาติ ต้องมี และเป็นมรดกตกทอดกันมาหลายชั่วคนจนถึงปัจจุบัน องค์ประกอบทางศิลปะที่นำมาเกี่ยวข้องในการจัดอาหาร ได้แก่ ขนาด สัดส่วน สี ความกลมกลืน ความสมดุล จังหวะ เอกภาพ การเน้น การตัดกัน และการซ้ำ

4. ด้านการแพทย์

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ศิลปะ” โดยทั่วไปเรามักเข้าใจกันว่า คือ กิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อการผ่อนคลายและความสุขสนุกสนาน แต่ในปัจจุบัน ศิลปะได้ขยายตัวเข้าไปสู่เขตแดนของการแพทย์ที่สามารถนำมาเยียวยาผู้คนได้ เรียกกันว่า “ศิลปะบำบัด”

ศิลปะบำบัด คือ การใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อวินิจฉัยหาข้อบกพร่อง ความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ และช่วยในการบำบัดรักษา ฟันฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น แม้แนวทางการใช้ศิลปะบำบัดเพื่อเยียวยาผู้ป่วย โดยเฉพาะผู้ป่วยโรคเรื้อรังหรือผู้ป่วยโรคระยะสุดท้ายจะยังไม่แพร่หลายมากนัก แต่ก็เริ่มเป็นที่รู้จักและนับวันจะมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาศาสตร์ดังกล่าวมากขึ้นเรื่อย ๆ

การใช้ศิลปะจะช่วยให้เข้าใจความต้องการของผู้ป่วยได้ง่ายกว่าการพูดคุย เพราะศิลปะมีลักษณะไม่คุกคาม ผู้รับการบำบัดจึงไม่ต้องใช้กลไกป้องกันตัวเองมากนัก ในส่วนของนักศิลปะบำบัด หนึ่งในหน้าที่ที่ต้องทำคืออ่านสาร ข้อมูลที่ซ่อนอยู่ ซึ่งสารส่วนใหญ่จะอยู่ในกระบวนการมากกว่าผลงานที่ทำเสร็จแล้ว ตัวอย่างเช่น ผู้ป่วยวาดอะไรบางอย่างลงไปในงานแล้วลบทิ้งหรือวาดทับ ถ้าเราดูเพียงผลลัพธ์สุดท้าย เราอาจจะมองไม่เห็นร่องรอยของสิ่งที่มีอยู่ก่อน ข้อมูลสำคัญๆ จะหล่นหายไป

ศิลปะบำบัดเป็นทั้งเครื่องมือในการเข้าไปสังเกต รับฟัง ยอมรับผู้ป่วยอย่างที่เป็น แล้วจะเห็นแง่มุมบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวด้านลบ ความเจ็บปวด หรือความภาคภูมิใจของเขา เมื่อได้ข้อมูลแล้ว รู้ว่าปัญหาของผู้ป่วยคืออะไรแล้ว จึงมาพิจารณาต่อไปว่า เครื่องมืออะไรจะช่วยเยียวยาเขาได้ ซึ่งไม่จำกัดว่าต้องเป็นศิลปะประเภทไหน ซึ่งครอบคลุมถึง ทัศนศิลป์ ได้แก่ การวาด ระบายสี การปั้น การแกะสลัก การถัก การทอ การประดิษฐ์ ฯลฯ ด้านดนตรี ได้แก่ การเล่นดนตรี ร้องเพลง และกิจกรรมทางดนตรี ด้านการแสดง ได้แก่ การแสดง การละคร และการเคลื่อนไหวร่างกาย ด้านวรรณกรรม ได้แก่ บทกวี นิยาย เรื่องสั้น ฯลฯ แล้วแต่ความเชี่ยวชาญของผู้บำบัดและความถนัดของผู้ป่วย

ในระหว่างกระบวนการ ศิลปะจะทำหน้าที่หลายๆ อย่าง ครั้งแรกๆ อาจเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ ต่อมาเป็นช่องทางเก็บเกี่ยวข้อมูล บางครั้งศิลปะทำหน้าที่ตั้งคำถาม บางจังหวะเป็นเครื่องถ่ายเทพลังงานที่อยู่ภายใน บางทีก็เป็นเครื่องบอกทาง และหลายๆ โอกาสก็นำไปสู่ความเข้าใจอะไร ๆ ที่มีนัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต (กองสาธารณสุขและป้องกันโรค. 2555 : ออนไลน์)

ภาพที่ 86 การใช้ศิลปะรักษาผู้ป่วย

ที่มา : <http://www.budnet.org/sunset/node/26>

ศิลปะบำบัดเป็นทั้งเครื่องมือในการเข้าไปสังเกต รับฟัง ยอมรับผู้ป่วยอย่างที่เป็น แล้วจะเห็นแง่มุมบางอย่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวด้านลบ ความเจ็บปวด หรือความภาคภูมิใจของเขา เมื่อได้ข้อมูลแล้ว รู้ว่าปัญหาของผู้ป่วยคืออะไรแล้ว จึงมาพิจารณาต่อไปว่า เครื่องมืออะไรจะช่วยเยียวยาเขาได้ ซึ่งไม่จำกัดว่าต้องเป็นศิลปะประเภทไหน แต่งบทกวีก็ได้ ทำนิทานก็ได้ ปั้นประติมากรรมก็ได้ แล้วแต่ความเชี่ยวชาญของผู้บำบัดและความถนัดของผู้ป่วย

ในระหว่างกระบวนการ ศิลปะจะทำหน้าที่หลาย ๆ อย่าง ครั้งแรก ๆ อาจเป็นเครื่องมือสร้างความสัมพันธ์ ต่อมาเป็นช่องทางเก็บเกี่ยวข้อมูล บางครั้งศิลปะทำหน้าที่ตั้งคำถาม บางจังหวะเป็นเครื่องถ่ายเทพลังงานที่อยู่ภายใน บางทีก็เป็นเครื่องบอกทาง และหลาย ๆ โอกาสก็นำไปสู่ความเข้าใจอะไร ๆ ที่มีนัยสำคัญสำหรับการดำรงชีวิต (กองสาราณียกร. 2555 : ออนไลน์)

นอกจากนี้ในส่วนของยารักษาโรค ซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องใช้ยา เพื่อบรรเทาอาการเมื่อเจ็บป่วยหรือเพื่อให้หายขาดจากโรคที่เจ็บป่วยอยู่ หรือเพื่อเสริมสร้างและซ่อมแซมสิ่งที่เสียหาย ผุพังไป และนำกลับมาใช้ได้เหมือนปกติ ยา หมายถึง วัตถุ หรือสารเคมีที่ใช้ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บของมนุษย์ และสัตว์ โดยต้องใช้ความรู้ทั้งทางวิทยาศาสตร์และศิลปะมาผนวกในการผสมปรุงแต่ง และแปรสภาพสารสำคัญและส่วนประกอบอื่นตามสูตรตำรับ ซึ่งในส่วนของศิลปะได้นำองค์ประกอบศิลป์ในเรื่องสีและรูปร่างมากำหนดประเภทของยาแต่ละชนิดด้วย

ภาพที่ 87 ยา

ที่มา : <http://haamor.com/th>

ซึ่งจากผลงานวิจัยของ Dr.R.K. Srivastava จากมหาวิทยาลัยมุมไบ โดยศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้ยาที่ซื้อโดยไม่ต้องมีใบรับรองแพทย์ (OTC) มีการสรุปผลการศึกษาว่า กลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 75 เห็นว่าสีของเม็ดยามีผลต่อความรู้สึกและเพิ่มความร่วมมือในการใช้ยาได้ ในขณะที่รูปร่างของเม็ดยามีผลต่อความรู้สึกและเพิ่มความร่วมมือในการใช้ยา ร้อยละ 58 และเมื่อพิจารณาสีของเม็ดยาต่อความรู้สึกในการรับรส โดยทดสอบกับสีแดง ฟ้ำ เขียว ส้ม ชมพู เหลือง และขาว พบว่า

1. สีที่ให้ความรู้สึกขม	คือ	เม็ดยาสีขาว และฟ้า
2. สีที่ให้ความรู้สึกหวาน	คือ	ชมพู และแดง
3. สีที่ให้ความรู้สึกเปรี้ยว	คือ	ส้ม
4. สีที่ให้ความรู้สึกเค็ม	คือ	เหลือง
5. ยาที่ไม่มีรส	คือ	ขาว

ความรู้สึกเรื่องสีเม็ดยาต่อรสของยาอาจแตกต่างกันในแต่ละชนชาติ เช่นเดียวกันอิทธิพลของสีเม็ดยาต่อความรู้สึกดังจุดในการเลือกใช้ยายังอาจแตกต่างกันตามเพศ วัย และการได้รับข้อมูลยา

บทสรุป

ปัจจุบัน ศิลปะได้ขยายตัวเข้าไปสู่เขตแดนของการแพทย์ที่สามารถนำมาเยียวยาผู้คนได้ เรียกกันว่า “ศิลปะบำบัด” คือ การใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อวินิจฉัยหาข้อบกพร่อง ความผิดปกติบางประการของกระบวนการทางจิตใจ และช่วยในการบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น การใช้ศิลปะจะช่วยให้เข้าใจความต้องการของผู้ป่วยได้ง่ายกว่าการพูดคุย นอกจากนี้ในส่วนของยารักษาโรค ในด้านศิลปะได้นำองค์ประกอบศิลป์ในเรื่องสีและรูปทรงมากำหนดประเภทของยาแต่ละชนิดด้วยเพราะสีของเม็ดยามีผลต่อความรู้สึกและเพิ่มความร่วมมือในการใช้ยาได้

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี. (2557). **การตกแต่งที่อยู่อาศัย**. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2557 จาก www.tup.ac.th/kaha/k7.doc
- กองสารานุกรม. (2555). **ศิลปะบำบัด ศิลปะเยียวยาใจ**. สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.budnet.org/sunset/node/26>
- จารุพันธ์ เขาวนดี. (2551). **ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับการจัดอาหาร**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2551 จาก <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson8/01.htm>
- ชลุต นิ่มเสมอ. (2545). **องค์ประกอบศิลป์**. กรุงเทพฯ : วาดศิลป์.
- ตำราชีวิต**. (2554). สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2557 จาก <http://ebooks.dusit.ac.th>
- เทคนิคการจัดตกแต่งบ้าน**. (2557). สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.poolprop.com/th-th/Article/Read/107/9>
- นุจิรา รัศมีไพบุลย์ และสุกัญญา จันทร์ภรณ์. (2552). **ศิลปะการแต่งกาย/เอกสารการสอนวิชาศิลปะการพื้นฐานการจัดงาน**. (2557) สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.unileverfoodsolutions.co.th/our-services/your-menu/food-presentation>
- รัชณี คุณานววัฒน์. (2553). **การเลือกเสื้อผ้าตามสีผิว**. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2557 ,จาก <http://www.kroobannok.com/blog/30261>
- วรธิตา วิทยฐานกรณ์. (2557). **ความคิดสร้างสรรค์กับการออกแบบอาหาร**. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.okmd.or.th/blog/2013/01/14/creative-food-design/>
- วรรณิภา สหสมโชค. (2553). **การออกแบบเฟอร์นิเจอร์**. กรุงเทพฯ : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)
- วิกิพีเดีย. (2560). **ยา**. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก https://th.wikipedia.org/wiki/วีระศักดิ์_สืบเสาะ
- วีระศักดิ์ สืบเสาะ. (2557). **เอกสารประกอบการสอนวิชานาฏศิลป์และสิ่งแวดล้อม**. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/.html>
- ศิลปะกับเสื้อผ้าและการแต่งกาย. (2551) สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2551 ,จาก <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson8/01.htm>)
- ศิลปะกับที่อยู่อาศัย**. (2551). สืบค้นเมื่อ 25 สิงหาคม 2551 จาก <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson8/01.htm>

สไตล์การแต่งบ้าน. (2557). สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2557 จาก <http://www.forfur.com/room/style/S05/mixandmatch>

สมใจ ภัตติศิริ. (2557). **พื้นฐานงานออกแบบ.** สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2557. จาก http://www.trangis.com/somjaiart/e1_3.php

อภัย ราษฎร์วิจิตร. (2557). **ยารักษาโรค.** สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก <http://haamor.com/th>

อิทธิพลของสีกับ Placebo effect. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก www.pharmacistchitchat.com

องค์ประกอบทางศิลปะและหลักการออกแบบ. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2551 จาก <http://www.human.cmu.ac.th/~hc/ebook/006103/lesson8/01.htm>

บทที่ 3

องค์ประกอบของดนตรีและดนตรีในชีวิตประจำวัน

องค์ประกอบของดนตรี คือ ส่วนสำคัญพื้นฐานที่ทำให้เกิดเป็นดนตรีขึ้น ทั้งนี้โดยจะกล่าวถึงองค์ประกอบของดนตรีโดยรวม มิได้ยึดเอาหลักเกณฑ์ของดนตรีใดเป็นมาตรฐาน องค์ประกอบของดนตรีที่สำคัญประกอบไปด้วยปัจจัยเหล่านี้คือ เสียง ทำนอง เสียงประสาน จังหวะ และรูปแบบของดนตรี

องค์ประกอบของดนตรีสากล

1. เสียง (Tone)

เป็นการยากที่จะกล่าวหรือระบุได้ ว่าดนตรีเกิดขึ้นในช่วงเวลาใด ทั้งนี้เนื่องจากไม่สามารถหาหลักฐานมาอ้างอิงได้อย่างแน่ชัด จึงได้แต่เพียงสันนิษฐานและตั้งข้อสังเกตจากโบราณวัตถุหรือหลักฐานทางประวัติศาสตร์อื่น ๆ ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน โดยสันนิษฐานตามหลักการและเหตุผล และคำนึงถึงความเป็นไปได้มากที่สุด ข้อสันนิษฐานที่เกี่ยวกับกำเนิดของดนตรีมีดังนี้

ลักษณะเสียงที่เรียกว่า Tone นั้นจะมีความแตกต่างไปจากเสียงที่มีความหมายว่า Noise เนื่องจากลักษณะของการเกิดเสียงที่เรียกว่า Tone นั้นเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศอย่างสม่ำเสมอ ส่วนเสียงในความหมายว่า Noise นั้นเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศที่ไม่สม่ำเสมอ เสียงดนตรีไม่ว่าจะเป็นเสียงที่เกิดจากการเป่า การร้อง การตี หรือการสี จะเป็นลักษณะเสียงที่เรียกว่า Tone เพราะการสั่นสะเทือนเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

เสียงประกอบไปด้วยคุณสมบัติสำคัญ 4 ประการคือ ระดับเสียง ความสั้นยาวของเสียง ความดังเบาของเสียง และสีสั่นของเสียง

1.1 ระดับเสียง (Pitch)

ระดับเสียง หมายถึง ความสูงต่ำของเสียงในเชิงกายภาพ หากความถี่ของการสั่นสะเทือนเป็นไปอย่างรวดเร็ว จะทำให้เกิดเสียงสูง ถ้าความถี่ของการสั่นสะเทือนเป็นลักษณะช้า จะทำให้เกิดเสียงต่ำ หูของมนุษย์สามารถแยกเสียงตั้งแต่ระดับความถี่ของการสั่นสะเทือน 16 ครั้ง/วินาที จนถึง 20,000 ครั้ง/วินาที

1.2 ความสั้น-ยาวของเสียง (Duration)

เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของความสั้น ยาวของเสียง กล่าวคือ บางครั้งเราจะได้ยินลักษณะของการลากเสียงยาว ๆ หรือบางครั้งก็จะเป็นลักษณะห้วน ๆ สั้น ๆ ความแตกต่างกันในลักษณะนี้เรียกว่า ความสั้น-ยาวของเสียง

1.3 ความดัง - เบาของเสียง (Dynamics)

เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของความดัง-เบาของเสียงเช่นกัน กล่าวคือบางครั้งเราจะได้ยินการบรรเลงเพลงที่มีเสียงดัง อีกทีก็กรีกโครม ตรงกันข้ามบางครั้งก็จะได้ยินเสียงดนตรีที่นุ่มนวล หรือแผ่วเบา ลักษณะของการเกิดเสียงแบบนี้เรียกว่า ความดัง-เบาของเสียง

ช่วงเสียงกว้างมากเสียงดัง

ช่วงเสียงกว้างน้อยเสียงเบา

ภาพแสดงช่วงเสียง

ความดัง - เบาของเสียง อาจเกิดขึ้นในลักษณะเบาหรือดังขึ้นทันทีทันใด หรืออาจจะเป็นลักษณะค่อย ๆ เบาลงหรือค่อย ๆ ดังขึ้น ในดนตรีตะวันตกจะมีการบอกหรือแสดงเครื่องหมายไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องบรรเลงอย่างไร โดยใช้อักษรย่อจากคำเต็มในภาษาอิตาเลียนได้แก่

fff	มาจากคำเต็มว่า	fortississimo	หมายถึง	ดังที่สุด
ff	มาจากคำเต็มว่า	fortissimo	หมายถึง	ดังมาก
f	มาจากคำเต็มว่า	forte	หมายถึง	ดัง
mf	มาจากคำเต็มว่า	mezzo forte	หมายถึง	ปานกลางค่อนข้างดัง
mp	มาจากคำเต็มว่า	mezzo piano	หมายถึง	ปานกลางค่อนข้างเบา
p	มาจากคำเต็มว่า	piano	หมายถึง	เบา
pp	มาจากคำเต็มว่า	pianissimo	หมายถึง	เบามาก
ppp	มาจากคำเต็มว่า	pianississimo	หมายถึง	เบาที่สุด

และยังมีสัญลักษณ์ที่แสดงถึงลักษณะเสียงที่ค่อย ๆ ดังขึ้น เรียกว่า Crescendo และค่อย ๆ เบาลง เรียกว่า Decrescendo อีกด้วย

ในวัฒนธรรมดนตรีอื่น ๆ อาจจะไม่ได้อาศัยเครื่องหมายแสดง ลักษณะเสียงที่ชัดเจน แต่การบรรเลงจะเป็นไปในลักษณะของการใช้ความรู้สึกเป็นตัวกำหนด

1.4 สีสันของเสียง (Tone Color)

สีสันของเสียง (Tone Color หรือ Timbre) หมายถึง ความแตกต่างของเสียง ซึ่งมาจากแหล่งกำเนิดเสียงที่ต่างกัน ซึ่งได้แก่ เสียงของเครื่องดนตรีชนิดต่าง ๆ รวมไปถึงเสียงร้องของมนุษย์ด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในบทเพลง ๆ หนึ่ง หากขับร้องโดยผู้ชายก็จะได้รับความรู้สึกที่แตกต่างจากการขับร้องโดยผู้หญิง หรือในการบรรเลงดนตรี หากเป็นการบรรเลงเดี่ยวก็จะมี ความแตกต่างไปจากการบรรเลงเป็นวง หรือบรรเลงโดยเครื่องดนตรีที่ต่างชนิดกัน ลักษณะที่ต่าง กันนี้เรียกว่าสีสันของเสียง

คุณสมบัติทั้ง 4 ประการของเสียงรวมกันทำให้เกิดเสียงดนตรีที่หลากหลายจนทำให้ ดนตรีเป็นศิลปะ อย่างหนึ่ง โดยสรุปเสียงดนตรีมีได้ตั้งแต่ ต่ำ - สูง สั้น - ยาว เบา - ดัง และมีเสียงที่ ต่างกันของเครื่องดนตรีแต่ละชนิด

2. จังหวะ (Rhythm)

การกำหนดเสียงดนตรีต้องอาศัยเวลาเป็นสิ่งที่กำหนดช่วงเวลา ระยะเวลาที่สม่ำเสมอ ซึ่งเรียกว่า จังหวะสามัญหรือจังหวะเคาะ (Beat) จังหวะสามารถแบ่งออกได้เป็นลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1 อัตราจังหวะ (Meter) เกิดจากการเคาะและเน้น (Accent) อย่างสม่ำเสมอ มีอยู่ 3 กลุ่ม คือ กลุ่ม 2 จังหวะเคาะ กลุ่ม 3 จังหวะเคาะ กลุ่ม 4 จังหวะเคาะ

2.2 อัตราความช้า-เร็ว (Tempo) เป็นการกำหนดความช้า - เร็ว ขึ้นอยู่กับผู้แต่งเป็นผู้ กำหนด ความช้า - เร็วของจังหวะ อาจเกิดขึ้นในลักษณะช้าหรือเร็วขึ้นทันทีทันใด หรืออาจจะเป็นลักษณะค่อย ๆ ช้าลงหรือค่อย ๆ เร็วขึ้น ซึ่งในดนตรีตะวันตกจะมีการบอกหรือแสดง เครื่องหมายไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้อง บรรเลงอย่างไร โดยใช้คำศัพท์ในภาษาอิตาเลียน เช่น

Presto	หมายถึง	เร็วที่สุด
Vivace	หมายถึง	เร็วมาก
Allegro	หมายถึง	เร็ว
Allegretto	หมายถึง	ค่อนข้างเร็ว
Moderato	หมายถึง	ปานกลาง
Andantino	หมายถึง	ค่อนข้างช้า
Andante	หมายถึง	ช้า
Largo	หมายถึง	ช้ามาก

สำหรับในวัฒนธรรมอื่น ๆ มิได้มีการแสดงหรือระบุว่าจะต้องบรรเลงอย่างไร แต่ผู้บรรเลงสามารถบรรเลงโดยมีความเข้าใจร่วมกัน เช่น ในบทเพลงเถาของไทย ผู้บรรเลงจะต้องบรรเลงให้ช้าหรือเร็วอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับกำกับจังหวะของฉิ่งในแต่ละท่อนเพลง

2.3 ลีลาจังหวะ (Rhythmic Pattern) คือ รูปแบบสไตล์ของบทเพลงแต่ละชนิด แต่ละประเภทนั่นเอง เช่น Cha Cha, Bolero, March เป็นต้น

3. ทำนอง (Melody)

ทำนอง คือ การจัดเรียงของเสียงที่มีความแตกต่างกันของระดับเสียงและความยาวของเสียง โดยทั่วไปดนตรีจะประกอบไปด้วยทำนองซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ง่ายต่อการจดจำมากที่สุด ทำนองมีหลายลักษณะแตกต่างกันออกไป องค์ประกอบของทำนองที่ควรทราบได้แก่

3.1 จังหวะของทำนอง (Melodic Rhythm) จังหวะของทำนองคือ ความสั้นยาวของระดับเสียงแต่ละเสียงที่ประกอบกันเป็นทำนอง

3.2 มิติของทำนอง (Melodic Dimensions) มิติของทำนอง ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ความยาว และช่วงกว้าง

3.2.1 ความยาว (Length) ทำนองบางครั้งอาจจะสั้น ๆ เป็นส่วน ๆ ซึ่งส่วนที่เล็กสุดหรือสั้นที่สุดเรียกว่า โมทีฟ (Motive) บางครั้งอาจเป็นทำนองที่ยาวมาก ๆ

3.2.2 ช่วงกว้าง (Range) คือ ระยะเวลาห่างระดับเสียงต่ำสุดจนถึงระดับเสียงสูงสุด

3.3 ช่วงเสียงของทำนอง (Register) ทำนองเพลงอาจจะอยู่ในช่วงเสียงใดช่วงเสียงหนึ่ง เช่น ในช่วงเสียงต่ำ กลาง หรือสูง บางครั้งทำนองอาจจะเคลื่อนที่จากช่วงเสียงหนึ่งไปยังอีกช่วงเสียงหนึ่งก็ได้

3.4 ทิศทางของทำนอง (Direction) ทิศทางของทำนองหมายถึง การเคลื่อนที่ของทำนอง กล่าวคือทำนองอาจจะเคลื่อนที่ไปในหลายทิศทาง เช่น เคลื่อนที่ขึ้น เคลื่อนที่ลง หรืออยู่กับที่ โดยปกติทำนองมักจะเคลื่อนที่ขึ้นจุดสูงสุดเมื่อเนื้อหาของเพลงดำเนินไปถึง จุดสำคัญที่สุด ปกติการเคลื่อนที่ของทำนองอาจจะเป็นในลักษณะกระโดด (Disjunct Progression) หรือเรียงกันไป (Conjunct Progression) บทเพลงนั้นจะน่าสนใจ น่าฟัง หรือชวนฉงนสงสัย ขึ้นอยู่กับผลรวมของคุณสมบัติต่างๆของทำนอง ทำนองจัดเป็นลักษณะพื้นฐานของดนตรีหรือบทเพลง โดยทั่วไปทำนองที่เป็นหลักในบทเพลงหนึ่งจะเรียกว่าทำนองหลัก (Main Theme) ในแต่ละบทเพลงอาจจะมีทำนองหลักได้มากกว่า 1 ทำนอง

4. เสียงประสาน (Harmony)

เสียงประสานคือ องค์ประกอบของดนตรีที่เกิดขึ้นจากการผสมผสานของเสียงมากกว่าหนึ่งแนวเสียง เสียงประสานเป็นองค์ประกอบดนตรีที่สลับซับซ้อนกว่าจังหวะและทำนอง แสดงถึงความประณีตในการประพันธ์ อย่างไรก็ตามในบางวัฒนธรรมอาจจะไม่พบการประสานเสียงของดนตรีเลย เช่น ดนตรีพื้นเมืองหรือดนตรีพื้นบ้านที่มีความเรียบง่ายของการประพันธ์ ซึ่งเป็นดนตรีที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของตนเอง

การประสานเสียงนั้นมี 2 ลักษณะคือ

4.1 เสียงประสานที่กลมกลืน (Consonance) เสียงประสานที่กลมกลืนกันนั้น เมื่อฟังแล้วจะทำให้เกิดความรู้สึกกลมกล่อม สบายหูสามารถพบได้ ในหลาย ๆ วัฒนธรรมดนตรี

4.2 เสียงประสานที่ไม่กลมกลืน (Dissonance) เสียงประสานที่ไม่กลมกลืนกัน เมื่อฟังแล้วจะทำให้เกิดความรู้สึกขัดหู ตึงเครียด ค้างหรือแขวนอยู่ ลักษณะของเสียงประสานที่ไม่กลมกลืนกันมักจะไม่มีพบในวัฒนธรรมดนตรีตะวันออก แต่ในวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกจะมีการใช้เสียงประสานในรูปแบบนี้ โดยถูกจัดวางในลักษณะแนวตั้งและแนวนอน

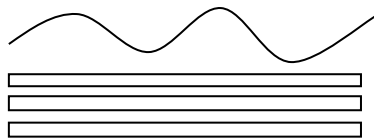
5. พื้นผิว (Texture)

พื้นผิวของดนตรีเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างทำนองกับแนวการประสานเสียง พื้นผิวแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะของทำนอง ดังนี้

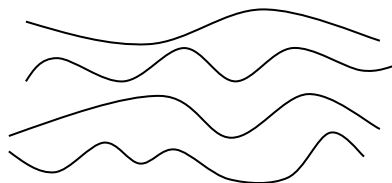
5.1 Monophonic Texture หมายถึง พื้นผิวที่มีทำนองเพียงแนวเดียว และไม่มีส่วนประกอบอื่นๆ

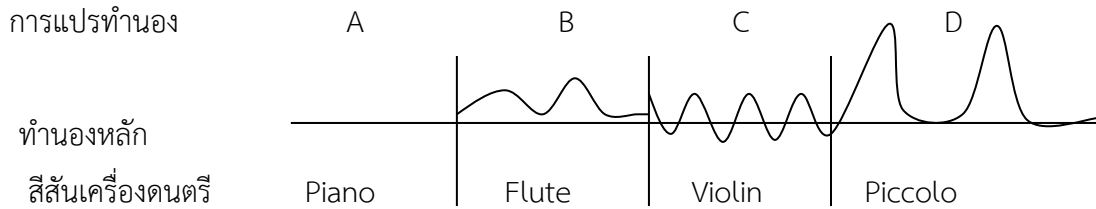
5.2 Homophonic Texture หมายถึง พื้นผิวที่มีแนวประสานสนับสนุนแนวทำนอง ทำให้แนวทำนองเด่นชัดมากขึ้น

5.3 Polyphonic Texture พื้นผิวที่มีทำนองหลายแนวทำนอง แต่ละทำนองจะมีลักษณะเฉพาะตัวเด่นชัดเท่าเทียมกัน แต่มีความสัมพันธ์กันทางการประสานเสียงด้วย

5.4 Heterophonic Texture หมายถึง พื้นผิวหลายแนวทำนองที่เกิดจากทำนองหลักทำนองเดียว แนวทำนองต่างๆ เกิดขึ้นจากการแปรทำนอง หรือจากการตกแต่งทำนองเพิ่มเติมในทำนองหลักของเครื่องดนตรีต่างชนิดกัน

6. รูปแบบ หรือคีตลักษณ์ (Form)

รูปแบบหรือคีตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะของบทเพลงแต่ละแบบที่มีความแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับผู้แต่งว่าจะดำเนินไปในลักษณะใด คีตลักษณ์เบื้องต้นแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

6.1 เอกบท (Unitary Form) คือ บทบรรเลงที่แยกออกเป็นท่อนเดียว (One Part Form) หรือทำนองหลักลักษณะเดียว เช่น เพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี อาจมีการซ้ำกัน เช่น AAAA

6.2 ทวิบท (Binary Form) คือ บทเพลงที่มี 2 ตอน หรือ 2 ท่อน (Two Part Form) หรือทำนองหลัก 2 ลักษณะ คือ A B นอกจากนี้ยังมีการซ้ำกันหลายๆ เทียบก็ได้ เช่น การซ้ำกันแบบ AABB และการซ้ำคู่กันเป็นแบบ ABAB

6.3 ตริบท (Ternary Form) คือ บทเพลงที่แบ่งออกเป็น 3 ตอน หรือ 3 ท่อน (Three part Form) หรือทำนองหลัก 3 ลักษณะ คือ ABA แกนกลางเป็นทำนองหลักขัดแย้ง อาจมีการแบ่งเป็น ABA หรือมีการซ้ำกันแบบ ABABA (อาจเรียกว่า Five Part Form) หรือ AABA เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่ใช้กับเพลงร้องทั่วไปในปัจจุบัน

6.4 รอนโด (Rondo Form) คือ บทเพลงที่มีดอกสร้อย ประกอบด้วยทำนองหลักและทำนองขัดแย้ง 2 แกน ดำเนินซ้ำแกนทำนองหลักโดยใช้แกนทำนองคั่นมี 2 ลักษณะเป็น ABACA อย่างยาว ABACADA เป็นต้น

ดนตรีที่ประพันธ์ขึ้นอย่างมี ระเบียบแบบแผน จะมีรูปแบบที่ค่อนข้างชัดเจน ซึ่งได้แก่ ดนตรีที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อการฟังที่เรียกว่า ดนตรีศิลปะ หรือดนตรีชั้นสูงของแต่ละชาติ หรือดนตรีประจำชาติ เช่น ดนตรีตะวันตกจะมีโครงสร้างของบทเพลงที่ชัดเจน บทเพลงจะมีการแบ่งออกเป็นท่อนต่าง ๆ เช่น บทเพลงประเภทรูปแบบ Concerto จะมี 3 ท่อน คือ ท่อนที่ 1 เป็นแบบ Allegro มีจังหวะเร็ว ท่อนที่ 2 ช้า และท่อนที่ 3 เร็ว ในแต่ละท่อนก็จะมีรูปแบบปลีกย่อยออกไปอีก เช่น ในท่อนที่ 1 อาจจะเป็นแบบ Rondo ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ท่อน A B A B หรือ

ตัวอย่างเช่นในบทเพลงไทยเดิมลักษณะรูปแบบเพลงเถา ก็จะประกอบด้วย 3 ท่อน ท่อนที่ 1 เป็นอัตราจังหวะ 3 ชั้น ท่อนที่ 2 เป็นอัตราจังหวะ 2 ชั้น และท่อนที่ 3 เป็นอัตราจังหวะ 1 ชั้น

อย่างไรก็ตาม เรามักจะไม่ค่อยพบรูปแบบของดนตรีหรือบทเพลงที่ชัดเจนในดนตรีพื้นบ้าน เนื่องจากเป็นดนตรีที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีได้คำนึงถึงหลักการประพันธ์แต่อย่างใด

สื่อที่ทำให้เกิดเสียง (Performing Media: Voices and Instruments)

1. ร้องของมนุษย์ (Voices)

Arthur Jacobs ได้ให้คำนิยามของคำว่า Voice ในหนังสือ A New Dictionary of Music ไว้ว่า “the human (and animal means of sound - production using the two vibrating agents called the vocal cords.)”

นับย้อนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การร้องเพลงเป็นสิ่งที่ใช้กันอย่างกว้างขวางมาก ในการแสดงละครของกรีกโบราณได้มีการร้องเพลงประกอบ หรือชาวอิสราเอลก็ใช้วิธีการร้องเพลงเพื่อบูชาพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้า ซึ่งศาสนาหลาย ๆ ศาสนาก็ใช้วิธีนี้เช่นกัน เสียงของมนุษย์จัดเป็นเครื่องดนตรีที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดสามารถถ่ายทอดอารมณ์และสื่อความหมายได้ดีที่สุด การร้องเพลงเป็นสิ่งบันเทิงที่ใกล้ชิดที่สุด ประหยัดที่สุด

เสียงของมนุษย์มีลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล การที่เสียงจะมีคุณภาพเช่นไร มีความดัง เบา กังวานหรือแหบแห้งประการใด ล้วนต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น

1. เชื้อชาติและเผ่าพันธุ์ ความแตกต่างของโครงสร้างอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น รูปทรง กะโหลกศีรษะ ใบหน้า โพรงจมูก เป็นปัจจัยสำคัญในการแยกแยะเสียงพูดโดยธรรมชาติของมนุษย์

2. ภาษาดั้งเดิมของชนชาตินั้น ๆ มีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะการเปล่งเสียง

3. อวัยวะที่ก่อให้เกิดเสียงโดยเฉพาะเส้นเสียง (Vocal Chord) เป็นปัจจัยชี้ขาดในการกำหนดทั้งเสียงพูดและเสียงร้องเพลงของมนุษย์ จะสังเกตได้ว่า

เส้นเสียงยาว	เสียงจะมีพิสัยที่กว้าง
เส้นเสียงสั้น	เสียงจะมีพิสัยที่ค่อนข้างแคบ
เส้นเสียงหนา	เสียงจะค่อนข้างทุ้ม
เส้นเสียงบาง	เสียงจะค่อนข้างแหลม

เสียงของมนุษย์แยกได้ 2 ชนิด คือ เสียงพูดและเสียงร้องเพลง เสียงพูดนั้นโดยทั่วไปแล้วไม่จำเป็นต้องใช้ลมหายใจมาก แต่เสียงร้องเพลงจำเป็นต้องใช้ลมหายใจให้เพียงพอและถูกต้องจึงจะเปล่งเสียงที่มีคุณภาพได้

1. เสียงพูด โดยปกติเสียงพูดของผู้ชายมีความถี่ประมาณ 145 ไซเคิลต่อวินาที เสียงพูดต่ำสุดของผู้ชายบางคนสามารถทำให้ต่ำที่สุดถึง 80 ไซเคิลต่อวินาที ส่วนเสียงพูดของผู้หญิงมีความถี่เฉลี่ยประมาณ 230 ไซเคิลต่อวินาที เสียงพูดสูงสุดของผู้หญิงบางคนสามารถทำได้ถึง 400 ไซเคิลต่อวินาที

2. เสียงร้องเพลง โดยปกติเสียงพูดของผู้ชายต่ำสุดได้ถึง 74 ไซเคิลต่อวินาที ของผู้หญิงสูงสุดได้ถึง 1,408 ไซเคิลต่อวินาที

ช่วงเสียงขับร้องตั้งแต่เสียงต่ำสุดของผู้ชายแต่ละคนประมาณ 12 เสียง ช่วงเสียงจากต่ำสุดถึงสูงสุดของผู้หญิงแต่ละคนก็มีประมาณ 12 เสียงเช่นเดียวกัน สำหรับช่วงเสียงขับร้องตั้งแต่เสียงต่ำสุดของผู้ชายขึ้นไปจนถึงเสียงสูงสุดของผู้หญิง มีระยะประมาณ 4 คู่แปด (Octave)

เสียงขับร้องของมนุษย์ ตามหลักสากลสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ดังนี้

1. เสียงโซปราโน (Soprano) เสียงสูงสุดของผู้หญิง
2. เสียงอัลโต (Alto) เสียงต่ำของผู้หญิง
3. เสียงเทเนอร์ (Tenor) เสียงสูงของผู้ชาย
4. เสียงเบส (Bass) เสียงต่ำของผู้ชาย

นอกจากนี้แล้วยังมีการแบ่งเสียงของมนุษย์ออกเป็น 6 ประเภท คือ ฝ่ายหญิง 3 ประเภท เรียงจากเสียงสูงไปหาต่ำ เช่น โซปราโน (Soprano) เมซโซโซปราโน (Mezzo - Soprano) และอัลโต (Alto) สำหรับฝ่ายชาย 3 ประเภทเรียงจากเสียงสูงไปหาต่ำ เช่น เทเนอร์ (Tenor) บาริโตน (Baritone) และเบส (Bass) เหตุที่ต้องแบ่งเสียงออกเป็น 6 ประเภท ก็เพื่อประโยชน์ในการขับร้องออราทอรีและการแสดงอุปรากรมากกว่าอย่างอื่น

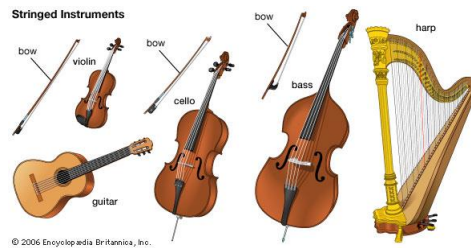
โดยปกติแล้วในวงขับร้องประสานเสียง (Chorus) จะแบ่งนักขับร้องออกเป็น 4 กลุ่มหรือ 4 แนว ดังที่กล่าวข้างต้น คือ โซปราโน อัลโต เทเนอร์ และเบส โดยใช้อักษรย่อของแต่ละระดับเสียงว่า S.A.T.B. สำหรับเสียงที่แบ่งออกเป็น 6 ประเภทนั้น ก็จะถูกนำไปรวมกับกลุ่มที่มีระดับเสียงที่ใกล้เคียงกัน คือ เสียงเมซโซโซปราโนและบาริโตน ก็ต้องเข้าไปรวมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่ตนมีช่วงเสียงใกล้เคียง และจะต้องพยายามขยับเสียงของตัวเองให้สูงขึ้นไปอีก หรือไม่ก็ต้องพยายามลดเสียงให้ต่ำลงมาอีกนิด ทั้งนี้ก็เพื่อให้เข้ากับกลุ่มที่ตนไปรวมด้วยนั่นเอง

นอกจากวงขับร้องประสานเสียงผสมชายหญิงแล้ว ก็ยังมีวงขับร้องประสานเสียงประเภทผู้ชายล้วน มักจะแบ่งระดับเสียงออกเป็น 4 แนว คือ แนวเทเนอร์ 2 แนว และแนวเบส 2 แนว สำหรับวงขับร้องประสานเสียงประเภทผู้หญิงล้วน มักจะแบ่งระดับเสียงออกเป็น 3 แนว คือ โซปราโน 2 แนว และอัลโต 1 แนว ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของวงขับร้องประสานเสียงนั้น ๆ

2. เครื่องดนตรี (Musical Instruments)

เครื่องดนตรี คือ อุปกรณ์ในการสร้างเสียงดนตรีที่สำคัญ ความแตกต่างของรูปร่าง ลักษณะวัตถุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี และวิธีการทำให้เกิดเสียง จะให้เสียงดนตรีที่แตกต่างกันให้อารมณ์แก่ผู้ฟังต่างกัน การจัดแบ่งกลุ่มหรือประเภทของเครื่องดนตรีอาจทำได้หลายวิธีการ อาจจัดตามรูปร่างลักษณะ วิธีการทำให้เกิดเสียง ฯลฯ ในดนตรีของชาติต่าง ๆ ก็มีวิธีการจัดโดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่ต่างกันไป สำหรับเครื่องดนตรีสากล ในปัจจุบันนิยมแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

2.1 กลุ่มเครื่องสาย (String Instruments)

ภาพที่ 88 เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องสายสากล

ที่มา : <http://margosianbphysics.blogspot.com/2015/05/research.html>

2.2 กลุ่มเครื่องลมไม้ (Wood Wind Instruments)

ภาพที่ 89 เครื่องดนตรีกลุ่มลมไม้

ที่มา : <https://raisinghunter.com/2016/01/12/woodwindyour-wind-instrument-fall/>

2.3 กลุ่มเครื่องเป่าประเภทโลหะ (Brass Wind Instruments)

ภาพที่ 90 เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องเป่าประเภทโลหะ

ที่มา : <https://raisinghunter.com/2016/01/12/woodwindyour-wind-instrument-fall/>

2.4 กลุ่มเครื่องคีย์บอร์ด (Keyboard Instruments)

ภาพที่ 91 เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องคีย์บอร์ด

ที่มา : <https://raisinghunter.com/2016/01/12/woodwindyour-wind-instrument-fall/>

2.5 กลุ่มเครื่องกระทบหรือเครื่องตีประกอบจังหวะ (Percussion Instruments)

ภาพที่ 92 เครื่องดนตรีกลุ่มเครื่องกระทบ

ที่มา : <https://raisinghunter.com/2016/01/12/woodwindyour-wind-instrument-fall/>

หลักการจัดองค์ประกอบของดนตรี

ในผลงานทางด้านดนตรีจะมีลักษณะเช่นเดียวกับงานศิลปะแขนงอื่นๆ คือ มีการนำเสนอผลงานอย่างมีแบบแผน ผู้ประพันธ์บทเพลงมักจะมีรูปแบบของการเรียกว่าฉันทลักษณ์ ตามปกติแล้วหลักในการวางรูปแบบของดนตรีประกอบไปด้วย ดังนี้

1. แนวทำนอง (Theme) ทำนองหลัก ผลงานดนตรีมักจะได้รับ การสร้างสรรค์ขึ้นจากแนวความคิดทางดนตรีหนึ่งหรือหลายๆ แนวคิด ที่เรียกกันว่า แนวทำนอง ในแนวทำนองจะประกอบไปด้วยทำนอง จังหวะ และการประสานเสียง ซึ่งเมื่อรวมสิ่งเหล่านี้เข้าด้วยกันแล้วจะทำให้แนวทำนองเด่นชัดขึ้น ความสำคัญของแนวทำนองจะเห็นได้จากการที่ผู้ฟัง เมื่อได้ฟังแล้วจะสามารถจดจำทำนองหรือบทเพลงนั้น ๆ ได้ดีติดหูทันที ถึงเป็นความสำคัญลำดับต้นๆ ในการประพันธ์เพลง

2. ความเป็นหนึ่ง (Unity) ในบทเพลงหนึ่ง มักจะประกอบไปด้วยส่วนที่ย่อย ๆ มากมาย และในการรวมตัวกันของแต่ละส่วนของบทเพลงจะทำให้เกิดการเป็นหนึ่งขึ้นมา สิ่งที่ทำให้ความเป็นหนึ่งเด่นชัดก็คือ การปรากฏตัวของแนวทำนองหลักในแต่ละช่วงของบทเพลง ซึ่งอาจจะสลับด้วยแนวทำนองอื่น ๆ ด้วยก็ได้

3. การเปลี่ยนแปลง (Variation) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปของแนวความคิดหลักในบทเพลง ซึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงแนวทำนองหลัก การที่แนวทำนองหลักจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ก็เพื่อให้เกิดความหลากหลายซึ่งส่งผลทำให้ดนตรีที่รับฟังนั้นไม่น่าเบื่อ โดยใช้หลักการเปลี่ยนแปลงปลีกย่อยขององค์ประกอบดนตรี เช่น การเปลี่ยนทำนอง การเปลี่ยนจังหวะ การเปลี่ยนความช้า เร็ว เป็นต้น

4. ความแตกต่าง (Contrast) ในทางดนตรียังมีการสร้างองทำนองที่มีความแตกต่างจากแนวทำนองเดิม เพื่อสร้างความหลากหลายของบทเพลง โดยมีหลายลักษณะ ดังนี้

- 4.1 ความแตกต่างของทำนอง
- 4.2 ความแตกต่างของบันไดเสียง
- 4.3 ความแตกต่างของความช้า เร็ว

องค์ประกอบของดนตรีไทย

องค์ประกอบของดนตรีไทย มี 3 องค์ประกอบ คือ

1. จังหวะ

จังหวะ หมายถึง ระยะเวลาที่สม่ำเสมอ เช่น หัวใจเต้นเป็นจังหวะ หายใจเข้าออกเป็นจังหวะ โอกาสอันควร ในทางดนตรีหมายถึงระยะที่กำหนดไว้เป็นตอนๆ เช่น จังหวะช้า จังหวะปานกลาง จังหวะเร็ว จังหวะเป็นตัวควบคุมการแสดงออกของความรู้สึก

ตัวอย่างการแสดงออกและความเข้าใจในเรื่องของจังหวัดจากเกร็ดวิชาตลก

เกร็ดวิชาตลก ว่าด้วย การทำเกินประมาณ

ในอดีตกาล ครั้งพระเจ้าพรหมทัตเสวยราชสมบัติอยู่ในกรุงพาราณสี พระโพธิสัตว์เกิดในตระกูลคนตีกลอง อยู่ ณ บ้านตำบลหนึ่ง. พระโพธิสัตว์ฟังข่าวว่า ในกรุงพาราณสี มีงานเอ็กเกริก ก็คิดว่า เราจักนำกลองไปตี ใกล้บริเวณที่เขาميمหรสพ หาทรัพย์ แล้วพาลูกชายไปในกรุงพาราณสี นั้น ตีกลองได้ทรัพย์จำนวนมาก นำทรัพย์ไปบ้านของตน ผ่านดงโจร ก็ห้ามลูกชายผู้ตีกลองไม่หยุดหย่อนว่า ลูกเอ๊ย เจ้าอย่าตีกลองไม่หยุดระยะ จงตีเป็นระยะๆ เหมือนเขาตีกลอง เวลาคนใหญ่โตเดินทาง.

ลูกชาย แม้จะถูกบิดาห้ามปราม กลับพูดว่า ฉันทจักไล่พวกโจรให้หนีไป ด้วยเสียงกลองให้จงได้ แล้วก็ตีกระหน่ำไม่หยุดระยะเลย. พวกโจรฟังเสียงกลองครั้งแรกทีเดียว คิดว่า จังหวัดเหมือนกลองคนใหญ่โต พากันหนีไป ครั้นฟังเสียงติดๆ กันเกินไป ก็พูดกันว่า ต้องไม่ใช่กลองคนใหญ่โต หวนกลับมาซุ่มดู เห็นคนสองคนเท่านั้น ก็รุมทุบแย่งเอาทรัพย์ไป.

พระโพธิสัตว์กล่าวว่า เจ้าตีกลองกระหน่ำเป็นเสียงเดียว เป็นเหตุทำให้ทรัพย์ที่เราหามาได้โดยเหนื่อยยาก สูญหายหมด.

แล้วกล่าวคานี้ ความว่า :-

เมื่อจะตีก็ฟังตีเถิด แต่อย่าตีเกินประมาณ เพราะการตีเกินประมาณ เป็นการชั่วช้าของเรา ทรัพย์ที่ได้มาตั้งร้อย เพราะการตีกลอง ได้ฉิบหายไป เพราะเจ้าตีกลองเกินประมาณฯ

ในการศึกษาดนตรีไทย นักศึกษาต้องเรียนรู้จังหวัดพื้นฐาน 3 อย่าง คือ จังหวัดฉิ่ง จังหวัดกลอง และจังหวัด-ลีลาของทำนองเพลง

2. ทำนอง

ทำนอง หมายถึง ระเบียบ ลำนำ บท แบบอย่าง ระเบียบของการร้อง เช่น บรรเลงเพลง สวดบทกลอนต่าง ๆ ความหมายในทางดนตรี คือการบอกเล่าเรื่องราว - อารมณ์ อันได้แก่ ความสุข ความทุกข์ ความหวานซึ่งดื่มด่ำ ความเศร้าโศกเสียใจ ความเรียบง่ายอ่อนคลาย ความศักดิ์สิทธิ์ หรือการขับกล่อมเพื่อความสงบ

ผู้ให้กำเนิดทำนอง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ นักร้อง และนักดนตรี (รวมถึงผู้ประพันธ์ทำนอง)

3.เครื่องดนตรีไทย

เครื่องดนตรีไทยแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเครื่องดีด กลุ่มเครื่องสี กลุ่มเครื่องตี และกลุ่มเครื่องเป่า ซึ่งทั้งหมดนี้ เครื่องตีมีมากที่สุด แลนอกจากจะมีมากแล้ว ยังแบ่งเป็นกลุ่มย่อยออกไปได้อีกหลายอย่าง เช่น เครื่องตีที่ทำด้วยไม้ เครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ แลเครื่องตีที่ขึงหุ้มด้วยหนังสัตว์ เครื่องดนตรีที่ไทยเราใช้ทุกวันนี้ เป็นของไทยทำ ไทยใช้ แม้ว่าบางชิ้นจะกำเนิดมาจากต่างประเทศ และไทยเรายอมรับมาใช้ร่วมบรรเลงกับเครื่องดนตรีของเราก็มีอยู่บ้าง และเราก็ตั้งชื่อบอกที่มาของเครื่องดนตรีนั้น ๆ ไว้เรียบร้อย อาทิ กลองแขก ปี่ชวา และกลองมะลายู

3.1 กลุ่มเครื่องดีด

ภาพที่ 93 กระจับปี่

ที่มา : <http://www.stampsac.com/product/92/แสตมป์เครื่องดนตรีไทย>

เครื่องดีด คือเครื่องดนตรีที่ใช้สายขึงให้ตึง แล้วใช้วิธีดีดสายให้เกิดเสียง สายที่ขึงนั้น หากเป็นเครื่องดนตรีโบราณ จะมีสายเพียงหนึ่งหรือสองเส้นเท่านั้น ต่อมาเราก็พัฒนาขึ้นให้มีหลายสาย ตัวอย่างของเครื่องดีดได้แก่ พิณน้ำเต้า ซึ่ง กระจับปี่ และจะเข้ ทุกวันนี้เราใช้จะเข้เป็นเครื่องดีดที่นิยมแพร่หลายที่สุด ส่วนกระจับปี่นั้น เคยนิยมเล่นกันมาแต่โบราณจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 แต่ต่อมาได้เลิกราไป จนถึงปัจจุบันนี้เริ่มมีผู้นำมาเล่นกันบ้าง แต่ก็หาฟังได้ยากเต็มที่

3.2 กลุ่มเครื่องสี

ภาพที่ 94 ซอสามสาย

ที่มา : <http://www.stampsac.com/product/92/แสตมป์เครื่องดนตรีไทย>

เครื่องสีของไทยเรามีไม่มากนัก มีนิยมมากที่สุดคือ ซอด้วง ซออู้ และซอสามสาย เพียงสามอย่างนี้ นอกนั้นก็ยังมีเครื่องสีพื้นเมือง เช่น สะล้อ เป็นต้น

3.3 กลุ่มเครื่องตี

ภาพที่ 95 โตน-รำมะนา

ที่มา : <http://www.stampsac.com/product/92/แสตมป์เครื่องดนตรีไทย>

เครื่องตี เราแบ่งเครื่องดนตรีไทยที่เป็นเครื่องตีออกได้เป็น 3 กลุ่มด้วยกัน คือ

1. เครื่องตีที่ทำด้วยไม้ ได้แก่ ระนาดเอก ระนาดทุ้ม กรับเสภา
2. เครื่องตีที่ทำด้วยโลหะ ได้แก่ ช้องทุกชนิด ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก มโหระทึก
3. เครื่องหนัง ได้แก่ กลองทุกประเภท เช่น กลองทัด กลองตะโพน กลองแขก กลองสองหน้า เปิงมาง กลองจิ้ง กลองมะลายุ กลองชนะ กลองแอร์ กลองยาว โตน รำมะนา และกลองชาตรี ฯ

3.4 กลุ่มเครื่องเป่า

ภาพที่ 96 ขลุ่ยเพียงออ

ที่มา : <http://www.stampsac.com/product/92/แสตมป์เครื่องดนตรีไทย>

เครื่องดนตรีของไทยที่ใช้ลมเป่านั้นมีอยู่ด้วยกันหลายอย่าง ที่นิยมในวงดนตรีไทยก็ได้แก่ ปี่ และขลุ่ย ซึ่งทั้งสองอย่างยังแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ออกไปอีก นอกจากนี้ก็มีเครื่องดนตรีพื้นเมือง เช่น แคน ปี่ซอ ปี่อ้อ บางชนิดเราได้มาจากเพื่อนบ้านของเรา เช่น ปี่มอญ ปี่ชวา ฯ

เทคนิคการเป่าปี่ของไทยนั้น ไม่มีใครเหมือน เราเป่าปี่ได้ทน กินเวลานานแสนนานโดยไม่เหนื่อย เพราะเรามีวิธีการระบายลมที่แยบยลที่สุด กล่าวคือ ในขณะที่เป่าลมออกไปนั้น นักเป่าปี่จะใช้ช่องจมูกดูดลมเข้าไปเก็บไว้สำรอง เสียงที่เป่าออกไปจึงไม่ขาดเพราะการหยุดหายใจเข้า เทคนิคข้อนี้ไม่มีชาติใดเหมือน

ปี่นั้นมีอยู่ด้วยกันหลายประเภท ที่เป็นของไทยแท้ ๆ ก็มี ปี่นอก(มีขนาดสั้นและเสียงแหลม) ปี่ใน (มีขนาดยาวและเสียงต่ำกว่าปี่นอก) นอกจากนี้ก็มีปี่ฉวน ซึ่งไทยทำโดยเล่าว่าได้แบบมาจากอินเดีย นอกจากนี้ก็มีปี่ชวาและปี่มอญที่เราได้มาจากเพื่อนบ้าน และยังมีปี่ซอ ปี่อ้อ ที่ใช้ในการบรรเลงเพลงพื้นเมืองอีกด้วย

ขลุ่ยนั้นโดยทั่วไปเรามักจะนึกว่ามีอย่างเดียว แท้จริงเรามีขลุ่ยถึง 3 ประเภท คือขนาดเล็กสุดมีเสียงสูงกว่า เราเรียกว่าขลุ่ยหลีบ ที่เป็นขนาดกลางเสียงทุ้มลงมาหน่อยก็คือขลุ่ยที่นิยมใช้เป็นประจำในวงดนตรีไทย เรียกชื่อว่าขลุ่ยเพียงออ และที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เราเรียกว่าขลุ่ยอู้

วงดนตรีไทย

การประสมวงดนตรีไทย เมื่อได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องดนตรีไทยทั้ง 4 กลุ่มคือ เครื่องตี เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่ามาแล้วนั้น ต่อไปจะเป็นเรื่องการประสมเครื่องดนตรีต่าง ๆ ให้เกิดเป็นวงดนตรีขึ้น ได้มีท่านผู้เชี่ยวชาญดนตรีไทยหลายท่านแบ่งประเภทของวงดนตรีไทยออกเป็นหลายกลุ่มแตกต่างกัน ๆ แลในบทนี้ จะขอกล่าวแต่เพียงให้เป็นที่พื้นฐานเบื้องต้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจง่ายและรวดเร็วเป็นสำคัญ

วงดนตรีโดยทั่วไปแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญอย่างน้อยที่สุดสองกลุ่ม คือ กลุ่มดำเนินทำนอง และกลุ่มที่ควบคุมจังหวะ หากวงดนตรีนั้นขยายขนาดขึ้น กลุ่มที่ดำเนินทำนองจะต้องแบ่งหน้าที่ออกไปเป็นกลุ่มย่อย แล้วแต่ว่าจะใช้บรรเลงเพลงในลักษณะใด กลุ่มย่อยแรกอาจจะดำเนินทำนองไปข้างหน้า แล้วกลุ่มย่อยที่สองจะดำเนินทำนองสอดคล้องแบบล้อทำนองตามหลังก็ได้ หรือจะเคล้าคลอเสียงผูกพันไปก็ได้ เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิธีการบรรเลงเป็นสำคัญ

แต่เดิมนั้น เราก็คงเล่นดนตรีคนเดียวก่อน แล้วเพิ่มผู้บรรเลงขึ้นเป็นหลาย ๆ คน ดังนั้น ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า ในคำบรรยายต่อไปนี้ ขนาดของวงดนตรีจะโตขึ้นเรื่อย ๆ

วงดนตรีไทยที่เล็กที่สุด เห็นจะได้แก่วงซบไม้ ซึ่งใช้ผู้บรรเลง 3 คน คือซอสามสายคนหนึ่ง ไกวบัณฑิตคนหนึ่ง และคนขับร้องอีกคนหนึ่ง การเล่นดนตรีเพียงสองคนไม่น่าจะเรียกว่าเป็นวงดนตรี เพราะตั้งเป็นวงไม่ได้ แต่ถ้ามี 3 คนขึ้นไป ก็เห็นจะพอตั้งเป็นวงได้

ภาพที่ 97 วงซบไม้

ที่มา : <https://www.youtube.com/watch?v=QuZ8ln3tzbc>

ครั้งถึงสมัยอยุธยา เราก็อขยายขนาดวงขึ้นเป็น 4 คน แล้วเพิ่มขึ้นเป็น 5 เป็น 6 คน ตามลำดับ เกิดเป็นวงที่เรียกว่ามโหรีเครื่องสี่ ปี่พาทย์เครื่องห้า และมโหรีเครื่องหก เป็นอาทิ มาถึงตอนนี้ ก็เห็นได้ว่า มีชื่อวงดนตรีเกิดขึ้น 3 ชื่อ คือ วงซบไม้ วงมโหรี และวงปี่พาทย์ ต่อมาเมื่อมีผู้นำเครื่องดนตรีที่ใช้สายหลาย ๆ ชิ้นด้วยกันมาประสมวงกันเข้า ก็เลยเกิดเป็นวงดนตรีประเภทที่ 4 ขึ้นมาอีกวงหนึ่ง ซึ่งเราเรียกว่า วงเครื่องสาย

ภาพที่ 98 วงมโหรีเครื่องสี่

ที่มา : https://hs2kvo.blogspot.com/2014/08/blog-post_12.html

สรุปแล้ววงดนตรีไทยของเรา ที่เห็นกันอยู่เสมอ ๆ ทุกวันนี้ก็มีอยู่ด้วยกัน 4 ประเภท คือ

1. วงขับไม้ ปัจจุบันก็หาดูยากเต็มที นอกจากงานในพระราชพิธีของหลวง
2. วงปี่พาทย์ ปัจจุบันใช้มาก และยิ่งแตกแยกออกเป็นแบบต่าง ๆ อีกมากมายหลายแบบ
3. วงเครื่องสาย ชื่อวงก็บ่งชัดอยู่แล้วว่าใช้เครื่องสาย แต่อาจมีเครื่องอื่นผสมเข้าไปอีกก็ได้
4. วงมโหรี ได้แก่วงมโหรีเครื่องสี่ วงมโหรีเครื่องหก ปัจจุบันเครื่องดนตรีบางอย่างในวงมโหรีได้ขาดผู้สืบทอด เช่น กระจับปี่ จึงอนุโลมนำเครื่องดนตรีที่มีกระสวนทำนองคล้ายกันมาทดแทนกันได้ เช่น ใช้จะเข้แทน เป็นต้น

ภาพที่ 99 วงปี่พาทย์

ที่มา : <http://staffzone.amnuaysilpa.ac.th/pinprat2.htm>

สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในวงดนตรีทั้งสี่ประเภทข้างต้นนั้นก็คือเครื่องประกอบจังหวะ อันได้แก่ ฉิ่ง กลอง หรืออาจจะมีชิ้นอื่น ๆ เข้าไปร่วมอีกก็ได้ เช่น กรับ ฉาบ โหม่ง ฯลฯ อันจัดได้ว่า เป็นเครื่องประกอบจังหวะ

เหนือไปจากวงดนตรีหลัก 4 ประเภทที่กล่าวมาแล้วนั้น ก็ยังมีวงอื่นอีกบางประเภท อาทิวงเครื่องกลองแขก เช่น วงปี่กลองที่ใช้ในการต่อสู้ป้องกันตัว หรือในงานศพเวลาประชุมเพลิง และวงดนตรีบางประเภท เช่น วงอังกฤษลูก เป็นต้น

ภาพที่ 100 วงอังกฤษลูก

ที่มา : http://watkhaowiset.ac.th/gallery-detail_37091_1

ดนตรีกับชีวิตประจำวัน

ในทุกวันทุกขณะที่ชีวิตมนุษย์กำลังดำเนินไปนั้น จะมีเสียงต่าง ๆ เข้ามากระทบโสตประสาทอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา การที่มนุษย์จะได้ยินหรือไม่นั้นก็ขึ้นอยู่กับผู้ฟังที่สนใจที่จะฟังหรือไม่ฟัง และอีกส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับเสียงนั้น ๆ ว่าดังพอที่จะทำให้มนุษย์ได้ยินหรือไม่ ถ้ามนุษย์ตั้งใจฟังเสียงที่มากระทบโสตประสาทของตนมนุษย์ผู้นั้นก็จะรู้สึกได้เองว่าเสียงทั้งหลายที่ได้ยินอยู่นั้นมีทั้งที่นำฟังและที่ไม่นำฟัง ซึ่งความนำฟังหรือไม่นำฟังก็ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเสียงเป็นส่วนสำคัญอันดับแรก ส่วนที่สองขึ้นอยู่กับสภาวะทางจิตใจของอารมณ์ และส่วนสุดท้ายก็คือ สภาพร่างกายของมนุษย์เองรวมกัน เสียงของดนตรีจัดได้ว่าเป็นเสียงที่นำฟังสำหรับมนุษย์ เพราะมนุษย์ได้เพียรพยายามสร้างเสียงดนตรีมาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์แล้ว ทั้งโดยการใช้เสียงของตนเองร้อง และโดยการใช้เครื่องมือในลักษณะต่าง ๆ เป็นสื่อสำหรับสร้างเสียงดนตรีที่ฟังประสงค์สำหรับตน

ดังนั้นดนตรีจึงเป็นพัฒนาการของเสียงทั่ว ๆ ไปที่มีอยู่โดยรอบ ให้กลายเป็นเสียงที่มีระเบียบและงดงามขึ้น วิวัฒนาการของวิถีชีวิตมนุษย์จะมีผลต่อวิวัฒนาการทางดนตรีด้วยเช่นกัน ดูได้จากกรณีที่มนุษย์เจริญจนกลายเป็นสัตว์สังคมที่มีข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ดนตรีก็จะเข้ามามีบทบาทต่อมนุษย์ตามเงื่อนไขของสังคมนั้น ๆ ด้วย

การศึกษาอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาอันยาวนานในด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และดนตรีชาติพันธุ์วิทยา ทำให้ทราบว่า วัฒนธรรมอันหลากหลายของมนุษย์ชาติเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในโลกนี้มีส่วนทำให้ดนตรีเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ในทุกขั้นตอนและทุกกิจกรรมของชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย

เมื่อเริ่มเกิดมาเป็นทารก มนุษย์จะได้ยินเพลงแห่งล่อมจากมารดาหรือญาติผู้ใหญ่ผู้ที่เลี้ยงดูทารก เพลงแห่งล่อมเด็กในวัยทารกจึงเป็นประสบการณ์ทางดนตรีรุ่นแรก ๆ ของมนุษย์ เพลงกล่อมเด็กไม่ว่าจะเป็นของชนชาติใดภาคใดก็ตาม มักจะมีลีลาจังหวะที่ค่อนข้างช้าเนิบนาบ ทำนองก็จะดำเนินไปในแนวอนเรียบง่ายไม่กระโดดข้ามขั้นในระยะไกล ลักษณะของเพลงกล่อมเด็กเช่นนี้จึงทำให้ทารกที่ได้ยินได้ฟังมีสมาธิ สงบ นิ่ง ซึ่งก็จะช่วยให้ทารกหลับได้โดยไมยาก นอกจากนี้แล้วเสียงร้องเพลงแห่งล่อมก็เป็นเสียงที่ทารกคุ้นเคยและจดจำได้ดีอยู่แล้ว ย่อมก่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจและรู้สึกปลอดภัย การร้องเพลงกล่อมเด็กจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ที่ผู้ใหญ่ผู้สูงอายุ กระทำต่อผู้เยาว์เป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อ ๆ ไป เพลงกล่อมเด็กของชาวบ้านมักจะมีเสียงเรียบง่าย และมีลักษณะเฉพาะตัว จะมีความแตกต่างกันระหว่างชุมชนหนึ่งไปสู่อีกชุมชนหนึ่ง ในส่วนของชั้นสูง เช่น ชั้นชนปกครองนั้น เพลงกล่อมพระบรรทมสำหรับพระโอรสพระธิดาของกษัตริย์จะมีความไพเราะประณีตมากยิ่งขึ้น

เมื่อผ่านพ้นจากวัยทารกมาเป็นวัยเด็กเล็กก่อนวัยเรียน เพลงสำหรับเด็กในวัยนี้จะเป็นสื่อแห่งการขัดเกลาทางสังคมร่วมกับกิจกรรมอื่น ๆ โดยจะเป็นเพลงจำพวกเพลงสั้น ๆ ง่าย ๆ องค์กรประกอบทางดนตรีก็จะไม่ซับซ้อนไม่ยุ่งยาก เนื้อหาหรือคำร้องของเพลงมักจะหลากหลายครอบคลุมเรื่องราวขององค์ความรู้และคุณธรรมที่จะต้องปลูกฝังจิตสำนึกในความรักของบุพการี และบางเพลงจะให้ความสนุกสนานด้วยอารมณ์ขัน ไม่ว่าจะป็นเนื้อหาใดเรื่องใดเพลงเด็กก่อนวัยเรียนส่วนมากมักจะส่งเสริมทางด้านการใช้จินตนาการมากบ้างน้อยบ้างตามความเหมาะสม

เมื่อถึงวัยเรียน โรงเรียนที่มองเห็นความสำคัญของดนตรีจะเริ่มให้ความรู้ด้านดนตรีแก่เด็กในระดับชั้นอนุบาล ในวัยระดับชั้นประถมศึกษาอย่างจริงจัง โดยจะทำการสอนบทเพลงที่มีความเหมาะสมกับระดับของเด็กในวัยเรียน ในวัยนี้จะได้รู้จักการฟังเพลงฟังดนตรีเป็นตั้งแต่ในวัยนี้ เพราะดนตรีสำหรับเด็กในวัยนี้จะมีความหลากหลายครอบคลุมตั้งแต่ทำนองเสนาะของบทสวดมนต์ ทำนองเสนาะของคำร้องกรองประเภทต่าง ๆ รวมไปถึงเพลงพื้นเมืองในชาติของตน แม้แต่ในชุมชนที่ยังไม่มีระบบโรงเรียนดนตรี ก็ยังมีบทบาทในการสอนสังฆาสิกข์ของสังคมนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี เช่น ชนเผ่าอินเดียแดงบางเผ่าชน ซึ่งผู้หญิงจะใช้ชื่อของพี่ชายหรือชื่อของน้องชายตนเองนำไปตั้งชื่อให้ลูกชายที่เกิดใหม่ของตน และผู้เป็นแม่จะสอนให้ลูกชายร้องเพลงเพื่อแนะนำตนเองให้ลุงหรืออาของตนได้รู้จักเมื่อเติบโตถึงวัยอันสมควร ซึ่งบทเพลงดังกล่าวนี้จะเป็นเสมือนสื่อแห่งการเชื่อมโยงระบบเครือญาติภายในสังคมของชนเผ่า

เมื่อถึงวัยที่ย่างเข้าสู่วัยรุ่น สังคมบางสังคมจะมีพิธีต่าง ๆ เช่น การโกนจุก การทำสูหนัดหรือการเดินระบบของเด็กวัยรุ่น พิธีกรรมเหล่านี้อาจเรียกด้วยคำกลาง ๆ ว่า พิธีกรรมแรกรุ่น เหตุผลก็คือเพื่อให้ใกล้เคียงกับคำว่า “Initiation Rite” ในภาษาอังกฤษ บางเผ่าชน เช่น เผ่าเวนดา (Venda) ในแอฟริกาใต้ จะให้ความสำคัญต่อพิธีกรรมนี้เป็นอย่างมาก และดนตรีก็จะเป็นกิจกรรมหลักของพิธีกรรมแรกรุ่นดังกล่าวอย่างจริงจัง ชนชาวไทยผู้ซึ่งเป็นพุทธ จะมีการบวชอันเป็นประเพณีที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ การบรรพชาสามเณร และการอุปสมบทพระภิกษุในหลายท้องถิ่นจะนิยมทำการเรียกขวัญวิญญาณ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพิธีบวช ท่วงทำนองที่ใช้กับคำเรียกขวัญวิญญาณจะเป็นเพลงขับประเภทบทสวด (Chant) ในสังคมของชายไทยใหญ่ การบรรพชาสามเณรหรือปอยสา่งลอง ตามภาษาไทยใหญ่นั้น จะเป็นประเพณีที่ให้นดนตรีมีบทบาทเป็นอย่างมากในพิธีกรรมคือ มีการขับร้อง (มีเฮ็ดความ) มีกลองมอชิง และมีกลองกันยาว ใช้ในช่วงเวลาต่าง ๆ กันของพิธีการปอยสา่งลอง

ในวัยหนุ่มสาว มนุษย์จะมีความสนใจในการเลือกคู่ครอง เพื่อก่อสร้างครอบครัวของตน ในขบวนการเลือกคู่ของมนุษย์จะมีการเกี้ยวพาราสีอยู่ด้วย ซึ่งวิธีของการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาวจะมีความแตกต่างกันออกไปตามเผ่าพันธุ์ โดยจะมีฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายแสดงออกก่อนและอีก

ฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายรับ หรือไม่ก็แสดงออกได้อย่างตัดเทียมกันทั้งสองฝ่าย การเกี่ยวพาราสีของบางเผ่าชนจะมีการใช้คำที่เป็นปริศนาหรือคำพังเพยที่มีความหมายของการสื่อความรัก คำปริศนาหรือคำพังเพยจำพวกนี้มักจะมีทำนองเสนอแนะและมีลีลาจังหวะที่สามารถทำให้เป็นดนตรีขับร้องได้

นอกเหนือจากการขับร้องบทเพลงเครื่องดนตรีก็มักจะถูกนำมาใช้เป็นสื่อบอกความรักดังเช่น ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จะมีเครื่องดนตรีที่มีบทบาทเป็นสื่อแห่งความรักเป็นอย่างมากคือ จิ้งหรีด (Jew's Harp) ซึ่งชาวไทยภูเขาหลายเผ่ายังคงใช้เครื่องดนตรีนี้อยู่จนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีประเภทขลุ่ย เช่น ขลุ่ยจุมุก (Nose Flute) ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายตามเกาะต่าง ๆ ของประเทศอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ปาปัวนิวกินี เป็นต้น ในแถบยุโรปใต้เครื่องดนตรีประเภทกีตาร์และแมนโดลินจะมีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการบรรเลงดนตรียามค่ำ (Serenada) ของชายหนุ่มผู้ซึ่งมาเยือนและเล่นบรรเลงอยู่ใต้หน้าต่างห้องของหญิงสาวที่ตนหลงรัก ส่วนในประเทศไทยเพลงพื้นบ้านจำนวนมากมักจะเป็นเพลงเกี่ยวพาราสีโดยเนื้อหา เช่น เพลงเรือ ลำตัด ลำ ขับ จ้อย และซอ เป็นต้น

ในประเพณีของการแต่งงาน จะเป็นอีกโอกาสหนึ่งที่เรามักจะพบเห็นว่ามีดนตรีเป็นส่วนร่วมในพิธีกรรม เช่น มีดนตรีในขบวนแห่ขันหมาก คำอวยพรแต่คู่สมรสซึ่งมีทำนองของการขับลำนำ เพื่ออบรมสั่งสอนคู่สมรส และการใช้ดนตรีกล่อมหอนหลังจากการส่งตัวคู่สมรสเข้าเรือนหอ เป็นต้น ปัจจุบันนี้เรามักจะพบเห็นดนตรีในงานเลี้ยงฉลองสมรสเสมอ ซึ่งดนตรีในงานลักษณะนี้แม้ว่าจะไม่ได้มีบทบาทในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของพิธีการ แต่ก็ยังถือได้ว่ามีส่วนร่วมอย่างน้อยที่สุดก็นับได้ว่าอยู่ในฐานะเป็นมหรสพหรือเป็นสิ่งแวดล้อมอันเป็นส่วนหนึ่งของงานแต่งงาน

การทำงานเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับวิถีชีวิตมนุษย์ การทำงานที่จะต้องใช้แรงงานของคนจำนวนหลาย ๆ คนช่วยกันทำงาน ดนตรีก็จะเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการทำงานนั้น ๆ ด้วยบทเพลงประเภทนี้เรียกว่า เพลงทำงาน (Work Song) ซึ่งพบว่ามีอยู่ทั่วทุกมุมโลก ตัวอย่างที่อยู่ใกล้ ๆ ตัวเรา ได้แก่ เพลงคนลากซุง ที่มีสร้อยว่า “ฮุย เล ฮุย ฮุย เฮลละวา” เพลงพายเรือ ที่มีลูกคู่ร้องรับว่า “ฮ้า ฮั ฮั๊บ ฮั๊บ” เป็นต้น คำประเภทนี้จะพบในเพลงทำงานทั่ว ๆ ไป นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังมีตัวอย่างอื่น ๆ อีก เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงสงฟาง เพลงปั่นด้าย เพลงเต้นกำรำเคียว เพลงดำข้าว เป็นต้น

การศึกษาทางด้านจิตวิทยาดนตรีที่ดำเนินมาแล้วหลายทศวรรษ ได้มีข้อมูลเพิ่มเติมมาเป็นลำดับจนสามารถกล่าวได้ว่า จังหวะของการหลั่งน้ำย่อยอาหารจะดำเนินไปด้วยดีเมื่อมีเสียงดนตรีประกอบ และดนตรีดังกล่าวควรเป็นดนตรีที่มีลีลาจังหวะใกล้เคียงกัน ซึ่งได้แก่ ดนตรีบรรเลง (Instrumental Music) ประเภทดนตรีคลาสสิกเบา ๆ (Light Classics) ที่ฟังสบาย ๆ

ความรู้ดังกล่าวนี้ได้นำมาใช้เป็นประโยชน์ในการจัดดนตรีระหว่างการรักษาอาหารสำหรับผู้พักฟื้นจากอาการป่วยไข้ ซึ่งเสียงเพลงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้ป่วยพักฟื้นมีความรู้สึกเจริญอาหารขึ้น

นอกจากความสัมพันธ์ของดนตรีที่มีต่อการหลั่งน้ำย่อยดังกล่าวมาแล้ว ดนตรียังมีคุณประโยชน์ในด้านการบำบัดอาการป่วยไข้ของมนุษย์อีกด้วย ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ในปัจจุบันได้ยอมรับแล้วว่า การรักษาผู้ป่วยด้วยดนตรีตามแบบของพอมดหมอผีที่ได้กระทำกันในสังคมบรรพกาลที่ผ่านมาแล้วนั้น แม้จะไม่ใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ แต่ก็มีใช้เรื่องไร้สาระเลื่อนลอยแต่ประการใด การรักษาคนไข้แบบดั้งเดิมเป็นความเชื่อในอำนาจของดนตรีกับอำนาจที่เหนืออำนาจมนุษย์เป็นหลักแต่การใช้ดนตรีรักษาคนไข้ในโรงพยาบาลที่ทันสมัย ที่อาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ความรู้เกี่ยวกับคุณประโยชน์ของดนตรีในด้านของการบำบัดรักษานี้เป็นสาขาวิชาหนึ่งที่สามารถศึกษาถึงระดับปริญญาได้สาขาวิชาดังกล่าวคือ สาขาวิชาดนตรีบำบัด (Music Therapy) ซึ่งมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ทำการเปิดสอนมาเป็นเวลานานแล้ว

ในท้ายที่สุดเมื่อหมดอายุขัย ดนตรียังคงมีบทบาทในงานศพ ซึ่งเป็นงานที่ผู้เสียชีวิตมิได้เป็นผู้ฟังหรือใช้ดนตรี ดนตรีในงานศพของบางเผ่าพันธุ์ใช้ดนตรีเฉพาะช่วงว่างของพิธีกรรม บางเผ่าพันธุ์ใช้ดนตรีในขบวนแห่ศพ บางที่ใช้ดนตรีในขณะฝังศพหรือเผาศพ ดังเช่น การเป่าแตรนอน การบรรเลงดนตรีขณะไฟกำลังรูกบนเชิงตะกอน บางที่ก็จะมีการใช้ดนตรีในหลาย ๆ ขั้นตอนของพิธีกรรม บางเผ่าพันธุ์มีบทขับร้องคร่ำครวญ ซึ่งหากเป็นงานศพของผู้มีฐานะทางสังคมสูง เช่น เป็นงานศพของชนชั้นปกครองก็จะมีนางร้องให้มาทำหน้าที่นี้ หลายเผ่าพันธุ์มีเพลงอาลัยแต่ผู้ล่วงลับ ซึ่งเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Lament และดนตรีสำหรับงานศพของบางชนชาติสามารถพัฒนาให้เป็นผลงานศิลปะชั้นสูงได้เป็นอย่างดี เช่น ในยุโรปกลาง และยุโรปตะวันตก จะมีดนตรีที่เรียกว่า Requiem ซึ่งได้กลายเป็นผลงานดนตรีที่มีชื่อเสียงของคีตกวีชั้นนำหลายท่าน เช่น โมซาร์ท และบราห์มส์ เป็นต้น

ประโยชน์ของดนตรีต่อสังคมมนุษย์

ดนตรีนั้นก่อกำเนิดมาพร้อม ๆ กับสังคมมนุษย์ ดังนั้นมนุษย์จึงได้นำเอาดนตรีมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ประโยชน์ของดนตรีที่มนุษย์นำมาใช้สรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการศึกษา นำเสียงดนตรีมาใช้ประกอบในการสอนแบบสร้างสรรค์ทางศิลปะผลปรากฏว่าเสียงดนตรี สามารถส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ เสริมสร้างความคิดจินตนาการ ช่วย

กระตุ้นให้มีการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ระหว่างประสาทหู กล้ามเนื้อมือ ให้สอดคล้องกับการใช้ความคิด ทำให้หายเหนื่อย และผ่อนคลายความตึงเครียด

หลักการดังกล่าวนี้มีใช้มาตั้งแต่สมัยกรีก ในยุคเฮลเลนิสติก(Hellinistic Period 440-330 B.C) ประชากรกรีกได้พัฒนาหลักการของ อีธอส (Doctrine of ethos) ซึ่งเป็นความเชื่อในเรื่องของพลังแห่งสัจธรรมของดนตรี โดยกล่าวไว้ว่าพลัง ของดนตรีมีผลเกี่ยวข้องกับการแสดงออกถึงความชื่นชอบหรือความขัดแย้ง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ดนตรีเกี่ยวข้องกับความดีและความชั่วร้าย ในหนังสือ Poetics นั้น อริสโตเติล (Aristotle) ได้อธิบายว่าดนตรีมีอำนาจเหนือจิตใจมนุษย์ เขา กล่าวว่าดนตรีเลียนแบบอารมณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ ฉะนั้นเมื่อมนุษย์ได้ยินดนตรีซึ่งเลียนแบบอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง ก็จะเกิดมีความรู้สึกคล้อยตามไป ถ้าได้ยินดนตรีที่กระตุ้นอารมณ์ที่ทำให้จิตใจต่ำบ่อย ๆ เข้าก็ทำให้เขาพลอยมีจิตใจต่ำไปด้วย ตรงกันข้ามถ้ามีโอกาสได้ฟังดนตรีที่ช่วยยกระดับจิตใจ ก็จะทำให้ผู้นั้นเป็นคนที่มีจิตใจสูง ดังนั้นเพลโตและอริสโตเติล จึงมีความคิดเห็นตรงกันในข้อที่ว่าหลักสูตรการศึกษาควรประกอบด้วยวิชากีฬาและดนตรีที่ถูกต้อง เพื่อเป็นการฝึกทั้งร่างกายและจิตใจ เพลโต สอนว่า “การเรียนดนตรีอย่างเดียวยังทำให้อ่อนแอและเป็นคนมีปัญหา การเรียนกีฬาอย่างเดียวยังทำให้เป็นคนที่มีอารมณ์ก้าวร้าวและไม่ฉลาด ” ยิ่งกว่านั้นเพลโตยังได้กำหนดไว้ว่า “ ดนตรีที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาไม่ควรมีลีลาที่ทำให้อารมณ์อ่อนไหว ควรใช้ทำนองที่มีลีลาดีเรียน(Dorian) และฟรีเจียน (Phrygian)” บันไดเสียงทั้งสองข้างต้นทำให้เกิดอารมณ์กล้าหาญและสุขภาพเรียบร้อย เพลโตยังเคยกล่าวไว้ว่า “ จะให้ใครเป็นผู้เขียนกฎหมายก็แล้วแต่ ขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นผู้แต่งเพลงประจำชาติก็แล้วกัน”

2. ด้านการแพทย์ ใช้เสียงดนตรีกระตุ้นทารกในครรภ์มารดา ผลปรากฏว่าเด็กมีปฏิกิริยาตอบรับกับเสียงเพลง ทั้งทางพฤติกรรมและร่างกายที่ดี เสียงเพลงที่นุ่มนวลจะทำให้เด็กมีอาการสงบเยือก ร่างกายเจริญเติบโตขึ้นและยังช่วยให้ระบบหายใจและระบบย่อยอาหารดีขึ้น

การนำเสียงดนตรีมาบำบัดรักษาผู้ป่วยปัญญาอ่อน โดยเฉพาะการใช้ดนตรีลดหรือบรรเทาความเจ็บปวดหลังการผ่าตัดของผู้ป่วยใน 48 ชั่วโมงแรก ผลปรากฏว่าช่วยให้ผู้ป่วยผ่อนคลายภาวะทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ดังที่ผู้ใช้นามปากกาว่า คุณทองจิ้น บ้านแจ้ง เขียนไว้ในเรื่อง แกะสะเก็ดคลาสสิก ในหนังสือ ชาวกรุง ฉบับที่ 5 พ.ศ.2522 ว่า “หมอชาวกรีกโบราณท่านหนึ่งชื่อว่า แอสคลีปิอุส(Asclepius) ได้ใช้ดนตรีบรรเลงให้ผู้ป่วยหลังการผ่าตัดแล้วฟังปรากฏว่าช่วยทุเลาอาการเจ็บปวดได้ดี”

3. ด้านสังคม มีการใช้จังหวะดนตรีมากำหนดควบคุมการทำงาน เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียง เช่นการพายเรือจ้างหะยก-ส่งของ เป็นต้น การใช้ดนตรีปลุกเร้าอารมณ์ให้เกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ เช่นเพลงปลุกใจ เพลงเชียร์ เป็นต้น

ใช้เสียงดนตรีเพื่อสร้างบรรยากาศในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ให้ดูศักดิ์สิทธิ์ เครื่องขริมนำเชือกถ้อย หรือสื่ออารมณ์ความรู้สึกที่ร่าเริง เบิกบาน สนุกสนาน ในงานเลี้ยงสังสรรค์ งานฉลองต่าง ๆ เป็นต้น

นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างงาน อาชีพ ให้กับบุคคลในสังคมอย่างมากมายทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น นักดนตรี นักร้อง ครูสอนดนตรี นักประพันธ์เพลง นักผลิตรายการคอนเสิร์ต นักดนตรีบำบัดผู้อำนวยการเพลงหรือวาทยากรนักเขียนทางดนตรี นักประดิษฐ์เครื่องดนตรี และผู้ซ่อมหรือปรับเสียงเครื่องดนตรี เป็นต้น

4. ด้านจิตวิทยา ใช้เสียงดนตรีปรับเปลี่ยนนิสัยก้าวร้าวของมนุษย์ รักษาโรคสมาธิสั้น โดยเฉพาะเด็กจะทำให้มีสมาธิมากขึ้น อ่อนโยนขึ้น โดยใช้หลักทฤษฎีอีธอส (Ethos) ของดนตรี ซึ่งเชื่อว่าดนตรีมีอำนาจในการที่จะเปลี่ยนนิสัยของ มนุษย์ จนกระทั่งในบางกรณีสามารถรักษาโรคให้หายได้ เพลโต (427 - 347 ปีก่อน ค.ศ.) เป็นนักปรัชญาชาวกรีกโบราณที่มีอิทธิพลอย่างสูงต่อแนวคิดตะวันตก เขาเป็นลูกศิษย์ของโสกราตีส เป็นอาจารย์ของอริสโตเติล ได้กล่าวไว้ว่า “จะให้ใครเป็นผู้เขียนกฎหมายก็แล้วแต่ ขอให้ข้าพเจ้าได้เป็นผู้แต่งเพลงประจำชาติก็แล้วกัน” มีนัยยะว่ากฎหมายเพียงแต่กำหนดขอบเขตความประพฤติของคนจากภายนอก แต่ดนตรีสามารถเข้าถึงจิตใจมนุษย์ และคุมนิสัยจากภายในได้ปัจจุบันมีนักดนตรีบำบัดผู้ซึ่งมีความสามารถฟื้นฟูและบำบัดรักษาความเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทำงานในด้านนี้

5. ด้านกีฬา ใช้ดนตรีประกอบกิจกรรมกีฬา เช่น ยิมนาสติกกิจกรรมเข้าจังหวะ การเต้นแอโรบิค เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ที่ใช้ดนตรีเป็นส่วนประกอบในการดำเนินการทั้งทางตรงและทางอ้อม อาจกล่าวได้ว่าดนตรีเป็นส่วนประกอบที่ขาดเสียมิได้ในกิจกรรมของสังคมมนุษย์

จากตัวอย่างที่ยกมาแล้วนั้น คงเพียงพอที่จะสรุปได้ว่า ดนตรีมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทุกเวลา ในทุกช่วงอายุ และดนตรีจะอยู่ในระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ของวิถีชีวิต บทบาทดังกล่าวจะเป็นบทบาททางด้านจิตวิญญาณ มนุษย์ในปัจจุบันมักตกอยู่ใต้อิทธิพลของความเจริญทางวัตถุมาก จนละเลยคุณค่า จิตวิญญาณของดนตรี และอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้สมาชิกของสังคมมนุษย์ในปัจจุบันไม่ทราบค่า โดยแท้ที่จริงแล้วดนตรีนั้นมีคุณค่ามากกว่าที่จะถูกกระทำเสมือนเป็นเพียงส่วนเกิน เป็นของแถมหรือเป็นเพียงสิ่งแวดล้อมทางไสตประสาทรรมตา ๆ เท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

คมสันต์ วงศ์วรรณ. (2551). **ดนตรีตะวันตก**. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 1
 ณรุทธ์ สุทธจิตต์. 2554. **สังคีตนิยม ความซาบซึ้งในดนตรีตะวันตก**. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่ 1.

ดนตรีไทยโรงเรียนอานวยศิลป์. (2554). **วงปี่พาทย์เสภา**. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก
<http://staffzone.amnuaysilpa.ac.th/pinprat2.htm>

บุญวิษณุ สัมมนา. (2557). **ดนตรีศึกษา 1**. สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก
https://hs2kvo.blogspot.com/2014/08/blog-post_12.html

โรงเรียนวัดเขาวิเศษ. (2555). **แข่งดนตรีไทยวงอังกะลุง งานศิลปหัตถกรรมนักเรียนภาคใต้**.
 ครั้งที่ 62 สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก [http://watkhaowiset.ac.th/gallery-](http://watkhaowiset.ac.th/gallery-detail_37091_1)
[detail_37091_1](http://watkhaowiset.ac.th/gallery-detail_37091_1)

แสตมป์เครื่องดนตรีไทย. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก
<http://www.stampsac.com/product/92/แสตมป์เครื่องดนตรีไทย>

تبอึهناء ٱفنพาٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱٱ. (๑). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก
<https://www.youtube.com/watch?v=QuZ8ln3tzbc>

Raising Hunter. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก [https://raisinghunter.com/](https://raisinghunter.com/2016/01/12/woodwindyour-wind-instrument-fall/)
[2016/01/12/woodwindyour-wind-instrument-fall/](https://raisinghunter.com/2016/01/12/woodwindyour-wind-instrument-fall/)

Sound of Science Research. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก
[http://margosianbphysics.blogspot.com/2015/05/sounds-of-science-](http://margosianbphysics.blogspot.com/2015/05/sounds-of-science-research.html)
[research.html](http://margosianbphysics.blogspot.com/2015/05/sounds-of-science-research.html)

บทที่ 4

ศิลปะการแสดง

ความหมายของศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดง เป็นรูปแบบของศิลปะชนิดหนึ่งที่สร้างความสุนทรีย์ให้เกิดในจิตใจมนุษย์ ถือเป็นศิลปะที่สามารถสัมผัสได้ทั้งจากการมองเห็นเพียงอย่างเดียว หรืออาจทั้งจากการมองเห็น และฟังพร้อมๆ กัน โดยมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย เช่น

สตไอส์ พันธุมโกมล (2524, 1) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปะการแสดงคือศิลปะที่เกิดขึ้นจากการนำ ภาพจากประสบการณ์และจินตนาการของมนุษย์มาผูกเป็นเรื่อง และจัดเสนอในรูปแบบของการแสดง โดยมีผู้แสดงเป็นผู้สื่อความหมายและเรื่องราวต่อผู้ชม

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม (2549) นิยามไว้ว่าสาขาศิลปะการแสดง (Performing Arts) หมายถึงศิลปะการแสดงละคร การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านประยุกต์

จากการประชุมวิชาการเรื่องการสร้างดัชนีบ่งชี้และเกณฑ์ประเมินคุณภาพด้านการทำงาน บำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.). (2547) ได้ให้ขอบเขตของศิลปะการแสดงว่ารวมหมายถึงดุริยางค์ไทย ดุริยางค์สากล นาฏศิลป์ไทย นาฏศิลป์สากล ละคร ภาพยนตร์ เป็นต้น

โครงสร้างศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดงเป็นการสื่อสาร แสดงออกโดยอาศัยตัวบุคคลเป็นเครื่องมือที่จะสื่อไปยังผู้ชมให้เกิดความพึงพอใจ ดังนั้นการที่จะทำให้ศิลปะการแสดงเป็นที่ยอมรับ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ ร่วมพิจารณา 3 ประการใหญ่ๆ คือ

- 1) ศิลปิน เป็นผู้ถ่ายทอดผลงานสู่สายตาผู้ชม ถือเป็นหัวใจสำคัญของการแสดง เป็นสิ่งที่ใกล้ชิดกับผู้ชมมากที่สุด ใช้การสื่อสารโดยอาศัย รูปร่าง หน้าตา ความรู้ ความชำนาญ ทักษะ ประสบการณ์ ตลอดจนความรับผิดชอบและพรสวรรค์ของศิลปินเป็นสำคัญ

2) ศิลปประดิษฐ์ เป็นจุดเริ่มต้นของงานการแสดง สิ่งที่อยู่ในศิลปประดิษฐ์มีขอบเขตที่กว้างขวางมาก รวมถึงความนึกคิด เรื่องราวในบทละครหรือเนื้อหาของระบำ รำ เต้น อารมณ์ความรู้สึก ลีลาการสร้างสรรค์เชื่อมต่อกำทำ การแปรแถว ดนตรี การเขียนบทละคร บทร้อง ทำนองเพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก แสง สี เสียง เป็นต้น

3) ผู้ชม คือผู้อุปถัมภ์งานศิลปะ เป็นผู้ที่ได้รับรู้คุณค่าการแสดง เพราะไม่ว่าศิลปะการแสดงจะสวยงามเพียงใดแต่หากขาดผู้อุปถัมภ์แล้วนั้น ผลงานก็ไร้คุณค่าและไร้ความหมาย นอกจากเป็นผู้รับชมแล้วยังเป็นผู้วิพากษ์วิจารณ์ผลงาน มีผลต่อการพัฒนางานให้ดีขึ้น ทำนุบำรุงหรือเปลี่ยนแปลงการแสดงได้

ประเภทของศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดงสามารถแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. ประเภทของศิลปะการแสดงที่ผูกเป็นเรื่องราว

ศิลปะการแสดงที่ผูกเป็นเรื่องราว เป็นการแสดงที่มีการผูกเรื่องราว อาจเป็นการแสดงชุดสั้นๆ หรือยาวๆ ก็ได้ การแสดงประเภทนี้จะมีความซับซ้อนขององค์ประกอบศิลปะหลายอย่าง ตัวอย่างศิลปะการแสดงประเภทนี้ได้แก่ โขน ศิลปะการละคร หุ่น หนังใหญ่ ภาพยนตร์ และบัลเลต์ เป็นต้น โดยในที่นี้จะขอยกตัวอย่างประเภทของศิลปะการแสดงตามสาขาการศึกษาของโปรแกรมวิชานาฏศิลป์และการแสดง คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 แขนงดังนี้

1.1 ศิลปะการละคร

ในด้านการเรียนการสอนศิลปะการละคร ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความหมายของคำว่า การแสดง คือ การไม่พยายามแสดงอะไร แต่เน้นที่การกระทำ (Acting is Doing) เพราะเมื่อไหร่ก็ตามที่นักแสดงพยายามจะแสดงอะไรออกมานั้น สิ่งที่เราจะมักกลายเป็นความพยายามของนักแสดงมากกว่าความจริง หรืออาจทำให้สิ่งที่น่าเชื่อถือกลับกลายเป็นการแสดงมากเกินไป (แปลว่าไม่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง) หรือการเสแสร้ง แก้งทำ เรามักได้ยินคนพูดอยู่บ่อยๆ ว่า “การแสดงที่ดีที่สุดคือการแสดงน้อยที่สุด” ซึ่งหมายถึงว่า การแสดงที่ดีที่สุด “พอเหมาะพอเจาะ” จนกระทั่งเหมือนไม่ใช่การแสดงเลย (นพมาส ศิริกายะ, แปล 2525: 190)

1.1.1 ประเภทละคร

1) ละครประเภทโศกนาฏกรรมหรือที่เรียกว่า แทรจิดี (Tragedy)

ละครประเภทโศกนาฏกรรมหรือที่เรียกว่า แทรจิดี ถือกันว่าเป็นวรรณกรรม การละครที่เก่าแก่ที่สุดและมีคุณค่าสูงสุด ในเชิงศิลปะและวรรณคดี ละครประเภทแทรจิดี ถือกำเนิดขึ้นในประเทศกรีซ และพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ ภายใต้การนำของ เอสคิลุส (Aeschylus, 525-456 B.C), โซโฟคลีส (Sophocles, 496-406 B.C) และยูริพิดีส (Euripides, 484-406 B.C) นักเขียนบทละครประเภท แทรจิดี ที่ยิ่งใหญ่แห่งนครเอเธนส์ ในสมัยศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล

ความหมายของคำว่า แทรจิดี คำว่าแทรจิดี มาจากคำกรีก 2 คำคือ ทราโกส (Tragos) ซึ่งแปลว่าแพะ และโอด (Ode) ซึ่งแปลว่าเพลงทำนองตามรูปศัพท์แล้ว แทรจิดี แปลว่า เพลงแพะ ซึ่งความหมายดังกล่าวบ่งบอกให้เห็นชัดเจนถึงความสัมพันธ์ ของละครประเภทนี้กับพิธี บวงสรวงของศาสนา กล่าวคือ ในสมัยที่ชาวกรีกนับถือเทหเจ้า ไดโอนิซุส (Dionysus) ซึ่งเป็นเทพ เจ้าแห่งเหล้าองุ่นพืชพันธุ์ธัญญาหาร ฯลฯ ในการบวงสรวงประกอบด้วยการขับร้องเพลงสวดบูชา ที่เรียกว่า ดิธีแรมบ์ (Dithyramb) ซึ่งมีผู้สันนิษฐานว่ามีการบูชาด้วยใช้มนุษย์ ต่อมาเห็นว่าเป็น การทารุณ จึงเปลี่ยนมาใช้แพะแทนดังนั้นละครประเภท แทรจิดีจึงถือกำเนิดมาจากการขับร้อง เพลง ดิธีแรมบ์ (Dithyramb) ซึ่งมีความหมายตามศัพท์กรีกว่าเพลงแพะ

ภาพที่ 101 การแสดงละครแทรจิดี

ที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/mindhand/2011/06/03/entry-1>

ลักษณะสำคัญของละครประเภทแทรจิดี

1. ต้องเป็นเรื่องที่แสดงถึงความทุกข์ทรมานของมนุษย์ และจบลงด้วยความหายนะของตัวเอก
2. ตัวเอกของ แทรจิดี จะต้องมีความยิ่งใหญ่ (Tragic Greatness) เหนือคนทั่วๆ ไปแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีของบกพร่องหรือผิดพลาด(Tragic Flaw) ที่เป็นสาเหตุของความหายนะที่ได้รับ
3. ฉากต่างๆ ที่แสดงถึงความทรมานของมนุษย์จะต้องมีผลทำให้เกิดความรู้สึกละสับสนและความกลัวอันจะนำผู้ชมไปสู่ความเข้าใจชีวิต (Enlightenment)
4. มีความเป็นเลิศในเชิงศิลปะและวรรณคดี
5. ให้ความรู้สึกอันสูงส่ง หรือความรู้สึกผ่องแผ้วในจิตใจ(Exaltation) และการชำระล้างจิตใจอันบริสุทธิ์ (Catharsis)

สรุปแล้วละครประเภท แทรจิดี เป็นละครที่พยายามตอบปัญหาหรืออย่างน้อยก็ตั้งคำถามที่สำคัญๆ เกี่ยวกับชีวิตที่ทำให้ผู้ชมต้องนำมาขบคิด เช่นชีวิตคืออะไร มนุษย์คืออะไร อะไรผิด อะไรถูก อะไรจริง อะไรไม่จริง ดังนั้นละครแทรจิดีจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นวรรณกรรมชั้นสูงสุดในบรรดาวรรณกรรม ประเภทบทละคร เพราะนอกจากจะต้องมีความเป็นเลิศในแง่ศิลปะและวรรณคดีแล้วยังต้องมีคุณค่าทางด้านปรัชญาความคิด และจริยธรรม ของมนุษย์ด้วย

2) ละครประเภทตลกขบขันหรือที่เรียกว่า ฟาร์ส (farce) และคอเมดี้ (comedy)

ละครประเภทตลกขบขันมีมากมายหลายชนิดและแบ่งออกเป็นหลายระดับ ทำให้ยากแก่การแบ่งแยกประเภทให้เด็ดขาด ฉะนั้นในการแบ่งละครประเภทตลกขบขันออกเป็นหมวดหมู่จึงไม่อาจใช้กฎเกณฑ์ที่ตายตัว ตามหลักของทฤษฎีการละคร ที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป นั้นมักจะถือว่าละครประเภทตลกขบขันแยกออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ

2.1) ฟาร์ส (farce)

ฟาร์ส เป็นละครตลกชนิดโปกฮา ให้ความความตลกขบขันจากเรื่องราวเหตุการณ์ที่เหลือเชื่อตลอดจนการแสดงที่รวมเร็วและเอะอะตึงตัง ละครประเภทฟาร์ส ที่ดีเป็นศิลปะที่มีคุณค่าไม่แพ้ละครประเภทอื่นๆเลยเช่น ภาพยนตร์ใบ้ของ ชาลี แชปลิน เป็นภาพยนตร์ประเภทฟาร์ส ซึ่งมีความดีเด่นอย่างหาตัวจับยาก ในแง่ของศิลปะการแสดง และเนื้อหาสาระของเรื่องราวที่ชนทุกชั้น ทุกเพศ ทุกวัย สามารถเข้าถึงได้ ยังแฝงไปด้วยหลักปรัชญาที่ลึกซึ้ง ไม่แพ้ละครประเภทอื่นเลย

ภาพที่ 102 การแสดงละครฟาร์ส

ที่มา : <https://www.checktour.com>

2.2) คอเมดี้ (Comedy)

ถือกันว่าคอเมดี้เป็นละครตลกที่มีลักษณะเป็นวรรณกรรม บางเรื่องเป็นวรรณกรรมชั้นสูง ที่เป็นวรรณคดีอมตะของโลก เช่น สุขนาฏกรรม (Romantic comedy) ของเชกสเปียร์, ละครตลกประเภทเสียดสี (Satiric comedy) ของโมลิแยร์ และตลกประเภทความคิด (comedy of ideas) ของจอร์จ เบอร์นาร์ด ชอว์ เป็นต้น

ภาพที่ 103 การแสดงละครสุขนาฏกรรม

ที่มา : <https://adaybulletin.com/the-review-merchant-of-venice-arts-cu61/14532>

3) ละครอิงนิยายหรือที่เรียกว่า โรมานซ์ (romance)

ละครอิงนิยายหรือ โรมานซ์ เป็นละครที่มีเรื่องราวที่มนุษย์ใฝ่ฝันจะได้พบ มากกว่าจะได้พบจริงๆในชีวิตประจำวัน ละครประเภทนี้มีลักษณะที่ หลีกหนีจากชีวิตจริงไปสู่ชีวิตในอุดมคติ ซึ่งอาจเป็นการหนีไปสู่เทพนิยาย อดีตที่รุ่งเรือง หรือดินแดนที่ห่างไกล ซึ่งมีความสวยงามตามอุดมคติและความใฝ่ฝันของมนุษย์ พระเอกนางเอกของละครประเภทนี้มักมีลักษณะเป็นวีรบุรุษและวีรสตรี ที่มีความเฉลียวฉลาด อย่างหาที่ติมิได้ เรื่องราวมักเต็มไปด้วยการผจญภัยของตัวเอกความรักและความเสียสละที่ยิ่งใหญ่ ตอนจบของเรื่องมักชี้ให้เห็นว่าคุณธรรมความดีจะต้องชนะความชั่ว

ตลอดไป ผู้ที่ได้ชมละครประเภทนี้จะรู้สึกเสมือนอยู่ในโลกความฝันทำให้ลืมความหมองหม่นของชีวิตไปชั่วขณะ นับว่าเป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดและให้ความสุขแก่ผู้ชมได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 104 การแสดงละครอิงนิยาย

ที่มา : [http://www.manager.co.th/asp-](http://www.manager.co.th/asp-bin/viewgallery.aspx?newsid=9480000070016&imageid=317389)

[bin/viewgallery.aspx?newsid=9480000070016&imageid=317389](http://www.manager.co.th/asp-bin/viewgallery.aspx?newsid=9480000070016&imageid=317389)

4) ละครประเภทเรจิมย์หรือที่เรียกว่าเมโลดรามมา (melodrama)

ละครประเภทเมโลดรามมาจัดอยู่ในประเภทละครเรจิมย์ ที่นักธุรกิจบันเทิงทั่วโลกจัดทำขึ้นเพื่อผลประโยชน์ทางการค้าเป็นสำคัญ ฉะนั้นละครประเภทนี้จึงได้รับการเผยแพร่มากที่สุดและมีอิทธิพลสูงสุดต่อบรรดาผู้ชมทั่วโลกในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพราะเป็นละครที่ดูง่ายมีระดับอารมณ์ และความคิดที่ค่อนข้างผิวเผิน ทำให้ไม่ยากต่อความเข้าใจ นอกจากนี้ยังเป็นละครที่ดูสนุกสำหรับบุคคลทั่วไป ไม่ต้องอาศัยพื้นฐานทางศิลปะ และวรรณกรรมหรือการศึกษาในระดับสูงเพื่อที่จะเข้าถึงละครประเภทนี้ ดังนั้นสื่อการแสดงที่ต้องการเผยแพร่ต่อประชาชนจำนวนมากเช่น วิทยุ โทรทัศน์ และภาพยนตร์ จึงมักเลือกเสนอเรื่องประเภท เมโลดรามมา มากกว่าเรื่องชนิดอื่น ลักษณะของละครประเภทเมโลดรามมาคือ ละครเร้าอารมณ์ ที่เขียนขึ้นเพื่อให้ดูใจตลาดมุ่งให้ความบันเทิง ด้วยการผูกเรื่อง ที่ดำเนินไปอย่างตื่นเต้นโลดโผน ไม่คำนึงถึงเหตุผลมากนัก ตัวละครมีลักษณะนิสัยตายตัว หรือที่เรียกกันว่า ไทพด แครคเตอร์ (typed character) คือ พระเอกจะต้องมีคุณสมบัติ เป็นพระเอกตามแบบฉบับ เช่น รูปหล่อ นิสัยดี กล้าหาญ มีเสน่ห์ ต่อสู้เพื่ออุดมคติ และซื่อสัตย์สุจริตเสมอ ส่วนนางเอกก็ต้องดีพร้อมทุกประการ ตลอดจนมีความงามเป็นเลิศ ตัวละครสำคัญอีกตัวหนึ่งที่มีจะมีใน เมโลดรามมา ผู้ร้ายซึ่งจะต้องร้ายอย่างหาความดีไม่ได้ ทั้งฉลาดทั้งโกง น่าเกลียดน่าชัง ลำความเดือดร้อนให้กับพระเอกนางเอก นานี่ประการ

แต่สุดท้ายความดีก็ชนะความชั่วผู้ร้ายก็ต้องพ่ายแพ้พระเอกในที่สุด เรื่องประเภทนี้มีช่องโหว่หลายประการมีเหตุบังเอิญที่ไม่น่าเป็นไปได้ ที่มักจะพลิกเรื่องจากหน้ามือเป็นหลังมือตัวละครไม่มีการพัฒนาเลยในด้านนิสัยใจคอ คือถ้าดีก็ดีไปตลอด ชั่วก็ชั่วไปตลอด และมักไม่คำนึงถึงความสมเหตุสมผลเพราะมุ่งที่จะให้สนุกสนาน ตื่นเต้นในแง่ของเนื้อเรื่อง เพื่อให้ถูกใจคนดูมากกว่าอย่างอื่น

ความเสียหายของละครประเภทเมโลดรามามาเกิดขึ้นเนื่องจากนักเขียนจำนวนมากที่มีหัวการค้าได้นำละครประเภทนี้ไปเป็นเครื่องมือในการหาเงินโดยเขียนบทละครขึ้นเพื่อเอาใจตลาดมากกว่าจะคิดสร้างสรรค์ละครที่ดีโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและความเหมาะสมกลมกลืนในด้านการประพันธ์ จึงทำให้นักวิจารณ์ทั่วโลกมีอคติกับคำว่า เมโลดราม่า อย่างช่วยไม่ได้

นอกจากนี้ยังมีละครประเภทอื่นๆ ที่แตกต่างไปจากละครเวทีซึ่งกล่าวมาข้างต้น อีกมากมายหลายประเภท เช่น ละครสร้างสรรค์, ละครชุมชน, ละครเพื่อการศึกษา ฯลฯ ซึ่งแต่ละประเภทก็มีวัตถุประสงค์ในการจัดกระบวนการและการแสดงที่แตกต่างกันออกไป

ภาพที่ 105 การแสดงละครประเภทเรจิมย์

ที่มา : <https://pantip.com/topic/32011590>

องค์ประกอบของศิลปการละคร

อริสโตเติล ปราชญ์ชาวกรีกในศตวรรษที่ 4 ก่อนคริสต์ศักราช กล่าวว่าละครประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 6 ส่วน โดยเรียงลำดับตามความสำคัญ ดังนี้

1. โครงเรื่อง (Plot)
2. ตัวละคร (Character)
3. ความคิด (Thought)

4. ภาษา (Diction)
5. เพลง (Song)
6. ภาพ (Spectacle)

จากทฤษฎีละครของอริสโตเติลที่ได้เขียนไว้ราวสองพันสี่ร้อยปีมาแล้ว เราสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับละครทุกยุคทุกสมัยจนถึงปัจจุบันนี้ และที่เห็นการปรับเปลี่ยนอย่างชัดเจน คือ “เพลง” ที่ขยายมาเป็นการใช้ “เสียง” เพื่อให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น เนื่องจากในสมัยก่อนเพลงมีส่วนสำคัญของละครกรีกซึ่งพัฒนามาจากการร้องสดุติเทพเจ้าและวีรบุรุษโดยกลุ่มคอรัส (Chorus) เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป บทบาทของกลุ่มคอรัสค่อยๆ ลดลง และความสำคัญย้ายไปอยู่ที่ บทบาทของตัวละครมากขึ้น

ดังนั้น องค์ประกอบของละครที่เราสามารถใช้วิเคราะห์และพิจารณาเมื่ออ่านบทละคร มี 6 ส่วน ได้แก่

1. โครงเรื่อง (Plot)
2. ตัวละคร (Character)
3. ความคิด (Thought)
4. ภาษา (Diction)
5. เสียง (Sound)
6. ภาพ (Spectacle)

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของละครต่อไปนี้ รวบรวมมาจากความคิดของนักการละครในยุคหลังๆ หลายคน ไม่ได้มาจากอริสโตเติลโดยตรง ความหมายบางอย่างจึงอาจแปรเปลี่ยนไปจากความหมายที่อริสโตเติลเคยให้ไว้ ทั้งนี้เนื่องจากละครยุคปัจจุบันได้พัฒนาและผันแปรไปจากละครในอดีตมากพอควร

1. โครงเรื่อง

อริสโตเติลได้ให้ความสำคัญกับโครงเรื่องเป็นอันดับแรก เขากล่าวว่าโครงเรื่องเปรียบเสมือนชีวิตและวิญญาณของบทละคร โครงเรื่อง (plot) แตกต่างจาก เรื่อง (story) “เรื่อง” คือเนื้อหาหรือวัตถุดิบที่นักเขียนบทละครนำมาสร้างเป็นโครงเรื่องสำหรับการเขียนบทละคร ส่วน “โครงเรื่อง” คือลำดับของเหตุการณ์ภายในกรอบของบทละครเรื่องหนึ่งๆ ตั้งแต่จุดเริ่ม การพัฒนาเรื่อง ไปจนถึงจุดลงเอย

โครงเรื่องอาจแตกต่างกันไปตามยุคสมัยและประเภทของละคร แต่บทละครโดยทั่วไปก็ยังมีลักษณะร่วมบางประการในด้านโครงสร้าง วรรณกรรมละครส่วนใหญ่แสดงให้เห็นมนุษย์ที่ตกค้างในห้วงการตัดสินใจเนื่องจาก “ความขัดแย้ง” ขณะที่เรื่องราวดำเนินไป ปัญหาจะทวีความยุ่งยากขึ้น ทำให้ตัวละครต้องตัดสินใจเลือกทางเดิน ปมปัญหาจะขมวกเกลียวเครียดขึ้นจนถึงจุดสูงสุดของเรื่อง และนำไปสู่การคลี่คลายเรื่อง นักเขียนบทละครจะต้องลำดับเหตุการณ์ที่ชี้ให้เห็นการต่อสู้ดิ้นรนของตัวละคร ตลอดจนแสดงให้เห็นผลสุดท้ายที่ตัวละครประสบตามวิถีของการดำเนินเรื่อง

2. ตัวละคร

อริสโตเติลกล่าวว่าตัวละครมีความสำคัญรองจากโครงเรื่อง แต่มีผู้ไม่เห็นด้วยมากมาย นักการละครบางคนยืนยันว่าตัวละครเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในละคร เพราะละครต้องนำเสนอมนุษย์ในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งทั้งสองความคิดต่างก็มีเหตุผลของตน สิ่งที่สำคัญคือโครงเรื่องจะอยู่ต่างหากจากตัวละครไม่ได้ โครงเรื่องที่สร้างขึ้นมาจากการกระทำและลักษณะนิสัยของตัวละครและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้อง ขณะที่ตัวละครก็จะไม่มี ความหมายอะไรหากไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของโครงเรื่อง บทละครที่ดีจึงจำเป็นต้องมีทั้งโครงเรื่องที่ดีและการวางตัวละครอย่างดี

การวางตัวละครนั้นมีข้อจำกัดจากลักษณะของการนำเสนอเรื่องในรูปแบบของบทละคร นวนิยายสามารถวาดตัวละครขึ้นให้เห็นชัดจากเหตุการณ์มากมายที่เกิดขึ้นในเวลาไม่จำกัดในสภาพการณ์หลากหลาย อีกทั้งยังสามารถบรรยายภาพตัวละครด้วยพรรณนาโวหารอย่างถี่ยาว และสามารถเผยให้ผู้อ่านรู้ความในใจอย่างละเอียดซับซ้อนได้ทุกขณะ ส่วนบทละครมีข้อจำกัดอยู่ที่การนำเสนอให้เป็นภาพปรากฏบนเวที จึงต้องคัดเลือกเฉพาะเหตุการณ์สำคัญๆ เพียงไม่กี่เหตุการณ์ซึ่งเกิดในระยะเวลาสั้นๆ และในสถานที่เพียงไม่กี่แห่ง อีกทั้งยังต้องทำให้คนดูรู้จักและเข้าใจตัวละครได้เพียงจากพูดและการกระทำที่เห็นในเรื่องเท่านั้น นักเขียนบทละครแทบไม่มีโอกาสวิพากษ์วิจารณ์ตัวละครโดยตรง ตัวละครในบทละครจึงต้องแสดงบุคลิกลักษณะให้เห็นภายในฉากเพียงไม่กี่ฉาก นักเขียนบทละครที่ดีเท่านั้นจึงจะสามารถวางตัวละครได้อย่างลึกซึ้งและพอเหมาะพอเจาะ

3. ความคิด

ความคิดในละครนั้นกินความหมายถึงการใช้เหตุผลในเรื่อง ความหมายของเรื่อง แก่นเรื่อง และเนื้อหาสาระที่บทละครมุ่งจะสื่อสารแก่คนดู บทละครทุกเรื่องจะต้องมีความคิดแฝงอยู่ด้วย ต่อให้เป็นเรื่องที่ดีเหมือนจะไร้สาระเพียงใด ก็ต้องมีความคิดบางอย่างแสดงออกมาอยู่เสมอ

บทละครที่ดีมักจะทำให้คนดูคิดต่อไปได้ถึงความหมายที่สามารถนำไปใช้ในชีวิต ความคิดจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่อยู่ในบทละคร

4. ภาษา

ภาษาเป็นสื่อที่แสดงให้เห็นโครงเรื่อง ตัวละครและความคิด การใช้ภาษาของบทละครจึงเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาด้วยในการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าของบทละคร เนื่องจากความจำกัดในด้านการนำเสนอ การใช้ภาษาในละครจะต้องสื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจชัดเจนได้ในทันที เนื่องจากคนดูไม่มีโอกาสหยุดคิดใคร่ครวญระหว่างการดู เพราะละครต้องดำเนินเรื่องต่อไปเรื่อยๆ ฉะนั้นบทสนทนาในละครจึงมักมีลักษณะกระชับ กระฉับกระเฉงและน่าสนใจ บทละครต้องเลือกสรรคำพูด เพื่อสร้างภาพพจน์ที่กระตุ้นอารมณ์สนองตอบจากคนดูได้ บทสนทนาในละครจะต้องเป็นตัวเดินเรื่องให้ก้าวไปข้างหน้า และมีความสัมพันธ์กับการกระทำการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในละคร ที่สำคัญบทละครต้องนำไปพูดจริงๆ ได้ในการจัดแสดง จะต้องออกมาจากปากตัวละคร สะท้อนความคิดของตัวละครอย่างไม่เสแสร้ง บทพูดบางบทใช้ไม่ได้ดีสำหรับการแสดง เพราะเสียงของถ้อยคำฟังดูขัดเขิน แปร่งหู หรือไม่เป็นธรรมชาติ

5. เสียง

เสียงในละครหมายถึงสิ่งที่คนดูได้ยินทั้งหมดในระหว่างการดูละคร ซึ่งองค์ประกอบที่เป็นเสียงสามารถพิจารณาได้ตามลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ระดับ (สูง - ต่ำ)
- อัตรา (ช้า - เร็ว)
- การเน้น (หนัก - เบา)
- ขนาดหรือความดัง (ค่อย - ดัง)
- คุณภาพ (ห้าว - ทุ้ม - แหบ - ไส - พร่า - ก้อง - กังวาน)
- จังหวะ (คึกคัก - อ่อนหวาน - เนิบนาบ - เร้าใจ)

เสียงในละครอาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท

1. เสียงที่นักแสดงพูด ทั้งนี้โดยแยกออกจากความหมายของสิ่งที่พูด
2. เพลงและดนตรี ทั้งที่มีเนื้อร้องและมีแต่ทำนอง
3. เสียงประกอบเรื่อง เช่น เสียงฝนตกฟ้าร้อง เสียงเครื่องยนต์ เสียงนกร้อง เสียงนาฬิกาตี

6. ภาพ

ภาพในละครหมายถึงสิ่งที่คนดูมองเห็นทั้งหมดในระหว่างการดูละคร รวมทั้ง ฉาก แสง เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า เครื่องประกอบฉาก ตลอดไปจนถึงท่าทางและสิ่งที่นักแสดงทำบนเวที เช่น ตีมน้ำ สวมเสื้อ สูปบุหรี กระจ่างม เช็ดเหงื่อ ฯลฯ เช่นเดียวกับเสียง ภาพเป็นองค์ประกอบที่มักไม่ปรากฏอยู่ในบทเขียน ภาพจึงเป็นหน้าที่ของศิลปินการละครด้านต่างๆ ที่จะเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยการวิเคราะห์โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิดและภาษาของเรื่อง

สรุป

องค์ประกอบของละครประกอบด้วย 6 ส่วน โดยเรียงลำดับตามความสำคัญดังนี้ คือ โครงเรื่อง (Plot) ตัวละคร (Character) ความคิด (Thought) ภาษา (Diction) เสียง (Sound) และภาพ (Spectacle) องค์ประกอบทั้งหกนี้ครอบคลุมทุกอย่างที่มีอยู่ในละคร ไม่มีอะไรมากกว่านี้อีกแล้ว ไม่ว่าเราจะพูดถึงละครในด้านใด เราก็สามารถจัดไว้ในองค์ประกอบข้อใดข้อหนึ่งได้เสมอ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยในการนำบทละครมาแยกแยะเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์โครงสร้างของละคร เพื่อความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น และเพื่อประเมินคุณค่าของบทละครในแต่ละเรื่อง

1.2 นาฏศิลป์สากลหรือนาฏศิลป์ตะวันตก

Dance เป็นศิลปะที่เก่าแก่ที่สุดแขนงหนึ่งของโลก พัฒนามาจากการเลียนแบบท่าทางของสัตว์และปรากฏการณ์ต่างๆ ทางธรรมชาติ มีการกระโดดเป็นจังหวะเพื่อเป็นการเอาใจหรือบวงสรวงบูชาต่อพลังของธรรมชาติ สมัยกรีกโบราณได้ใช้การเต้นรำเป็นสื่อในการแสดงออกของจิตใจและร่างกายอย่างสมดุล Dance ได้กลายมาเป็นส่วนสำคัญในการฉลองการแต่งงาน พิธีทางศาสนา กองทัพ หรือแม้กระทั่งงานศพ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดสุนทรียธรรมของมนุษย์ขึ้น

ในเวลาต่อมา Dance ได้ถูกนำมาใช้ในกิจกรรมเพื่อตัวมนุษย์เอง คือนำมาเป็นประโยชน์ทางกายภาพ การเต้นเพื่อออกกำลังกาย ให้ร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

ปัจจุบัน วัตถุประสงค์ของ Dance แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เพื่อประโยชน์แก่ตัวนักเต้นรำ (Dancer) เอง เช่น เพื่อกิจกรรมทางสังคม การเต้นบอลรูมในงานสังคมชั้นสูง การเต้นรำในงานแต่งงานของชาวยิว เป็นต้น

2. เพื่อผู้อื่น เช่น ระบายพื้นเมือง การแสดงและการบันเทิง Theatrical การเต้นรำซึ่งปรากฏในซีกโลกตะวันตกทุกวันนี้มีกำเนิดมาจากระบำพื้นเมืองที่มีชีวิตชีวา และระบำในราชสำนักในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) และได้แพร่หลาย เป็นที่นิยม ยอมรับจากคนทั่วโลก ได้แก่ บัลเลต์ (Ballet) และโมเดิร์นแดนซ์ (Modern Dance)

1) บัลเลต์ (Ballet)

มีรากฐานมาจากภาษาอิตาลีคือ Ballare = to dance แต่คำว่า Ballet ที่ใช้ในปัจจุบันเป็นภาษาฝรั่งเศส สืบเนื่องมาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ที่เริ่มมีขึ้นในราชสำนักอิตาลีมาเจริญเติบโตในประเทศฝรั่งเศส ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 14-15 เกิดการแสดงแพร่หลายในราชสำนัก ดังนี้

1. Interludes เป็นการแสดงชุดสั้นๆ ซึ่งประกอบด้วยนักร้องและนักเต้น แสดงคั่นระหว่างเสิร์ฟอาหาร

2. Masquerades เป็นขบวนแห่ของนักแสดง ซึ่งจะหยุดต่อหน้าแขกผู้มีเกียรติและนักแสดงจะอ่านโคลงกลอนหรือเล่าเรื่อง โดยสวมหน้ากากด้วย

3. Mummurs เป็นการแสดงที่ผู้แสดงจะสวมหน้ากากปรากฏตัวตามที่ต่างๆ ที่มีชนหมู่มาก สร้างความบันเทิงและความตื่นเต้นให้กับคนดู

ภาพที่ 106 การแสดงบัลเลต์

ที่มา : <https://nammonmsu.wordpress.com/2013/06/23/>

บัลเลต์ เริ่มมีรูปแบบศิลปะที่ชัดเจน ในคริสต์ศตวรรษที่ 18 (ค.ศ. 1775) มีวิธีการเป็นแบบฉบับมากขึ้น ยากขึ้น และพยายามพัฒนาไปสู่ความมีแบบฉบับที่ชัดเจน เรียกว่า Ballet D'Action คือแสดงการเล่าเรื่องอย่างชัดเจน โดยไม่มีคำพูด เน้นที่การแสดงออกของลีลาท่าทาง แสดงให้เห็นว่า Ballet แยกตัวจากการแสดงละคร และเพลงอย่างชัดเจน

Classical Ballet มีแบบฉบับที่แน่นอนตายตัว ประกอบด้วยกฎเกณฑ์ต่างๆ สำหรับการจัดสรรเพื่อความสมดุล และการเคลื่อนไหวภายใต้สภาวะบังคับ The Danse d'Ecole คือการนำเอกสารเคลื่อนที่ การจัดสรรและท่าเต้นมาประกอบเป็นแม่บทของการเต้น วางรากฐานกันมานานถึง 400 ปีโดยนักเต้นหรือผู้ออกแบบท่าเต้นและครูผู้ฝึก เช่นเดียวกับแม่บทของนาฏศิลป์ไทย ภาษาของ Ballet ถูกเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงเสมอ ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน มีผู้คำนวณท่าเต้นที่ปรากฏในโลกนี้ มีจำนวน 39,550 ท่าและรวมท่าพลิกแพลงต่างๆ นับได้ราว 1.5 พันล้านท่า

ในยุคโรแมนติก มีการยกฐานะนักเต้นหญิง Ballerina ให้มีบทบาทเหนือกว่านักเต้นชาย นักเต้นชายเป็นเพียงแค่ตัวประกอบหรือยกนักเต้นหญิงเหมือนเครื่องจักรกลเท่านั้น การแต่งกายเป็นชุดฟิตช่วงอก กระโปรงบานทรงระฆัง สีขาวนวล ในปี ค.ศ. 1909 จึงให้ความสำคัญกับนักเต้นชาย โรแมนติก บัลเลต์ เกี่ยวข้องกับอารมณ์และสิ่งเหนือธรรมชาติ เรื่องราวส่วนใหญ่มักกล่าวถึงการหนีโลกความจริงไปอยู่ในโลกที่เหนือจริง

บัลเลต์ในรัสเซีย ได้รวบรวมเอาสิ่งดีๆ ของอิตาลี ฝรั่งเศสและ เดนมาร์ค มาหล่อหลอมเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ผู้พัฒนาบัลเลต์รัสเซีย และเป็นผู้คิดค้น Classical Ballet คือ Marius Petipa เช่น บัลเลต์เรื่อง Sleeping Beauty, Nutcracker การแสดงมีลักษณะเฉพาะคือ แบ่งออกเป็นองก์ต่างๆ ได้ 5-6 องก์ มีการแยกอย่างชัดเจนระหว่าง Pantomime และ Real Dancing

2) โมเดิร์น ดานซ์ (Modern Dance)

โมเดิร์น ดานซ์ หมายถึง การสืบทอดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาและยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ในสงครามโลกครั้งที่ 1 นักเต้นในยุโรปและอเมริกาประสบปัญหาคือ ไม่มีการสนับสนุนจากราชสำนักจึงไม่มีการคิดค้นงานใหม่ มีการพยายามรวมกลุ่มของศิลปินจากเยอรมัน และเบาลอยตั้ง (Lightness) ของบัลเลต์และความเป็นละคร (Theatricality) ของโมเดิร์นแดนซ์ ในยุคแรกนำมาสร้างสรรค์งานใหม่โดยเริ่มศิลปะการเต้นใหม่ซึ่งประกอบไปด้วย

1. ท่าที่ยาก (Partan)
2. อากาרתึ้นนอกเหนือการควบคุม (Sturdy)
3. ท่าเหลี่ยม – มุม (Angular)
4. ตืดดิน (Earthy)
5. เด็ดเดี่ยวและหน้ากลัว (Sharp, Sever)

ภาพที่ 107 การแสดงโมเดิร์น ดานซ์

ที่มา : <http://www.citydancecorps.com/modern-dance/>

โมเดิร์น ดานซ์ เป็นการเต้นที่ใหม่กว่าบัลเลต์ สลัดทิ้งประเพณี และระเบียบแบบแผนของบัลเลต์มาสนใจในการเป็นตัวของตัวเองลีลาและเทคนิคการเต้น เกิดจากความต้องการของนักเต้นและผู้ออกแบบท่าเต้นนำรสนิยมส่วนตัวมาสร้างเป็นแบบฉบับตามความหมายแล้ว จะต้องสืบทอดการเปลี่ยนแปลงพัฒนาและยอมรับในสิ่งใหม่ๆ แทนที่ระเบียบประเพณีแบบเดิม หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 นักเต้นโมเดิร์น ดานซ์ ได้เริ่มชีวิตใหม่ในสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ.1950 เริ่มรับเอาโมเดิร์น ดานซ์มาแสดงใน Broadway

นักเต้นโมเดิร์น ดานซ์ แสดงท่าที่สะท้อนถึงอารมณ์ในขณะที่นักเต้นของบัลเลต์ ใส่อารมณ์เข้าไปในลีลาเพื่อยกตัวให้เกิดความงามอย่างลึกซึ้ง การเต้นรำมีความแตกต่างในเรื่องเพศคือผู้ชายจะเปิดเผยมากกว่าผู้หญิง นักแสดงโมเดิร์น ดานซ์ ถ้าตัวต้องอ่อนไหวดัดแปลงได้ การแบะขาออก ต้องการเพียง 90 องศาแต่ในบัลเลต์ต้องการถึง 180 องศา และมีลำตัวตรง แข็งแรง

การแสดงโมเดิร์น ดานซ์เป็นลักษณะการแสดงที่มีพัฒนาการมาจากบัลเลต์ในการเต้นที่ไม่กำหนดแบบแผนที่แน่นอน และไม่มีกฎเกณฑ์ที่ตายตัว นักแสดงใช้ร่างกายทุกส่วนในการเต้น

3) การแสดงคอนเทมโพรารี ดานซ์ (Contemporary Dance)

Contemporary Dance หมายถึง ผลงานการแสดงที่มีการผสมผสานระหว่างนาฏศิลป์ตะวันตกกับนาฏศิลป์ประจำชาติในลักษณะต่างๆ ซึ่งเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่ศิลปินในปัจจุบัน สร้างขึ้นเพื่อให้คนในปัจจุบันได้สัมผัส ลักษณะการแสดงแบบร่วมสมัยซึ่งเป็นการเต้นแบบใหม่ที่ไม่มีการกำหนดแบบแผนตายตัวเป็นการเต้นแบบอิสระ นักเต้นหรือผู้ออกแบบท่าเต้นเป็นผู้ออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานให้มีรูปแบบใหม่ การแต่งกายเป็นแบบอิสระเช่นเดียวกันซึ่งจะไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม

ภาพที่ 108 การแสดงคอนเทมโพรารี ดานซ์

ที่มา : <https://www.behance.net/gallery/24386109/Contemporary-Dance>

องค์ประกอบของนาฏศิลป์สากล

1. แนวคิด

แนวคิด คือสิ่งแรกที่เป็นตัวการที่จะทำให้เกิดผลงาน เป็นโจทย์ที่จะนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงาน สื่อให้เห็นเป็นรูปธรรมปรากฏบนเวที แนวคิดอาจเป็นสิ่งที่ตัวเองสนใจและควรมีความน่าสนใจอย่างหลากหลาย เปรียบเสมือนการเขียนโครงสร้าง ผู้สร้างงานจะต้องมองเห็นภาพทั้งหมดและกำหนดรูปแบบที่ต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อมาทำเป็นผลงานการแสดง

2. ท่าทางการเคลื่อนไหว

ท่าทางการเคลื่อนไหว คือหัวใจหลักของการแสดง ท่าทางในการแสดงจะทำหน้าที่เล่าหรือสื่อรายละเอียดของการแสดงโดยใช้ท่าทางที่อาจเกิดจากธรรมชาติหรือท่าทางที่สร้างขึ้นใหม่จากจินตนาการเป็นตัวถ่ายทอดออกมาให้ผู้ชมเข้าใจ ซึ่งการออกแบบท่าเต้นหรือการเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบต่างๆ สำหรับการแสดงนั้น ผู้สร้างงานจะต้องรู้และเข้าใจเกี่ยวกับสรีระร่างกายของมนุษย์และการแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการคิดงานแบบง่าย ๆ อาจเกิดจากจินตนาการในการฟังเพลง แล้วถ่ายทอดเป็นท่าทางออกมาเป็นการแสดง

3. การแต่งกาย

การแต่งกาย คือองค์ประกอบที่สำคัญที่สามารถเสริมและสนับสนุนให้การแสดงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เครื่องแต่งกายมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าแนวคิด ท่าที่ใช้ในการแสดง และเพลงดนตรี ซึ่งทุกอย่างต้องสอดคล้องกลมกลืนกัน ดังนั้น ผู้สร้างงาน ต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผลงานของตน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย

4. อุปกรณ์ประกอบการแสดง

อุปกรณ์ประกอบการแสดง คืออุปกรณ์ที่ใช้สื่อความหมายในการแสดง การนำอุปกรณ์มาใช้ประกอบการแสดงควรคำนึงถึงการสื่อความหมายที่ชัดเจนแก่ผู้ชมไม่ใช่แค่นำมาใช้ให้เห็นความสวยงามเพียงอย่างเดียว เมื่อนำอุปกรณ์มาใช้ประกอบการแสดงควรใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด ดังนั้นก่อนจะทำอุปกรณ์ต่างๆมาใช้ในการแสดงควรทำความรู้จักกับอุปกรณ์ที่นำมาเป็นสื่อให้ดีที่สุดก่อน กล่าวได้ว่าอุปกรณ์ทุกชนิดสามารถนำมาใช้เป็นสื่อได้โดยไม่ข้อจำกัด

5. ดนตรีประกอบการแสดง

ดนตรีประกอบการแสดง คือเสียงประกอบของจังหวะดนตรีหรือลักษณะเสียงประกอบอื่นๆ มาใช้ประกอบการแสดง เพื่อเสริมสร้างอารมณ์ของการแสดง ผู้ออกแบบท่ามักจะกำหนดจังหวะในการแสดงขึ้นเพื่อสร้างความน่าสนใจ เป็นสีสรรที่สามารถสะท้อนให้ผู้ชมเกิดความรู้สึก คิดตามจินตนาการของผู้สร้างงาน ดังนั้นผู้สร้างงานควรทำความเข้าใจจังหวะดนตรีอย่างลึกซึ้ง เพื่อเอื้อประโยชน์ในการออกแบบท่าได้อย่างสมบูรณ์กลมกลืนกัน

6. การใช้พื้นที่เวที

การใช้พื้นที่เวที คือการเลือกทิศทางและตำแหน่งบนเวทีของผู้แสดง เป็นการกำหนดตำแหน่งของผู้แสดงบนเวทีสามารถบ่งบอกถึงความหมายต่างๆได้เป็นอย่างดี การใช้พื้นที่ควรคำนึงถึงความเหมาะสมเพื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจ ซึ่งการพื้นที่ไม่จำเป็นต้องมีการแปรแถวหรือเคลื่อนที่มากก็ได้ จะขึ้นอยู่กับแนวคิดและการเลือกใช้ท่า ซึ่งผู้สร้างงานจะต้องหมั่นสังเกตและฝึกฝนด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ

7. การแสดงออกทางอารมณ์การแสดง

การแสดงออกทางอารมณ์การแสดง คือการสื่อสารทางการแสดง แบ่งออกเป็น 3 วิธีการ คือ การแสดงออกทางสีหน้า การแสดงออกทางท่าทาง และ การแสดงออกทางสีหน้าและท่าทาง ซึ่งในการแสดงส่วนใหญ่ มักใช้วิธีการแสดงออกทั้งสองแบบเป็นหลักสำคัญ การแสดงออกทางสีหน้า ถือเป็นการแสดงออกที่สมจริงมากที่สุด เพราะเป็นการนำอารมณ์ความรู้สึกทางธรรมชาติในชีวิตจริงมาแสดงให้แก่ผู้ชมได้รับชม การแสดงออกทางท่าทาง พบในการแสดงทุกประเภท ได้แก่ การเลียนแบบท่าธรรมชาติ ท่าที่สื่อความหมายของอารมณ์ โดยเฉพาะ และท่าที่เกิดจากจินตนาการ การแสดงออกของท่าทางเหล่านี้ย่อมแตกต่างกันขึ้นอยู่กับรูปแบบและลักษณะของงาน

2. ประเภทของศิลปะการแสดงที่ไม่ผูกเป็นเรื่องราว

ศิลปะการแสดงที่ไม่ผูกเป็นเรื่องราวเป็นการแสดงที่ไม่มีการผูกเรื่องราว มักเป็นการแสดงชุดสั้นๆ ลักษณะของการแสดงสามารถใช้ผู้แสดงจำนวนเท่าไรก็ได้ การแสดงประเภทนี้จะไม่มีความซับซ้อน อาจมีความหมายหรือไม่มีความหมายก็ได้ แต่มุ่งเน้นความสวยงามของท่าทาง ความพร้อมเพรียงของการแสดง เช่น รำ ระบำ ฟ้อน เต็ม ระเบ้าพื้นเมืองของชาติต่างๆ เป็นต้น ดังศิลปะการแสดงด้านล่างดังต่อไปนี้

2.1 นาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะการเคลื่อนไหวที่มีความกลมกลืนในทุกส่วนของร่างกาย เหมือนกับศิลปะจิตรกรรมไทย ที่มีความโค้งอ่อน เรียวในส่วนปลาย

ทำรำนานาฏศิลป์ไทย จะมีความเป็นระเบียบ สื่อความหมายจากผู้รำไปถึงผู้ดูโดยใช้ภาษาทางนาฏศิลป์เป็นสื่อแทนภาษาพูด กิริยาอาการ อารมณ์และความรู้สึกภายใน โดยมีท่วงทำนองเพลงประกอบตามลักษณะของบทบาทที่ต้องการสื่อออกมา

ปรัชญาการแสดงนาฏศิลป์ไทย ยึดหลักปรัชญาทางพุทธศาสนา ได้แก่

1. **มัชฌิมาปฏิปทา** หรือสายกลาง เช่นการทำท่ารำ การยกมือ ยกแขน จะอยู่ในระดับปานกลาง เช่น การตั้งวง ไม่ต้องเกร็งไหล่ การยกเท้า ยกครึ่งหนึ่งของน่องอีกข้างหนึ่ง

2. **ความยืดหยุ่น** การเคลื่อนไหวร่างกายในการแสดงนาฏศิลป์ เมื่อจะเปลี่ยนท่าในแต่ละท่าจะมีการผ่อนคลายของกล้ามเนื้อ มีการฝึกการย่อเท้าเพื่อให้ยืดหยุ่นได้

3. **พลัง** การตั้งท่ารำที่ได้สัดส่วนของวง เหลี่ยม ต้องย่อเข้าเสมอ และใช้พลังกล้ามเนื้อทั้งหมดควบคุมร่างกาย แม้จะเปลี่ยนท่าก็ผ่อนพลังในร่างกายด้วยวิธีการประเทาเพื่อตั้งท่าใหม่ ซึ่งในนาฏศิลป์สากลใช้การสังเกตการณ์หายใจ การหายใจเข้าทำให้ทรงตัวได้ดี การหายใจออกทำให้ขาดพลัง การแสดงท่ารำที่สมบูรณ์ จะต้องยื่นย่อเข้าซึ่งต้องใช้พลังเป็นอย่างมาก

4. **ความสมดุล** ท่วงท่าของการรำจะมีความสมดุลของการเคลื่อนไหว ลำตัว มือ-แขน และขา ในลักษณะองค์ประกอบ 5 ส่วน คือ แกนกลางของลำตัว มือขวา มือซ้าย เท้าขวา และเท้าซ้าย โดยมีการถ่ายน้ำหนัก เพื่อให้ร่างกายเกิดความสมดุลและทรงตัวอยู่ได้ การพออนรำของไทยใช้ร่างกายเป็นสื่อแสดงความรู้สึก อารมณ์ภายใน มีการบังคับกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ในการเคลื่อนไหว โดยการใช้พลังในระดับต่างๆ

ลักษณะการเคลื่อนไหวของนาฏศิลป์ไทย แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะของการเคลื่อนไหวที่เลียนแบบ เช่น เลียนแบบจากธรรมชาติของสัตว์ บุคลิกภาพของตัวละครในวรรณคดี

2. ลักษณะของการเคลื่อนไหวที่ประดิษฐ์เป็นแบบแผน ที่เรียกว่า นาฏยศัพท์ ได้แก่ ท่ารำ แม่บท ท่ารำเพลงช้า เพลงเร็ว ราหน้าพาทย์

ลักษณะการรำในนาฏศิลป์ไทย อาจแบ่งได้ 2 รูปแบบคือ

1. รำบทหรือตีบท หมายถึง การแสดงภาษา ทำนาฏศิลป์ให้สัมพันธ์กับบท เพื่อสื่อความหมายแทนคำพูด เช่น รำตามบทร้อง บทเจรจา และบทพาทย์ โดยมีหลักที่เป็นตัวกำหนดดังนี้

- การเลียนแบบธรรมชาติ เช่น กิริยาท่าทาง อารมณ์และอาการสามัญลักษณะ เช่น ไปมา รัก ตาย ทำให้ประณีต มีรูปแบบ (Style) ความหมายของท่า

- บอกความทั่วไป เช่น ที่นั่น เข้า เย็น บอกลักษณะเฉพาะ สถานะทางสังคม อารมณ์ภายใน อื่นๆ

- วิธีใช้ ใช้ตีความบท ใช้จำนวนที่ท่าจึงจะเหมาะสมกับ 1 ความ

- ตีบทชัดเจน, ตีบทพอสังเขป, รำเดี่ยว หรือระบำ

2. การรำหน้าพาทย์ หมายถึง การรำให้เข้ากับจังหวะและสอดคล้องกับท่วงทำนองเพลงหน้าพาทย์ โดยมีท่ารำที่กำหนดไว้อย่างมีแบบแผน และมีความวิจิตรบรรจง ซึ่งประกอบด้วยทำนองและเชื่อม ท่ารำไม่ได้สื่อความหมายเกี่ยวกับการตีบทหรือใช้บทโดยตรง แต่จะสื่อตามความหมาย ลักษณะของเพลงหน้าพาทย์เป็นสำคัญ การรำหน้าพาทย์เป็นการแสดงอิริยาบถ กิริยาอารมณ์ โดยใช้ภาษาดนตรี ภาษาท่า และภาษานาฏศิลป์ร่วมกัน

ในการรำไทยนั้น มีคำศัพท์ที่ใช้เรียกกันในวงการนาฏศิลป์ไทยโดยเฉพาะ ถือเป็นศัพท์เทคนิคของสาขาวิชาที่ว่าได้ เรียกว่า “นาฏยศัพท์” คำว่า นาฏยศัพท์ หมายถึงคำที่ใช้เรียกในวงการนาฏศิลป์ไทย ใช้สื่อความหมายกันได้ทุกฝ่ายการแสดง นาฏยศัพท์ในนาฏศิลป์ไทยมีมากมาย และบางคำก็มีความหมายรู้จักกันเฉพาะตัวแสดงพวกเดียวกันเท่านั้น เช่น ในพวกมนุษย์ (ตัวพระ-ตัวนาง) ยักษ์และลิง การเรียนรู้นาฏยศัพท์ต้องอาศัยการเรียนโดยการศึกษาประกอบด้วย จึงจะได้ผลดีที่สุด ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงนาฏยศัพท์ที่ใช้ในลักษณะการรำเบื้องต้นพอสังเขป โดยแบ่งตามอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายที่ใช้ในการรำ ดังนี้

1. ส่วนศีรษะ

เอียง คือ การเอียงศีรษะ ซึ่งจะต้องกลมกลืนกับไหล่และลำตัว ให้เป็นเส้นโค้งมิใช่เส้นหัก ถ้าเอียงซ้าย หน้าควรเอนไปทางขวาเล็กน้อย ถ้าเอียงขวาก็เอนไปทางซ้ายเล็กน้อย แต่ไม่ถึงกับบิดคางจนเส้นเอ็นที่ลำคอขึ้น

ล็กคอ คือเอียงคนละข้างกับไหล่ที่กตกลง

2. ส่วนแขน

วง คือ ส่วนโค้งของลำแขน งอศอกเล็กน้อย ไม่ทำให้ศอกแหลม โดยทั่วไปแล้ว เมื่อพูดถึงวงก็หมายถึง มือแบ แต่อาจทำมือในลักษณะอื่นก็ได้ วงแบ่งเป็น

- วงบน ยกแขนไปข้างลำตัว ทอดศอกโค้ง มือแบ ตั้งปลายนิ้วขึ้น
- วงกลาง ลดระดับความสูงของวงลง ปลายนิ้วสูงระดับไหล่
- วงล่าง ลดมือลงมาอยู่ตรงหน้าท้อง วงพระต้องกันศอกให้ห่างตัวมากกว่าวงนาง ตั้งปลายนิ้วขึ้น หรือจับหงายก็ได้
- วงหน้า ยกแขนมาข้างหน้า วงพระผายกว้างกว่าวงนาง ปลายนิ้วอยู่ระดับแก้ม วงนางแคบกว่าและปลายนิ้วอยู่ระดับปาก
- วงบัวบาน คือ ยกแขนขึ้นข้างๆ ตัว ให้ศอกสูงกว่าระดับไหล่ หักศอกให้แขนท่อนล่างพับเข้าหาตัว ตั้งฉากกับแขนท่อนบน มือแบหงาย ปลายนิ้วชี้ไปข้างๆ ตัว วงนางแคบเข้าเล็กน้อย เช่น ท่าพรหมสี่หน้า

3. ส่วนมือ

มือแบ นิ้วชี้ กลาง นาง ก้อย ติดกัน ตั้งนิ้ว หักหัวแม่มือ กาง หลบไปทางฝ่ายมือ หักข้อมือไปทางหลังมือเสมอ แต่อาจมีบางท่าที่หักข้อมือไปทางฝ่ามือ เช่น ท่าป้องกัน

มือจับ จับ คือการกรีดนิ้ว โดยเอานิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือจรดกัน ให้ปลายนิ้วหัวแม่มือจรดกับข้อแรกของนิ้วชี้ ตั้งนิ้ว นิ้วกลาง นาง ก้อย กรีดห่างกัน ตั้งนิ้ว หักข้อมือไปทางฝ่ามือ จับมี 5 ลักษณะ เรียกชื่อตามลักษณะและตำแหน่ง ดังนี้

- จับหงาย หงายข้อมือให้ปลายนิ้วชี้ขึ้น
- จับคว่ำ คว่ำข้อมือให้ปลายนิ้วชี้ลง
- จับหลัง ส่งแขนไปข้างหลัง ตั้งแขน พลิกข้อมือให้ปลายนิ้วชี้ขึ้น ส่งแขนให้สูงห่างตัว
- จับปรกหน้า คือ วงหน้า แต่มือจับ
- จับปรกข้าง คือ วงบน แต่มือจับ

ชี้นิ้ว ใช้นิ้วหัวแม่มือแตะปลายนิ้วก้อย นาง กลาง นิ้วชี้ตั้ง แยกห่างจากนิ้วอื่นๆ ระดับมืออยู่ในตำแหน่งต่างๆ กัน แล้วแต่ความหมาย

ม้วนมือ จับหงาย แล้วม้วนข้อมือ คลายจับเป็นแบ คว่ำข้อมือ ตั้งปลายนิ้วขึ้น

4. ส่วนลำตัว

กตโหล่ ทำพร้อมกับการเอียงศีรษะ จะเอียงศีรษะโดยไม่กตโหล่ไม่ได้ การกตโหล่ต้องลงเฉพาะโหล่ อย่าให้สะโพกเอียงไปด้วย

ตีโหล่ คือ การกตโหล่แล้วบิดโหล่ข้างที่กตไปข้างหลัง

กล่อมโหล่ คือ กตโหล่แล้วบิดโหล่ข้างที่กตมาข้างหน้า

5. ส่วนขาและเท้า

จรด เป็นอาการของเท้าข้างใดข้างหนึ่งที่วางอยู่ข้างหน้า การจรดเท้า น้ำหนักตัวจะอยู่ที่เท้าหลัง เท้าหน้าจะใช้เพียงปลายจมูกเท้าแตะเบาๆ ไว้กับพื้น

ประ เป็นอาการสืบเนื่องมาจากการจรดเท้า โดยยกจมูกเท้าขึ้น ใช้สันเท้าวางกับพื้น ย่อเข่าลงพร้อมทั้งแตะจมูกเท้าลงกับพื้น แล้วยกเท้าขึ้น

การยกเท้า คือการยกเท้าขึ้นไว้ข้างหน้า สืบเนื่องมาจากการประเท้า การยกเท้าทางนาฏศิลป์จะต้องเชิดปลายเท้าขึ้น สำหรับตัวพระจะต้องกันเข่าออกไปข้างๆ ส่วนสูงอยู่ระดับเข่าข้างที่ยืน ตัวนางไม่ต้องกันเข่า ส่วนสูงอยู่ต่ำกว่าเข่าข้างที่ยืนเล็กน้อย ชักสันเท้าและเชิดปลายนิ้วทั้งตัวพระและตัวนาง

กระทุ้ง เป็นอาการของเท้าที่วางอยู่ข้างหลังด้วยจมูกเท้า แต่เป็นการยกข้างหลัง โดยใช้ส่วนของจมูกเท้าที่วางอยู่กับพื้น กระทะกลงบนพื้นเบาๆ แล้วยกขึ้น

กระดก เป็นอาการของการยกเท้าที่อยู่ข้างหลัง สืบเนื่องจากการกระทุ้งเท้า วิธีกระดกต้องย่อเข่าข้างหนึ่ง แล้วส่งเข่าที่ยกไปข้างหลังมากๆ หักข้อเท้าลง ใ ให้ปลายนิ้วเท้าชี้ลงล่าง ตัวพระต้องกันเข่าออกข้างๆ ส่วนตัวนางเพียงแต่ดันเข่าไปข้างหลัง วิธีนี้เรียกว่า กระดกหลัง ถ้าย้ายส่วนขาที่กระดกมาไว้ด้านข้างเรียกว่า กระดกเสี้ยว

รูปแบบของนาฏศิลป์ไทย

1. ระบำ ฟ้อนรำแบบพื้นเมือง มาตรฐาน แบบปรับปรุง

ระบำ คือ การแสดงเป็นชุดเป็นหมู่ ไม่ได้แสดงเป็นเรื่องราว ทำรำคำนึงถึงความประสานกลมกลืน ความพร้อมเพรียง ลักษณะของระบำมีดังนี้

- เป็นการแสดงหมู่ คือ ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
- กระบวนทำรำสมบูรณ์ในตัวเองในแต่ละชุดการแสดง โดยไม่ต้องแสดงเป็นเรื่อง

- กระทบการทำรำมีท่าทางที่หลากหลาย แต่บางครั้งก็ทำท่าเดิมซ้ำอยู่หลายจังหวะ เช่น ระเบียบโบราณคดี ระเบียบสัตว์ต่างๆ

- กระทบทำรำมักเริ่มจากจังหวะช้า ตอนท้ายจะเป็นจังหวะเร็ว

- กระทบทำรำอาศัยการเปลี่ยนแปลงแถมมาก เช่น การเข้าวงรวม กลุ่มแยก กลุ่มย่อย เดินสลับซ้าย-ขวา

- กระทบทำรำมีรูปแบบที่สำคัญ ดังนี้คือ 1) กระทบทำรำเหมือนกันหมดทั้งกลุ่ม เช่น ระเบียบเทพบันเทิง ระเบียบม้า 2) กระทบทำรำเหมือนกันหมดในกลุ่มใหญ่ แต่มีตัวเด่นพิเศษไปจากกลุ่ม เช่น ระเบียบโบราณสุขโขทัย ชุดลพบุรี ระเบียบชุมนุมเผ่าไทย 3) กระทบการทำรำจะต่างกันในแต่ละกลุ่ม โดยมากเป็นระเบียบที่แบ่งประเภทเป็นฝ่ายพระ และนาง เช่น ระเบียบสืบท ระเบียบองค์หญิง

ประเภทของระเบียบ

ระเบียบจัดเป็น 2 ประเภท คือ ระเบียบมาตรฐานและระเบียบเบ็ดเตล็ด หรือระเบียบปรับปรุง

1) **ระเบียบมาตรฐาน** หมายถึง การแสดงที่มีลักษณะการแต่งกายยืนเครื่อง พระ-นางตลอดจนทำรำ เพลงร้อง และดนตรี ที่มีการกำหนดไว้เป็นแบบแผน ลักษณะเฉพาะตัว เช่น ระเบียบสืบท ระเบียบองค์หญิง ระเบียบดาวดิงส์ ระเบียบกฤษดาภินิหาร ระเบียบเทพบันเทิง ซึ่งระเบียบเหล่านี้เป็นระเบียบที่มีท่ารำพิธีพิถัน เพราะแต่งกายเป็นเทวดา-นางฟ้า เสมือนว่าผู้รำไม่ใช่มนุษย์ธรรมดา จึงได้ชื่อว่า ระเบียบมาตรฐาน

ภาพที่ 109 การแสดงระเบียบมาตรฐาน

ที่มา : <http://oknation.nationtv.tv/blog/assada999/2009/11/22/entry-1>

2) **ระเบียบเบ็ดเตล็ด** หมายถึง การแสดงที่มีการแต่งกายตามรูปลักษณะของการแสดงนั้นๆ หรือการแสดงเฉพาะท้องถิ่น เช่น ระเบียบกินรีร้อน ระเบียบชุมนุมเผ่าไทย ระเบียบสัตว์ต่างๆ ระเบียบมิตรสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ เป็นต้น

ภาพที่ 110 การแสดงระบำเบ็ดเตล็ด

ที่มา : <https://sites.google.com/site/krunungningcom/raba/raba-prabprunghrux-raba-bedteld>

2. รำ ละครไทย แบบมาตรฐาน ละครปรับปรุง

รำ หมายถึง การแสดงที่มุ่งเน้นความสวยงามในลีลากระบวนท่าการรำ แบ่งออกเป็น

4 ลักษณะ คือ

รำเดี่ยว คือ รำเพียงคนเดียว เช่น รำฉุยฉาย รำมโนราห์บุชายัญ รำพलयชุมพล

รำคู่ คือ รำ 2 คนเท่านั้น เช่น เมขลา-รามสูร พระรามตามกวาง รจนาเสียงพวงมาลัย

รำหมู่ คือ การรำที่ใช้ผู้แสดงมากกว่า 2 คนขึ้นไป มุ่งความงามของท่ารำ และความพร้อมเพรียงของผู้แสดง เช่น รำซัดชาติรี รำวงมาตรฐาน รำสีนวล รำพัด

รำอาวุธ คือ การรำที่ใช้อาวุธประกอบการรำ เช่น รำทวน รำกริช รำดาบ

รำละคร คือ การแสดงที่เป็นเรื่องราว ละครรำแบ่งเป็น

2.1 ละครแบบดั้งเดิม (มาตรฐาน) เช่น ละครชาตรี เป็นละครที่เก่าแก่ที่สุด ละครนอก เป็นละครที่พัฒนามาจากละครชาตรี ละครใน มีขึ้นภายหลังละครนอก

ภาพที่ 111 การแสดงละครแบบดั้งเดิม (มาตรฐาน)

ที่มา : http://panwan777.blogspot.com/2015/06/blog-post_9.html

2.2 ละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ เช่น ละครดึกดำบรรพ์ เกิดขึ้นในสมัย ร.5 ตั้งชื่อตามชื่อของโรงละครที่ใช้แสดงคือ “โรงละครดึกดำบรรพ์” ละครพันทาง เป็นละครแบบผสม โดยใช้ศิลปะหลายอย่าง เช่น ดนตรี เพลงร้อง มีการแต่งกายตามลักษณะเชื้อชาติของเรื่องที่แสดง ละครร้อง ได้รับอิทธิพลมาจากละครต่างประเทศ ละครสังคีต ดำเนินเรื่องด้วยการร้องและการพูด ละครพูด เกิดขึ้นในสมัย ร.5 ดำเนินเรื่องด้วยการพูดล้วนๆ ละครร้อง เป็นละครของเอกชน เกิดขึ้นภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

ภาพที่ 112 การแสดงละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่

ที่มา : <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=13&chap=5&page=t13-5-infodetail06.html>

3. เต็ม โขน โขนกลางแปลง, โขนโรงนอก, โขนโรงใน, โขนหน้าจ้อ, โขนฉาก

เต็ม เป็นศิลปะของการเคลื่อนไหวที่เป็นการใช้เท้าเป็นสำคัญ เช่น เต็มโขน เข็ดหนังใหญ่ โขน เป็นศิลปะโบราณของไทย มีมาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 20 ถือกำเนิดมาจากการแสดง ชักนาคดึกดำบรรพ์ หนังใหญ่ และการละเล่นกระบี่กระบอง แต่เดิมผู้แสดงทุกตัวสวมหัวโขนเป็นหน้ากากปิดหมดทั้งหน้า จึงต้องมีผู้ออกเสียงแทน เรียกว่า “คนพากย์เจรจา” ผู้แสดงต้องทำท่าเต็มรำทำอิริยาบถไปตามคำพากย์ คำเจรจา และบทขับร้อง เรื่องที่ใช้แสดงคือ เรื่องรามเกียรติ์ ใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง

ภาพที่ 113 การแสดงโขน

ที่มา : <https://www.sbs.com.au/yourlanguage/thai/th/audiotrack/khon-thai-casula-powerhouse?language=th>

หลักกระบวนแบบของนาฏศิลป์ไทย

สุนทรียภาพของศิลปะการเคลื่อนไหวที่เป็นหลักการและองค์ประกอบต่างๆ ของนาฏศิลป์ไทย พอสรุปได้สังเขป ดังนี้

1. การทรงตัว ใช้ขาทรงตัวทั้ง 2 ข้าง และข้างเดียว

- ตัวตั้งตรง
- เอียงลำตัวไปข้างใดข้างหนึ่ง

2. ความสมดุล (Balance) สร้างความสมดุลของร่างกายในการทรงตัว โดยใช้การถ่ายเทน้ำหนัก โดยใช้ลำตัว ขา และแขน

3. สัดส่วนและขนาด (Proportion and Scale) ทำรำไทยมีการจัดสัดส่วนและขนาดของท่าทำให้สมดุลทั้งลำตัวช่วงบน และลำตัวช่วงล่าง

4. พลัง (Energy) การรำไทยมีการใช้พลังเพื่อควบคุมการเคลื่อนไหวของร่างกายตามลักษณะท่ารำ เช่น การตั้งท่ารำที่สมบูรณ์จะต้องใช้พลังมาก การทรงตัวธรรมดาใช้พลังปานกลาง และใช้พลังน้อยในการแสดงภาษาท่าประกอบ เช่น อารมณ์เศร้า คนแก่ เป็นต้น

5. ท่ารำ (Line, Gesture) ได้แก่ นาฏยศัพท์ และภาษาทำนาฏศิลป์ การประดิษฐ์ท่ารำ

6. การเคลื่อนไหว (Movement) รำไทยเคลื่อนไหวในแนวตั้ง ลักษณะการเคลื่อนไหวลำตัวจะเคลื่อนไหวตามเสียงของท่วงทำนองเพลง กระบพจังหวะด้วยการใช้เข้าตามจังหวะหน้าทับ

7. รูปแบบ (Form)

ท่าละคร จะใช้ท่ารำที่มีการสื่อความหมายได้ชัดเจน ตามลักษณะของตัวละครในแต่ละชนิด การเคลื่อนไหวของท่ารำจะหยุดเป็นช่วงๆ ตามบทร้อง

ท่ารำชุด (ท่าระบำ) เป็นท่ารำที่มีการเรียงร้อยไว้อย่างมีระเบียบและต่อเนื่องเป็นชุดๆ เน้นที่การแสดงลีลา และกระบวนกร่ายรำในแต่ละประเภท

8. การใช้พื้นที่ว่าง (Space) คือมวลความว่างทั้งข้างบนและบนพื้น ซึ่งเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของการรำ เช่น ทิศทาง ระดับ ขนาด การใช้พื้นที่ เป็นต้น

9. เวลา (Time) ความยาวของการรำรำในแต่ละชุด ความเร็ว ความช้าของจังหวะในการเคลื่อนไหว

10. ระยะสุนทรีย (Aesthetic Distance) คือระยะใกล้ ไกล ระหว่างผู้แสดงกับคนดู ควรอยู่ในระยะที่เหมาะสม ตามลักษณะที่แสดง และเวทีที่ใช้แสดง

11. พื้นผิว (Texture) เครื่องประดับ การแต่งกาย ผู้แสดง เช่น การปักกลดลายต่างๆ บนเครื่องแต่งกายละคร

12. สี (Colour) สีของเครื่องแต่งกาย แสงที่ใช้บนเวทีในการแสดง

13. กฎธรรมชาติ (Physical laws of nature) แรงโน้มถ่วงของโลกช่วยในการสร้างสมดุลย์ในการทรงตัวตามลักษณะต่างๆ ของรำไทย

14. ความเป็นเอกภาพ (Unity) ความเป็นเอกภาพไม่จำเป็นต้องเหมือนกันหมด ต้องประกอบด้วย ความหลากหลาย, จุดเด่นหรือการเน้น, ความกลมกลืน และความขัดแย้ง

2.2 นาฏศิลป์พื้นเมือง

นาฏศิลป์พื้นบ้านหรือพื้นเมือง เป็นศิลปะการแสดงที่สะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี สภาพเศรษฐกิจ สังคม ของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไปตามลักษณะภูมิประเทศ สามารถบ่งบอกเอกลักษณ์ได้อย่างชัดเจน ในปัจจุบันมีการปรับปรุงเพื่อให้เหมาะกับการแสดงบนเวทีมากขึ้น นาฏศิลป์พื้นเมือง 4 ภาค มีดังนี้

ภาคเหนือ มีลักษณะเน้นให้เห็นถึงความอ่อนช้อย นุ่มนวล ท่วงทำนองเพลงและจังหวะค่อนข้างช้า ตามลักษณะของภูมิภาค ซึ่งมีบรรยากาศอบอุ่น การเคลื่อนไหวสม่ำเสมอ ก้าวเท้าไปเรื่อยๆ เช่น ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนสาวไหม ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน เป็นต้น

ภาพที่ 114 การแสดงฟ้อนสาวไหม

ที่มา : <https://supawadee1997.wordpress.com/2012/08/06/%E0%B8%9F%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%99%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B9%84%E0%B8%AB%E0%B8%A1/>

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภูมิประเทศเป็นที่ราบสูง อากาศร้อน การดำเนินชีวิตต้องรวดเร็ว การแสดงจึงเน้นความสนุกสนาน ดนตรีมีจังหวะเร็ว เร้าใจ เคลื่อนไหวด้วยสะโพกและทุกส่วนของร่างกาย เช่น การเซิ้งต่างๆ เซิ้งสวิง และฟ้อนภูไท เป็นต้น

ภาพที่ 115 การแสดงเซ็งสวิง

ที่มา : <https://sites.google.com/site/ajanthus/seing-swing>

ภาคกลาง ภูมิภาคเป็นที่ราบลุ่ม ใกล้เคียงน้ำ การแสดงส่วนใหญ่แสดงตามฤดูกาลต่างๆ และสะท้อนสภาพความเป็นอยู่ เช่น รำเกี่ยวข้าว รำเหยอย รำกลองยาว เป็นต้น

ภาพที่ 116 การแสดงรำเกี่ยวข้าว

ที่มา : <https://sites.google.com/site/nadsilpthisiphakh/phakh-kl/ra-kheyw-keiyw-khaw>

ภาคใต้ ภูมิภาคอยู่ใกล้ทะเล มีภูเขาป่าไม้ การแสดงเน้นที่จังหวะหนัก ชัดเจน กระชับ เช่น โนรา หนังตะลุง และได้รับอิทธิพลจากประเทศเพื่อนบ้าน จึงมีการแสดงที่ต่างออกไปจากโนราและหนังตะลุง ซึ่งเน้นจังหวะการเต้น เช่น ร่องเง็ง ตารีกีปัส หรือการแสดงในลักษณะศิลปะปาซีฟ เป็นต้น

ภาพที่ 117 การแสดงรองเง็ง

ที่มา : <http://rongngang111.blogspot.com/>

2.3 โนรา

จากหลักฐานตำนานและวรรณกรรมท้องถิ่นหรือแม้แต่ในวรรณคดีของภาคกลางก็ได้มีการกล่าวถึงการละเล่นพื้นเมืองชนิดนี้ ปรากฏว่าจนล่วงถึงสมัยรัชกาลที่ 2 แต่กรุงรัตนโกสินทร์ ล้วนเรียกการละเล่นชนิดนี้ว่า “ชาตรี” การแสดงโนราหรือชาตรีจึงเป็นการแสดงโนราที่มีความใกล้ชิดและอำนวยความสะดวกต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชาวภาคใต้ในระบบของความบันเทิง ความเชื่อและพิธีกรรมที่ปฏิบัติกันอยู่ทั่วไป

โนรา ตามความหมายของนักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ได้ให้ความหมาย ความสำคัญและประวัติความเป็นมา ไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (2525, หน้า 225) โนรา เป็นภาษาปากมาจากคำว่า มโนราห์ซึ่งหมายถึงความถึง ศิลปะการแสดงพื้นเมืองอย่างหนึ่งของภาคใต้ บางครั้งเรียกว่า ‘มโนห์รา’ ก็มี คำว่า ‘มโนห์รา’ นี้คงจะใช้ในความหมายเดียวกับคำว่า ‘มโนหระ’ คือหมายถึง เป็นที่จับใจ น่ารัก สวยงาม

สุนันทา โสรัจจ์, (2544, หน้า 145 – 146) โดยรวบรวมมาจากแนวความคิดต่าง ๆ ของ โนราซึ่งสรุปได้ดังนี้

โนราหรือมโนหระ น่าจะมาจากชื่อนางมโนหระ ซึ่งเป็นเรื่องที่แสดงอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่โบราณ และเรียกคำตัดซึ่งเป็นคำลหุพยางค์หน้าออก ตามความนิยมของชาวภาคใต้

โนรา น่าจะเป็นนาฏศิลป์ของชาวภาคใต้โดยตรง ไม่ได้มาจากคำว่า “มโนห์รา” หรือ “มโนหระ”

โนราหรือมโนหระ น่าจะเป็นการละเล่นดั้งเดิมของภาคใต้ ที่วิวัฒนาการมาจากการทำ พิธีวงสรวงของพรานล่าสัตว์ โดยวิเคราะห์ได้จากเครื่องดนตรีทุกชนิด จะเห็นว่ามาจากพราน เช่น ใช้ใบไม้เป่าเรียกสัตว์ อันเป็นที่มาของเครื่องเป่า คือ ปี่ การเคาะไม้ เป็นที่มาของเครื่องเคาะจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่ง ฉาบ การจับผึ้ง มีกรากล่อมผึ้งเป็นที่มาของการ “ขับบท” หรือ

“ร้องกลอน” และในการล่ากระจงของพรานได้ใช้ใบไม้ร่อนสูง ๆ แล้วตีเป็นจังหวะ ตอนหลังได้ใช้หนังหุ้มกระบอกแทน ซึ่งเป็นที่มาของเครื่องตี คือ กลอง และทับ โทณ

โนราหรือโนห์รา น่าจะมาจากชื่อกบชนิดหนึ่งที่ชาวบ้านภาคใต้ เรียกว่า “กบโนรา” และเรียกเสียงร้องของมันว่า “กลองโนรา” เนื่องจากเอาหนังกบชนิดนี้มาหุ้มตีให้จังหวะคล้ายบท ร้อยกรองประสานกัน จึงเรียกว่า “โนรา”

โนราหรือโนห์รา น่าจะมาจากคำว่า “รำโนห์รา” ซึ่งแต่เดิมเขียนเป็น “รมมโนห์รา” ตอนหลังคงตัดคำแบบปักษ์ใต้จาก “รมมโนห์รา” เป็น “มโนห์รา” ซึ่งคำนี้มีผู้สันนิษฐานว่า น่าจะมาจากกบประเพณีพวกพรานป่า ที่ทำการไหว้ครูเพื่อให้การทำมาหากินมีโชคลาภ โดยจะ ทำกันในวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 เมื่อผู้ที่มีอาชีพพรานมาร่วมกันมาก ๆ ก็มีการรื่นเริงกัน มีการแสดง ตำนานของพราน คือมีพรานเฒ่าแสดงวิธีจับสัตว์โดยใช้บ่วงคล้อง การแสดงให้สนุกต้องมีการรำ เรียกว่า “รมมโนห์รา” หรือ “รำมโนห์รา”

โนรา เป็นการละเล่นพื้นเมืองที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานและนิยมกันอย่างแพร่หลาย ในภาคใต้ เป็นการละเล่นที่มีทั้งการร้อง การรำ บางส่วนเล่นเป็นเรื่องและบางโอกาสมีส่วน แสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม (สารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2529, เล่ม 5 หน้า 1804)

สำหรับนิยามความหมายคำว่า “โนรา” สรุปได้ว่า โนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ภาคใต้ประกอบไปด้วยการรำ การร้อง และการแสดงเป็นเรื่อง ใช้แสดงเพื่อประกอบพิธีกรรม และเพื่อความบันเทิง โนราปรากฏเป็นการแสดงอยู่ในภาคใต้มาเป็นเวลาหลายร้อยปี

ภาพที่ 118 การแสดงโนรา

ที่มา : <http://77kaoded.com/%E0%B8%9C%E0%B8%A8-%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B9%82%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B2/>

%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%95%E0%B8%A2%E0%B9%8C%E0%B8%AA%E0%B8%B7%E0%B8%9A%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B8%A1%E0%B9%82%E0%B8%99%E0%B8%A3%E0%B8%B2/

องค์ประกอบของโนรา

การแสดงโนราในแต่ละครั้งต้องอาศัยองค์ประกอบในหลายๆ ด้านด้วยกัน ซึ่งองค์ประกอบในแต่ละด้านนั้นมีบทบาทและหน้าที่ ที่แตกต่างกันออกไป ได้มีนักวิชาการกล่าวถึงองค์ประกอบของการแสดงโนราไว้ดังนี้

ปรีชา นุ่นสุข ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการแสดงโนรา ซึ่งจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. โรงหรือเวทีแสดง
2. ผู้แสดงหรือลูกคู่
3. เครื่องแต่งกาย
4. เครื่องดนตรี

รายละเอียดและความสำคัญขององค์ประกอบแต่ละประเภทอธิบายความได้ดังนี้

1. โรงหรือเวทีแสดง

โรงโนราแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ โรงแสดงทั่วไปกับโรงแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมโรงแสดงทั่วไป สมัยก่อนไม่ยกพื้น ปลูกเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนาดประมาณ 9 x 10 คอกใช้เสาไม้หมากหรือไม้ไผ่ หลังคาเป็นรูปหน้าจั่วมุงจากหรือกะแซง ด้านข้างเปิดโล่งทั้ง 4 ด้านพื้นโรงปูเสื่อ มีที่นั่งรำเยื้องมาทางส่วนหน้าของโรงทำด้วยไม้ไผ่สูงจากพื้นราว 1 คอก เรียกว่า “นั่ง” หรือ “พนัก” โรงไม่มีม่านกัน แต่งตัวกันกลางโรง เสร็จแล้วลุกขึ้นรำ มีเสากลางอยู่ต้นหนึ่ง เรียกว่า “เสามหาชัย” เชื้อถือกันมาแต่อดีตว่า เป็นที่ประทับของพระวิสุกรรมเวลาแสดงโนรา ต่อมาเมื่อประมาณ 50 ปีมานี้โรงโนราเริ่มมีม่านบาง ๆ กัน (คงมีพร้อม ๆ กับมีโนราหญิง) ผู้แสดงแต่งตัวหลังม่าน แต่คงยังไม่ยกพื้น เมื่อ 30 ปีมานี้ โรงโนราเริ่มยกพื้น มีหลังคาข้างไม่มีบ้าง ส่วนโรงแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรม มีลักษณะคงแบบโบราณไว้

นิยมปลูกทางทิศตะวันออกหรือทิศใต้ของเรือนผู้จัดพิธี มีขนาด 9x11 คอก เสา 8 เสา ต่อส่วนของโรงด้านตะวันออกไปอีกราว 3 คอก ทำเป็นเพิงยกพื้นสูงเสมออกสำหรับวางเครื่องเช่นและเครื่องบูชาครู เรียกว่า “ศาล” หรือ “ห้องพระ” ด้านทิศตะวันตกของโรงต่อเป็นระเบียงสำหรับเป็นที่พักและแต่งตัวโนรา เรียกว่า “พาล์” ผูกผ้าดานให้ปลายข้างหนึ่งห้อยกลางโรงปลายอีกข้างหนึ่งโยงไปยังหิ้งครุหมอบนเรือน

อนึ่งบนหลังคาโรงตรงจั่วจะครอบด้วยกระแวงหรือใบเตย พื้นโรงปู “สาตคล้า” (เสื่อสานด้วยคล้า) ปูทับด้วยเสื่อกระจูด วางหมอนปูผ้าขาวทับ เรียกว่า “สาตหมอน” (เสื่อสานด้วยคล้า) ปูทับด้วยเสื่อกระจูด วางหมอนปูผ้าขาวทับ เรียกว่า “สาตหมอน” บนหมอนวางไม้แตรระดิดเทียน เรียกว่า “เทียนภาคครู”

2. ผู้แสดงและลูกคู่

โนราคณะหนึ่งมีจำนวนคนทั้งหมดประมาณ 15 -20 คน ประกอบด้วยหัวหน้าคณะ เรียกว่า “โนราใหญ่” หรือ “นายโรง” 1 คน ทาสี 1 คน หมอไสยศาสตร์ 1 คน ลูกคู่ 4-6 คน นอกนั้นเป็นผู้ติดตามที่คอยช่วยแบกหามสัมภาระ เรียกว่า “ตาเสือ” สมัยก่อนโนรามีเล่นเฉพาะผู้ชาย เพิ่งมีโนราหญิงเมื่อประมาณ 50 ปีมา

3. เครื่องแต่งกาย

ตามตำนานกล่าวว่า เครื่องแต่งตัวของโนราเป็นเครื่องต้นที่พระยาสายฟ้าพาดประทานให้ขุนศรีศรัทธา ครุต้นโนรา จากคำบอกเล่าของโนราเก่า ได้ความตรงกันว่า เดิมทีโนราไม่สวมเสื้อการแต่งตัวก็แต่งกันกลางโรง ถ้าเป็นเครื่องแต่งตัวของโนราใหญ่จะมีดังนี้

1. เทริด
2. กรองคอ
3. ปีนกแอ่น
4. ผ้าห้อยหน้า
5. ผ้าห้อยข้าง
6. สั้งวาล
7. ปั้นเหน่ง
8. สนับเพลลา
9. ทับทรวง
10. ผ้านุ่ง
11. กำไลต้นแขน
12. กำไลข้อมือ
13. เล็บ

ส่วนโนราคนอื่น ๆ ไม่สวมเทริด ต่อมาเมื่อมีโนราหญิง โนราจึงสวมเสื้อและเพิ่มเครื่องลูกปิดเข้ามา ประกอบด้วยรัดอก ปั้งคอและบ่า ปัจจุบันสวมเทริดได้ทุกคนและนิยมสวมถุงเท้า โนราสมัยก่อนมีตลกด้วย ตลกชายสวมเสื้อหน้ากากด้วย เรียกว่า “หน้าพราน” ซึ่งทำด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปหน้าคนให้ดูขบขัน นิยมทาสีแดง ตลกหญิงสวมหน้ากากเช่นกัน เรียกว่า “หน้าทาสี” นิยมทาสีขาวหรือสีเนื้อ นอกจากนี้ โนรายังมีอุปกรณ์เบ็ดเตล็ดอื่น ๆ อีก เช่น

1. ไม้หวายเขี่ยนพราย
2. หม้อน้ำมนต์
3. คร ไร่ใช้ตอนรำเขี่ยนพราย
4. หอก ใช้ตอนรำแทงเข้ (รำแทงจระเข้)
5. พระขรรค์ ใช้ตอนเล่นจับบทสิบสองในพิธีเข้าโรงครู

4. เครื่องดนตรี

การแสดงโนราจะต้องอาศัยปัจจัยอื่นๆหลายอย่างเข้าด้วยกันไม่ว่าจะเป็น เครื่องดนตรี นักดนตรีหรือลูกคู่สำหรับทางภาคใต้จะนิยมเรียกว่า “คนตีเครื่อง” ทำหน้าที่บรรเลงดนตรี นิยมใช้ผู้ชาย มีประมาณ 5 - 6 คน ตีทับ 1 คน โหม่ง 1 คน แตรระ 1 - 2 คน กลอง 1 คน ปี่ 1 คน นอกจากนี้มีลูกคู่ บรรเลงดนตรีและอื่น ๆ เพิ่มขึ้นก็ได้ เช่น ซอด้วง ซออู้ อิเลคโตนไฟฟ้า (แทนปี่) กลองชุด (แทนกลองโนรา) หรืออาจมีการจ้างนักดนตรีสากลมาบรรเลงต่างหากอีก 1 ชุดก็มี

เครื่องดนตรีของโนราโรงหนึ่งมี 6 ชิ้น ดังนี้ คือ

1. ทับ 1 คู่ เป็นตัวคุมจังหวะ
2. กลอง 1 ใบ เพื่อเสริมจังหวะทับ
3. ปี่ 1 เล้า ใช้ดำเนินทำนอง
4. โหม่ง 1 คู่ ใช้ประกอบจังหวะและประกอบเสียงร้องกลอนให้ไพเราะ
5. ฉิ่ง 1 คู่ ใช้ตีล้อกับเสียงโหม่ง
6. แตรระ 1 อัน เป็นหลักในการร้องกลอนเป็นทำนองเฉพาะ คือ เพลงร้ายแตรระ

ภาพที่ 119 เครื่องดนตรีโนรา

ที่มา : ยุทธพงศ์ ช้วยนาเขต

สรุปความสำคัญของศิลปะการแสดง

ศิลปะการแสดงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งในส่วนที่เป็นความรู้สึกร่วมกันและส่วนรวม ดังนี้

1. เป็นสิ่งที่แสดงเอกลักษณ์และความเป็นชาติ
2. สร้างความภาคภูมิใจ
3. เป็นพื้นฐานในการคิดสร้างสรรค์หรือจินตนาการ
4. ช่วยขัดเกลาความคิดและจิตใจให้ผ่อนคลายอันก่อให้เกิดความสุข

ความงาม ความเคลื่อนไหว ความไพเราะ 3 ฐานในงานศิลปะการแสดง

งานศิลปะแขนงศิลปะการแสดงนับว่ามีครบทั้ง 3 ฐานศาสตร์ คือ มีทั้งการเคลื่อนไหวของเรือนร่างที่ได้จังหวะกับเพลงประกอบอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันการตกแต่งฉากละครก็เป็นงานทัศนศิลป์ที่มีสีสัน รูปร่างรูปทรงที่สวยงาม ละครบางเรื่องทำฉากได้ดูสมจริงมาก โดยตกแต่งฉากด้วยของจริงทั้งหมด จึงนับได้ว่าศิลปะการแสดงเป็นศิลปะแขนงที่มีการปรับใช้ทั้ง 3 ฐานศาสตร์ร่วมกันอย่างลงตัว ได้แก่ ทัศนศิลป์ ดนตรี และการเคลื่อนไหว สื่อสารออกมาเป็นศิลปะการแสดงที่มีทั้งเรื่องราวและไม่มีเรื่องราวได้อย่างสวยงามและมีคุณค่า

เอกสารอ้างอิง

การแสดงบัลเลต์. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก.

<https://nammonmsu.wordpress.com/2013/06/23>

เทศกาลละครประจำปี The Repertoire 2012. (2555).สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

<http://buca.bu.ac.th/project-pa-repertoire2012.html>

เทศกาลหุ่นโลก. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.eventthai.com/events/detail/2111>

โนรา. (2555).สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.laksanathai.com/book3/p202.aspx>

บริหารจินตนาการกับปรากฏการณ์. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

<http://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9500000073325>

บอลล์รูม. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก.

https://www.google.co.th/search?q=c=6D1_Ri_4jn43_M:

ละครคอมเมดี้. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

<http://www.mediastudio.co.th/2016/12/02/81023/>

ละครอินเทอร์เน็ตอาร์ทซี. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

<http://cut-action.blogspot.com/2015/03/chappie.html>

ลาตินอเมริกัน. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

<http://asia855-th.net/%E0%B8%A5%E0%B8%97%E0%B8%9E/>

วิจารณ์ ละครเวที “แผ่นดินของเรา เดอะมิวสิคัล”. (2560).สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

<http://movie.sanook.com/51573/>

ศิลปะการแสดง. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

http://drama-study.blogspot.com/2014/09/blog-post_21.html

อวัจนภาษาที่ไร้พรหมแดน. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.jr-rsu.net/article/463>

โอเปร่า. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

<https://music.mthai.com/news/newsmusic/162143.html>

The Phantom Of The Opera เปิดฉากสุดอลังการ. (2560). สืบค้นเมื่อ 19 พฤษภาคม 2560 จาก

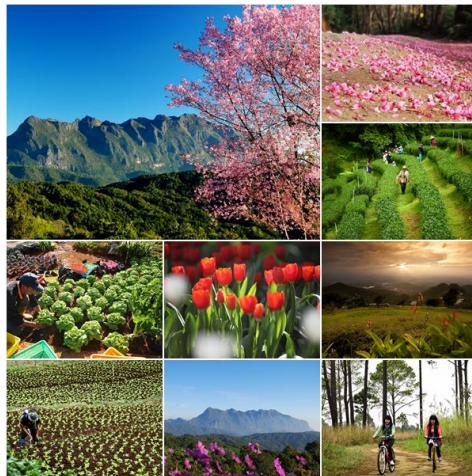
<https://music.mthai.com/news/newsmusic/162143.html>

บทที่ 5

คุณค่าของความงามที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน

คุณค่าของความงามที่ปรากฏในชีวิตประจำวัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด มนุษย์จะเกิดการเรียนรู้ความงามโดยธรรมชาติและเกิดการพัฒนาเป็นลำดับจนกลายเป็นรสนิยมในที่สุด ซึ่งการพัฒนารับรู้ด้านความงามเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น การศึกษา การสั่งสมประสบการณ์ , สภาพแวดล้อมของสังคมหรือแม้แต่ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีก็มีผลต่อทัศนคติด้านความงามทั้งสิ้น โดยภาพรวมสามารถแบ่งคุณค่าของความงามที่ปรากฏในชีวิตประจำวันได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. คุณค่าของความงามที่ปรากฏในธรรมชาติ เป็นคุณค่าที่อยู่ใกล้ตัวเราซึ่งสามารถสัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นความงามที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือจากพืช สัตว์ ฯลฯ ก็ตาม มนุษย์สามารถรับรู้ได้และจะเกิดความปีติสุข ซาบซึ้งกับสิ่งที่ได้พบเห็นในชั่วขณะ ทำให้มนุษย์อยากที่จะค้นหาความสุขที่ได้จากธรรมชาติตลอดเวลา จึงเป็นบทพิสูจน์ได้ว่าธรรมชาติเปรียบเสมือนสื่อกลางที่สอนให้มนุษย์ได้เรียนรู้ความงามอย่างแท้จริง

ภาพที่ 120 แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ที่มา : <http://www.hutufan.com/yyu6pbobxi.html>

2. **คุณค่าของความงามที่มนุษย์สร้าง** เป็นคุณค่าที่เกิดจากมนุษย์ได้เรียนรู้ความงามจากธรรมชาติแล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานตามอุดมคติหรือแนวคิดของตนเองในรูปแบบที่หลากหลายซึ่งพอจำแนกได้ ดังนี้

2.1 **คุณค่าของศิลปะ**

ผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างขึ้นมีความหลากหลายและเกิดจากแรงบันดาลใจของศิลปินที่ต้องการสื่อความรู้สึกหรือทัศนคติบางอย่างให้เพื่อนร่วมโลกได้รับรู้ จึงก่อให้เกิดคุณค่ามากมายในโลกใบนี้และมีผลต่อการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันโดยสังเขปคือ

2.1.1 ศิลปะมีส่วนช่วยเสริมสร้างจิตใจของมนุษย์ ทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีต่อกัน ทั้งนี้เพราะศิลปะมีขึ้นเพื่อสนองความต้องการทางอารมณ์ และจิตใจในขณะเดียวกันก็เสริมสร้างสติปัญญาด้วย

ภาพที่ 121 เจดีย์ชเวดากอง เมืองย่างกุ้ง

ที่มา : อ้อยทิพย์ พลศรี ถ่ายภาพ

2.1.2 ศิลปะมีความสำคัญต่อการแสดงออกถึงความเจริญทางวัฒนธรรมของสังคมในแต่ละยุค เช่น สถาปัตยกรรมโรมัน ซึ่งเป็นชาติแรกที่ใช้คอนกรีตอย่างกว้างขวาง และพัฒนารูปแบบออกจากระบบเสาและคาน ไปสู่ระบบโครงสร้างวงโค้ง หลังคาทรงโค้ง หลังคาทรงกลมลอยได้ และหลังคาทรงโค้งกากบาท มีการนำสถาปัตยกรรมที่สำคัญของกรีกมาเปลี่ยนแปลงและ ปรับปรุงให้วิจิตรบรรจงขึ้น

ภาพที่ 122 โคลิเซียมหรือทิวทัศน์จักรพรรดิฟลาเวียน เป็นสนามกีฬากลางแจ้งขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใจกลางกรุงโรม ประเทศอิตาลี

ที่มา : <http://nokutesu666.exteen.com/20111109/roma-grazia>

2.1.3 ศิลปะช่วยให้ชีวิตมีความสุขราบรื่น เพราะความเข้าใจในศิลปะช่วยสร้างให้เกิดความเข้าใจกันเช่นสถาปัตยกรรมวัดร่องขุ่น เริ่มก่อสร้างตั้งแต่ พ.ศ. 2540 โดยท่านอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ จิตรกรชั้นแนวหน้าของไทย ซึ่งได้รับแรงบันดาลใจในการสร้างมาจาก 3 สิ่งต่อไปนี้ คือ

1) ชาติ : ด้วยความรักบ้านเมือง รักงานศิลป์ จึงหวังสร้างงานศิลปะที่ยิ่งใหญ่ไว้เป็นสมบัติของแผ่นดิน

2) ศาสนา : ธรรมะได้เปลี่ยนชีวิตของอาจารย์เฉลิมชัยจากจิตที่ร้อนกลายเป็นเย็น จึงขออุทิศตนให้แก่พระพุทธศาสนา

3) พระมหากษัตริย์ : จากการเข้าเฝ้าฯ ถวายงานพระองค์ท่านหลายครั้ง ทำให้อาจารย์เฉลิมชัยรักพระองค์ท่านมาก จากการพบเห็นพระอัจฉริยภาพทางศิลปะและพระเมตตาของพระองค์ท่าน จนบังเกิดความตื่นตันและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

ภาพที่ 123 สถาปัตยกรรมวัดร่องขุ่น จังหวัดเชียงราย

ที่มา : <https://th.wikipedia.org/wiki/วัดร่องขุ่น>

2.1.4 ช่วยเสริมสร้างความงามของสิ่งแวดล้อมในสังคม และความเป็นระเบียบของบ้านเมืองซึ่งจะพบเห็นในยุคปัจจุบันที่มีรูปแบบหลากหลายทั้งแบบสมัยใหม่และแบบย้อนยุค เช่น การเขียนภาพตามผนังอาคารย่านเมืองเก่าจังหวัดสงขลาที่ต้องการสร้างบรรยากาศสิ่งแวดล้อมของอดีตให้ผู้พบเห็นประทับใจ

ภาพที่ 124 สถาปัตยกรรมสมัยใหม่ชื่อ Montreal Casino เมืองมอนทรีออล ประเทศแคนาดาที่เน้นลดทลายเรขาคณิตมาเป็นจุดเด่นเป็นงานการออกแบบที่ดูเรียบง่าย ด้วยผนังอาคารที่เด่นสะดุดตาไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง โครงสร้าง หรือการตกแต่ง แล้วยังมีความเป็นเอกลักษณ์ในตัวเองอีกด้วย

ที่มา : <https://home.kapook.com/view107248.html>

ภาพที่ 125 ผลงานจิตรกรรม Street Art บริเวณถนนนางงาม เมืองสงขลา

ที่มา : อ้อยทิพย์ พลศรี ถ่ายภาพ

2.1.5 เด็กที่ได้คุ้นเคยต่อการพบเห็นสิ่งประณีตสวยงามตั้งแต่วัยเยาว์ จะช่วยให้เด็กมีความคิดอ่านอย่างประณีต สุขุม เป็นคนดีของสังคม และประพฤติปฏิบัติไปตามกฎแห่งศีลธรรม เช่น ศิลปะไทย เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ซึ่งคนไทยทั้งชาติต่างภาคภูมิใจอย่างยิ่ง ความงดงามที่สืบทอดอันยาวนานมาตั้งแต่อดีต บ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น โดยมีพัฒนาการบนพื้นฐานของความเป็นไทย ลักษณะนิสัยที่อ่อนหวาน ละมุนละไม รักสวยรักงาม ที่มีมานานของสังคมไทย ทำให้ศิลปะไทยมีความประณีตอ่อนหวาน เป็นความงามอย่างวิจิตรอลังการที่ทุกคนได้เห็นต้องตื่นตา ตื่นใจ อย่างบอกไม่ถูก ลักษณะความงามนี้จึงได้กลายเป็นความรู้สึกทางสุนทรียภาพ

ภาพที่ 126 ผลงานจิตรกรรมของเยาวชนไทย

ที่มา : <https://arthailandblog.wordpress.com/2015/11/>

ศิลปะมีความเป็นกลางหรือสากล เป็นสมบัติอันน่าภาคภูมิใจของมวลชนทั่วโลก ศิลปะจึงเป็นที่รวมของจิตใจให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแทนการสื่อสารด้วยภาษาพูด การได้สัมผัสกับผลงานศิลปะจะช่วยยกระดับจิตใจให้ก้าวไปสู่ความดีงาม

2.2 คุณค่าของดนตรี

แนวคิดที่ว่าเสียงดนตรีนั้นสามารถที่จะรักษาและเสริมสร้างสุขภาพได้เป็นเรื่องที่เราทราบกันมานานแล้ว ชาวกรีกเชื่อว่าเสียงฟลูตสามารถกำจัดกาฬโรค หมอชาวอินเดียแดงเผ่าเซโรกีร้องเพลงเพื่อรักษาผู้ถูกงูกัด แมในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 นักดนตรียังถูกเกณฑ์ไปเล่นดนตรีบำบัดให้กับผู้ป่วยที่บาดเจ็บทั้งกายและใจจากสงคราม มีงานวิจัยหลายชิ้นกล่าวถึงประสิทธิภาพของดนตรีในการรักษาโรคว่า ทำให้อัตราการเต้นของหัวใจและความดันโลหิตอยู่ในระดับสม่ำเสมอ และยังช่วยลดอาการเจ็บปวด ประโยชน์ของเสียงดนตรีที่มีต่อคุณภาพชีวิต เช่น

2.2.1 ช่วยควบคุมความเจ็บปวด จากการศึกษาที่มหาวิทยาลัยเท็กซัสพบว่า หญิงมีครรภ์ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ที่ฟังดนตรีที่ตนชื่นชอบขณะคลอดบุตร มีแนวโน้มจะใช้ยาชาน้อยลง

2.2.2 ช่วยให้อารมณ์เย็นลง เวลาที่มีอารมณ์โกรธ เสียงเพลงนุ่มๆ ช่วยให้ใจเย็นลงได้ เสียงเพลงร็อกอันเร้าใจ เช่น “Wild Women Do” ของนาตาลี โคล หรือ “China Grove” ของ ดูบี้ บราเทอร์ส หรือ “Mars” ในดนตรีชุด The Planet ของโฮลสต์ ล้วนแต่ช่วยต่อสู้กับความโกรธได้ดี

2.2.3 ช่วยให้นอนหลับ ดนตรีช่วยบรรเทาความเครียดและทำให้รู้สึกผ่อนคลายจากการศึกษาของมหาวิทยาลัยเบอร์ลินพบว่า การฟังดนตรีสามารถลดระดับฮอร์โมนความเครียด คือ คอร์ติซอล ลงได้ ลองฟังดนตรีประเภทที่ช่วยผ่อนคลาย เช่น “Pastoral” ของบีโทเฟน หรืองานของวงเครื่องสาย 4 ชิ้น ของวิวัลดี หรือคลาริเน็ต คอนแชร์โต้ ของ โมสาร์ท แต่ถ้าเป็นดนตรีร่วมสมัยก็ลองฟัง “Everybody’s Talkn” ของ แอร์รี นีลสัน

ภาพที่ 127 ลุดวิจ ฟาน เบโทเฟน นักประพันธ์เพลงที่มีชื่อเสียงก้องโลก

ที่มา : https://th.wikipedia.org/wiki/ลุดวิจ_ฟาน_เบโทเฟน#/media/File:Beethoven.jpg

2.2.4 ช่วยกระตุ้นภูมิคุ้มกัน โดยมีนักวิจัยชาวอังกฤษชี้ให้เห็นว่า เมื่อได้ฟังเพลงที่ชื่นชอบร่างกายจะผลิตทีเซลล์ ในภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น ซึ่งช่วยปกป้องโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ตั้งแต่ไข้หวัดธรรมดา ไปจนถึงโรคหัวใจและมะเร็ง ลองฟังดนตรีที่จะช่วยให้เราได้ค้นพบอารมณ์ของตัวเอง เช่น ผลงานของเฮนยา ของโซแปง หรือของแคลนนาด และเพลงคลาสสิกประเภทให้กำลังใจ

ภาพที่ 128 เสียงหัวเราะและดนตรี ช่วยลดความดันโลหิต

ที่มา : http://skc2547.blogspot.com/2011/11/blog-post_06.html

2.3 คุณค่าของศิลปะการแสดง

นาฏศิลป์ถือเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของมนุษยชาติ ควรที่มนุษย์ควรรู้จักเข้าใจศึกษา และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่สังคมโดยส่วนรวม โดยพิจารณาว่า นาฏศิลป์มีส่วนใดบ้างในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งที่เป็นกิจกรรมส่วนตัวและส่วนรวมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มนุษย์ได้ใช้นาฏศิลป์เป็นกิจกรรมส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตในเวลาปกติ และในโอกาสพิเศษอยู่ตลอดเวลา ซึ่งอาจสรุปได้ว่า มนุษย์เราได้รับคุณค่าจากศิลปะการแสดง ดังนี้

2.3.1 เพื่อการสื่อสาร นาฏศิลป์เป็นกระบวนการหนึ่งที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสาร ธรรมชาติเอื้อให้มนุษย์ใช้ร่างกายประกอบการเล่าเรื่องเพื่อให้การเล่าเรื่องตื่นเต้นสนุกสนาน นาฏศิลป์ได้พัฒนาต่อมา โดยที่มนุษย์เลือกสรรและสร้างสรรค์ท่าทางต่างๆ ให้มีความหมายเฉพาะที่เข้าใจและสื่อสารกันได้ในกลุ่มชนนั้นๆ หรืออาจกล่าวได้ว่านาฏศิลป์ได้พัฒนาจากรูปลักษณะที่ง่าย และเป็นส่วนประกอบของคำพูดหรือวรรณศิลป์ ไปสู่การสร้างภาษาของตนเองขึ้นที่เรียกว่า “ภาษาท่ารำ” โดยกำหนดกันในกลุ่มชนที่ใช้นาฏศิลป์นั้นๆว่าท่าใดมีความหมายอย่างไร

ภาพที่ 129 การแสดงออกของตัวโขนได้ซ่อนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทยไว้อย่างมากมาย

ที่มา : <http://www.banmuang.co.th>

ภาพที่ 130 ศิลปะการเต้นบัลเลตในยุคแรกเริ่ม ถือว่าเป็นกิจกรรมทางสังคมของราชสำนักอิตาลี ที่ถือกำเนิดขึ้นและมักนิยมจัดการแสดงโดยเหล่าขุนนางชายเป็นส่วนใหญ่
ที่มา : <https://www.guiadacidade.pt/pt/art/les-ballets-trockadero-de-monte-carlo-286046-11>

2.3.2 เพื่องานพิธีกรรมต่าง ๆ นาฏศิลป์ใช้เป็นเครื่องดนตรีที่พลังพิเศษ หรือเป็นอำนาจเหนือธรรมชาติในตัวเองของผู้ทำหน้าที่เป็นพ่อมดหรือหมอผี หรืออีกนัยหนึ่งคนเหล่านี้ใช้นาฏศิลป์สื่อสารกับพลังเหนือธรรมชาติให้เข้ามาสิงสถิตในตนเองหรือผ่านตนไปยังสิ่งที่ต้องการรับอิทธิพลเหล่านั้นการฟ้อนรำในลักษณะนี้มักเป็นการแสดงเดี่ยว แต่ในบางครั้งบางแห่งก็มีการแสดงเป็นกลุ่ม การฟ้อนรำในพิธีผีฟ้าในภาคเหนือ เพื่อรักษาโรคหรือสะเดาะเคราะห์ จะเริ่มด้วยหญิงฟ้อนรำในลักษณะเข้าทรง แล้วผู้ที่เคยรักษาหายมาก่อนซึ่งมักมาร่วมงานเพื่อร่วมให้พลังใจก็จะลุกขึ้นรำตาม ฟ้อนผีมดผีเม็งในภาคเหนือจะมีบรรดาสมาชิกหญิงมาเข้าทรงเป็นหมู่และฟ้อนรำร่วมกัน เพื่อสะเดาะเคราะห์หรือรักษาโรค และพิธีกรรมอีกลักษณะหนึ่ง คือ การฟ้อนรำเพื่อบูชาหรือบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยมิได้เข้าทรง แต่เป็นการแสดงที่เน้นความงดงาม เช่น การรำแก้บนที่ศาลพระพรหมแยกราชประสงค์ การแสดงเหล่านี้เป็นการแสดงแก้บนซึ่งอาจเป็นรูปของการแสดงแก้บน ลีเกแก้บน และการฟ้อนรำ อีกลักษณะหนึ่งเป็นการฟ้อนรำบูชาแต่ไม่ได้แก้บนใด ๆ แต่เป็นการฟ้อนบูชาครู หรือเป็นพุทธบูชา เช่นการรำถวายมือในพิธีไหว้ครูนาฏศิลป์ไทย หรือการรำไหว้ครูมวยก่อนการชก เป็นต้น

ภาพที่ 131 การรำผีฟ้า ตามความเชื่อของคนในสังคม
ที่มา : <http://women.postjung.com>

2.2.3 เพื่องานพิธีการต่าง ๆ ในสังคมหนึ่งย่อมมีพิธีการต่าง ๆ ของมนุษย์ แต่ละพิธีการมีความสัมพันธ์แตกต่างกันออกไป เช่น พิธีการต้อนรับแขกเมืองสำคัญ พิธีแห่เทวรูปที่เคารพประจำปี เพื่อเป็นสิริมงคล พิธีฉลองงานสำคัญเช่นงานวันเกิดงานวันครบรอบ เป็นต้น พิธีที่กล่าวมานี้นิยมจัดให้มีการฟ้อนรำขึ้น ๒ ลักษณะใหญ่ๆ คือ การฟ้อนรำเป็นขบวนแห่ไปตามทางและการฟ้อนรำบนเวที ขบวนฟ้อนรำจะปรากฏในพิธีการ เช่น การฟ้อนบายศรีสู่ขวัญโดยเจ้านายฝ่ายเหนือทั้งชายและหญิงเพื่อรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พิธีฟ้อนรำแสดงชุดพระถังซัมจั๋งไปอัญเชิญพระไตรปิฎกจากอินเดียในงานตรุษจีนที่นครสวรรค์ การฟ้อนรำในพิธีเซ็งบั้งไฟขอฝนทางภาคอีสาน การฟ้อนรำหน้าขบวนแห่นาค ประหนึ่งจำลองมารผจญพระพุทธเจ้าก่อนจะเข้าพระอุโบสถ การฟ้อนนำขันโตกเพื่อนำอาหารมาในพิธีขันโตกรับแขกสำคัญสำคัญของเมืองเหนือ ส่วนการฟ้อนรำบนเวที เช่น การรำอวยพรวันเกิด การรำเบิกโรงก่อนแสดงละคร และการฟ้อนรำในพิธีเปิดเทศกาลกีฬาต่าง ๆ

ภาพที่ 132 ขบวนรำแห่เทียนพรรษา จังหวัดอุบลราชธานี

ที่มา : <http://www.hotelsthailand.com/event-festival/ubon-ratchathani-candle-festival.ht>

2.2.4 เพื่อความบันเทิงและการสร้างสรรค์ มนุษย์มักมีการพบปะสังสรรค์กันในโอกาสต่างๆ อยู่เสมอ เช่น การจัดงานรื่นเริงตามฤดูกาล เพื่อเฉลิมฉลองเมื่อสิ้นฤดูกาลเก็บเกี่ยวอันเหน็ดเหนื่อยและเก็บเกี่ยวได้ผลดี หรือการฉลองเริ่มฤดูฝนอันเป็นนิมิตแห่งการเริ่มต้นฤดูเพาะปลูก ในรอบปีหนึ่งมีเทศกาลสำคัญหลายครั้ง อาทิ งานรำลึกถึงบรรพบุรุษ หรือเหตุการณ์สำคัญในอดีต งานรื่นเริงหรืองานรำลึกเหล่านี้มักจะมีการเฉลิมฉลองต่าง ๆ นานาศิลปะให้ความบันเทิงแก่ผู้มาร่วมงานต่างๆ เช่น การรำอวยพรในวันเกิด ในงานรื่นเริงต่าง ๆ

ภาพที่ 133 รำอวยพรในงานต่าง ๆ

ที่มา : http://m.naewna.com/view/social_gallery/4145

2.2.5 เพื่อการออกกำลังกายและพัฒนาบุคลิกภาพ การฝึกหัดรำไทยต้องอาศัยกำลังในการฝึกซ้อมและ ในการแสดงอย่างมาก เหมือนกับได้ออกกำลังกายอยู่ตลอดเวลา เป็นการกระตุ้นหรือบำบัดส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ทำให้กระฉับกระเฉง ไม่เครียด เป็นการสร้างเสริมบุคลิกภาพและมีการทรงตัวที่สง่างามด้วย

ภาพที่ 134 การเต้นรำพื้นเมือง

ที่มา <https://sites.google.com/site/edwincasiyas/Article>

2.2.6 เพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ นาฏศิลป์เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชุมชนในชุมชนหนึ่ง ๆ มักมีการสืบทอด และอนุรักษ์วัฒนธรรมทางนาฏศิลป์ของตนเอาไว้มิให้สูญหาย มีการสอน มีการแสดงและเผยแพร่ นาฏศิลป์ไทยให้ท้องถิ่นอื่น หรือนำไปเผยแพร่ในต่างแดน

ภาพที่ 135 การเต้นรอนเง็งสมัยโบราณ เป็นที่นิยมกันในบ้านขุนนาง หรือเจ้าเมืองในสี่จังหวัดชายแดน
ที่มา : <http://kid085.blogspot.com>

สรุปได้ว่าคุณค่าของความงามที่ปรากฏในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเกิดจากธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นล้วนแล้วแต่มีความหมายต่อการดำรงชีวิตทั้งสิ้นเพราะการเรียนรู้คุณค่าของความงามทำให้มนุษย์ได้พัฒนาความคิด การกระทำไปในทางที่ดีงาม เข้าใจเรื่องรสนิยมและการปรับตัว ปรับบุคลิกภาพให้สง่างาม เหมาะสมกับวาระและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข

เอกสารอ้างอิง

- การแสดงนาฏศิลป์ไทยภาคใต้. (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <http://kid085.blogspot.com>
- คณิติน มั่นคง. (2557). การเดินรำพื้นเมือง. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <https://sites.google.com/site/edwincasiyas/Article>
- รำววยพร. (2557). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก http://m.naewna.com/view/social_gallery/4145
- งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาอุบลราชธานี ปี 2557. (2557). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.hotelsthailand.com/event-festival/ubon-ratchathani-candle-festival.html>
- เสียงหัวเราะและดนตรี ช่วยลดความดันโลหิต. (2554) สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2560 จาก http://skc2547.blogspot.com/2011/11/blog-post_06.html <http://tattep.blogspot.com>
- ผลงานศิลป์ ๘๐. (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.banmuang.co.th>
- ศิลปะไทย ไกล่ชนิดเดียว. (2558). สืบค้นเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2560 จาก <https://arthailandblog.wordpress.com/2015/11/>
- 34 ดีไซน์กำแพงตึกสุดว้าว. (2557). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <https://home.kapook.com/view107248.html>
- วัดร่องขุน. (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2560 จาก <https://th.wikipedia.org>
- แอร์โฮสเสเตส. (2554). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <http://nokutesu666.exteen.com/20111109/roma-grazia>
- สถานที่เที่ยว เชียงใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <http://www.hutufan.com/yyu6pbobxi.html>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- ปอบผีฟ้า. (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/>
- Ballets trockadero de monte carlo. (2560). สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2560 จาก <https://www.guiadacidade.pt/pt/art/les-ballets-trockadero-de-monte-carlo-286046-11>

